

OBSAH

VZŤAHY

Perspektíva katolícko-moslimského dialógu.	2
<i>Martin Dojčár</i>	
Človek ako transcendentná bytosť.	9
<i>Jozef Tiňo</i>	
Človek a spoločnosť.	21
<i>Ivan Šimko</i>	
Výchova srdcom – láskavá a pevná.	37
<i>Martina Vagačová</i>	

KONFERENCIA K 100. VÝROČIU ZALOŽENIA ÚSKI SPOJENÁ S VIII. GENERÁLNYM ZHROMAŽDENÍM ÚSKI

Fotografie zo slávnostnej konferencie a generálneho zhromaždenia ÚSKI.	45
Pozdravy zo zahraničia.	49
Cnosť nádeje podľa teológie verzus beznádej v aktuálnej realite 21. storočia.	52
<i>Helena Hrehová</i>	
Zodpovedná sloboda.	62
<i>Gašpar Fronc</i>	
Konfrontácia moderných prírodných vied s vierou. Sekulárny a kresťanský pohľad na vesmír.	74
<i>Július Krempaský</i>	
ÚSKI – pokračovateľ ÚSKŠ. Začali to študenti.	77
<i>Ľubomír Viliam Prikryl</i>	
Cyrlometodská medaila ÚSKI. Ľubomír Viliam Prikryl – život vo viere, s vedou, hudbou a láskou k Slovensku.	85
<i>Emil Běták</i>	
Správa o činnosti ÚSKI medzi VII. a VIII. gen. zhromaždením. ...	87
Dodatok: Činnosť pobočky ÚSKI v Bardejove.	89
Dodatok: Rozdelenie funkcií po VII. gen. zhromaždení.	91
<i>Emil Běták, Ján Maník</i>	

PERSPEKTÍVA KATOLÍCKO-MOSLIMSKÉHO DIALÓGU^{1,2}

Martin Dojčár

Abstrakt. Štúdia tematizuje problematiku katolícko-moslimských vzťahov z teologického hľadiska s cieľom argumentovať v prospech dialógu ako alternatívy konfliktu, ktorý charakterizoval vzťahy moslimov a kresťanov v dejinách. Autor načrtáva perspektívu kresťansko-moslimského dialógu založenú na spoločnom postupe proti kríze hodnôt manifestujúcej sa v konzumnej mentalite a v spoločnom úsilí o rehabilitáciu hodnôt na náboženskom základe.

Abstract. *A Perspective of Catholic-Muslim Dialogue.* The study examines the issue of Catholic-Muslim relations from a theological point of view in order to argue in favor of dialogue as an alternative to the conflict that had been characterizing relations between Muslims and Christians throughout the history. The author outlines the perspective of Christian-Muslim dialogue based on a common approach against the crisis of values manifested in the consumer mentality and in a joint effort to rehabilitate values on a religious basis.

Úvod

Keď v roku 622, takmer pre 1400 rokmi, vznikla umma, prvé spojenstvo moslimov, boli položené inštitucionálne základy fenomenálnej expanzie islamu i budúcej slávy arabskej civilizácie. Súčasne s tým sa objavili prvé prejavy moslimsko-kresťanského konfliktu, ktorý trvá od vzniku islamu po súčasnosť.

V historickej perspektíve sa dejiny vzájomných vzťahov moslimov a kresťanov javia ako dejiny vzájomnej rivality. Túto myšlienku výstižne ilustruje obraz, ktorý vošiel do dejín umenia pod názvom kresťan a moslim hrajú šach. Ide o miniatúru z Knihy hier, ktorú dal v roku 1283 vyhotoviť Alfonz X., kresťanský kráľ Kastílie, Galície a Leonu. Skutočne, zdá sa, akoby moslimovia a kresťania počas storočí vzájomného kontaktu hrali veľkú šachovú partiu boja o moc na gigantickej šachovnici Stredomoria, Európy, Malej Ázie a Blízkeho východu.

V reakcii na arabské a neskôr islamské imperiálne výboje sa objavujú križiacke výpravy, Reconquista, protiturecké vojny... A keď sa v novoveku obráti karta moci, prichádza na rad európsky impe-

¹ Prednáška pre ÚSKI dňa 15. 1. 2019.

² Štúdia je výstupom z riešenia projektu VEGA 1/0056/19 Morálna reflexia ako primárny komponent výchovy charakteru v podmienkach realizácie predmetu etická výchova.

rializmus a kolonializmus. Reformné hnutia v islame a radikalizáciu niektorých islamských spoločenstiev treba interpretovať v tomto kontexte – tiež ako odpoveď na hegemoniu Západu v tradične moslimských krajinách.

20. storočie však prinieslo zmenu. Na rozdiel od minulosti neobmedzenú len regionálne na ostrovčeky náboženskej slobody a spolupráce, ako v niektorých oblastiach stredovekého Španielska. **V našich časoch nastal historický posun od konfrontácie k dialógu v moslimsko-kresťanských vzťahoch v globálnom rozsahu.**

V roku 1948 vznikla *Svetová rada cirkví* so zámerom rozvíjať dialóg, kresťansko-moslimský dialóg nevynímajúc. Krátko nato, v roku 1955, vzniká *World Fellowship of Muslims and Christians* s cieľom priamo napomáhať rozvoju vzťahov medzi moslimami a kresťanmi. Na strane Katolíckej cirkvi bol historickým medzníkom Druhý vatikánsky koncil (1962 – 1965), ktorý kresťanov vyzval k dialógu, vrátane dialógu s islamom. Na strane moslimov o dialóg usilujú predovšetkým intelektuálne elity, ako napríklad niektorí učenci z káhirskej univerzity Al-Azhar, považovanej za duchovné centrum sunnitského islamu. Signatári otvoreného listu *Spoločné slovo (A Common Word between Us and You)* – 138 prominentných predstaviteľov islamského sveta – sa v roku 2007 obrátili na predstaviteľov kresťanských cirkví s výzvou k hľadaniu mieru, vzájomného porozumenia a spolupráce.

Iniciatívy prichádzajú tiež zo strany politických a dynastických elít. Bývalý saudskoarabský kráľ Abdulláh, medzi inými, inicioval konferencie o dialógu v Mekke a Madride (2008) a bol spoluzakladateľom medzinárodného centra pre medzináboženský a medzikultúrny dialóg, nesúceho jeho meno (KAICIID, 2012).

1. Stanovisko Druhého vatikánskeho koncilu a pokoncilovej Cirkvi k islamu

Na Druhom vatikánskom koncile Katolícka cirkev po prvý raz vo svojich dejinách doktrínálne záväzným spôsobom sformulovala a teologicky odôvodnila svoj postoj k mimokresťanským náboženstvám. V koncilovej deklarácii *Nostra aetate* (1965) to urobila príkladne dialogickým spôsobom:

„Katolícka cirkev nezavrhuje nič z toho, čo je v týchto náboženstvách pravdivé a sväté. S úprimnou úctou hľadá na tie spôsoby konania a správania, na pravidlá a učenia, ktoré sa síce v mnohom líšia od toho, čo ona sama zachováva a učí, no predsa sú nezriedka odbleskom tej Pravdy, ktorá osvecuje všetkých ľudí. Cirkev však ohlasuje a je povinná neprestaj-

ne ohlasovať Krista, ktorý je Cesta, Pravda a Život (Jn 14, 6), v ktorom ľudia nachádzajú plnosť náboženského života a v ktorom Boh zmieril so sebou všetko. Preto Cirkev povzbudzuje svojich synov a dcéry, aby s múdrosťou a láskou vydávali svedectvo o viere a kresťanskom živote, nadviažuc dialóg a spoluprácu s vyznávačmi iných náboženstiev, a uznávali, chránili a zveľadovali duchovné, mravné a spoločensko-kultúrne hodnoty, ktoré sa v nich nachádzajú.“ (Nostra aetate, 2).

Troma jednoduchými a súčasne silnými slovami Nostra aetate charakterizuje postoj kresťana k mimokresťanským náboženstvám – **uznať, chrániť a zveľadovať**. Kresťan má nielen rešpektovať či tolerovať hodnoty iných náboženských tradícií – a už vôbec nie ich popierať –, ale naopak, má ich **pozitívne a proaktívne oceňovať, ochraňovať a rozvíjať!** Takýmto spôsobom tiež vyznáva svoju vieru v všemohúceho a všadeprítomného Boha, keď iniciatívne hľadá a nachádza „stopy“ Božieho pôsobenia v stvorení – „*semená Slova*“ a „*lúče Pravdy*“ patristickej teológie, pretože Koncil potvrdzuje patristické učenie o univerzálnom pôsobení Božej milosti: Božia milosť je rozliata v stvorení ako „*lúč Pravdy, ktorá osvecuje všetkých ľudí*“ (Nostra aetate, 2), ako „*semená Slova*“ a „*bohatstvo, ktoré štedrý Boh rozdelil medzi národy*“ (Ad gentes, 11), ako dobro „*zasiate v myšliach a srdciach ľudí*“ a „*v obradoch a zvykoch národov*“ (Lumen gentium, 17).

Koncil vyzýva k dialógu s islamom a volí oceňujúce vyjadrenia vo vzťahu k islamu. V tomto zmysle sa o islame vyslovuje vieroučná konštitúcia o Cirkvi *Lumen Gentium* (čl. 16, 1964): „*Ale spasiteľný plán zahŕňa aj tých, ktorí uznávajú Stvoriteľa, a medzi nimi predovšetkým moslimov, ktorí tvrdia, že sa držia Abrahámovej viery a spolu s nami sa klaňajú jedinému a milosrdnému Bohu, ktorý bude súdiť ľudí v posledný deň.*“

Podrobnejšie vyjadrenie k islamu obsahuje deklarácia *Nostra aetate* (čl. 3):

„Cirkev sa s úctou díva aj na moslimov, ktorí sa klaňajú jedinému, živému, jestvujúcemu, milosrdnému a všemohúcemu Bohu, Stvoriteľovi neba i zeme, ktorý prehovoril k ľuďom. Jeho ustanoveniam, a to aj skrytým, usilujú sa podrobiť z celého srdca, ako sa podriadil Bohu Abrahám, na ktorého sa islamská viera rada odvoláva. Ježiša síce neuznávajú za Boha, ale si ho ctia ako proroka. Uctievať si aj jeho panen-skú Matku Máriu a zavše ju aj nábožne vzývajú. Okrem toho očakávajú súdny deň, keď Boh dá odplatu všetkým zmrtvych-

*vstalým ľudom. Popritom majú v úcte mravný život a uctie-
vajú Boha najmä modlitbou, almužnou a pôstom.*

*Ak v priebehu vekov vznikli medzi kresťanmi a moslimami
mnohé rozbroje a nepriateľstvá, tento svätý cirkevný snem
vyzýva všetkých, aby zabudli na to, čo bolo, a pestovali
úprimné vzájomné porozumenie a spoločne chránili a zve-
ľadovali u všetkých ľudí sociálnu spravodlivosť, mravné hod-
noty, mier a slobodu.“*

Hoci koncil len naznačil dialogický postoj Katolíckej cirkvi k islamu a nerozpracoval celý rad tém, ktoré s ním súvisia, predseda položil základy katolíckej pozície a načrtnol stratégiu Katolíckej cirkvi vo vzťahu k islamu.

V línií učenia koncilu rozvíja svoju činnosť Pápežská rada pre me-
dzináboženský dialóg, ktorá vznikla transformáciou (1989) Sekreta-
riátu pre nekresťanov, založeného ešte v priebehu koncilu (1964).
V roku 1974 Sekretariát pre nekresťanov zriadil Komisiu pre islam
a prebehlo viacero stretnutí na úrovni vysokej cirkevnej reprezentá-
cie a medzinárodných islamských organizácií, ako sú Svetový islam-
ský kongres a Najvyššia islamská rada. Od roku 1975 vydáva Pápežský
inštitút arabistických štúdií a islamistiky v Ríme vedecký časopis *Is-
lamo-Christiana*, venovaný vzťahom medzi kresťanmi a moslimami.

Mnohé impulzy pre kresťansko-moslimský dialóg pochádzajú od
pokoncilových pápežov – od Jána Pavla II., cez Benedikta XVI. po
pápeža Františka.

Pochopiteľne, novej pozícii Katolíckej cirkvi k islamu predchá-
dzali desaťročia príprav a iniciatív angažovaných jednotlivcov. Veľ-
kým priekopníkom kresťansko-moslimského dialógu bol bl. Karol de
Foucauld (1858 – 1916).

2. Dialogický spôsob existencie: základ kresťansko-moslimského dialógu

Karol de Foucauld stelesnil dialogický spôsob existencie bez toho,
aby o dialógu vôbec hovoril. Samotný spôsob jeho života bol bytost-
ne dialogický. Tento dialogický charakter jeho života sa zrodil v tom
istom okamihu, v ktorom sa zrodilo jeho povolanie. Foucauld ho na-
zval „nazaretský život“.

Keď v roku 1897 po viac ako šiestich rokoch opustil chudobný vi-
diecky kláštor trapistov v Sýrii a odišiel do Palestíny, aby tam štyri ro-
ky slúžil a modlil sa v kláštore klarisiek v Nazarete, objavil to, čo dáv-
no hľadal. Tam, v Nazarete, našiel svoj spôsob života: nie je to len
mníšsky život zameraný na kontempláciu, ale aj manuálna práca a...
ohlasovanie. Nie však ohlasovanie ako kázanie alebo učenie. Malý

brat Karol stelesňuje novú formu ohlasovania – ohlasovanie životom! Je to geniálne, je to evanjeliové, je to revolučné: vydávať svedectvo o Kristovi príkladom svojho života! Malý brat Karol takto „kričí evanjelium“ celým svojím životom.

„Zo všetkých našich činov, z celého nášho života musí kričať, že patríme Ježišovi,“ píše. „Celá naša bytosť musí byť živým kázaním, odrazom Ježiša“ (Foucauld, 1998, s. 37).

Foucauld chcel vydať svedectvo o Kristovi predovšetkým moslimom. Aby mal prístup k eucharistii, v roku 1901 prijal kňazskú vysviacku. Ešte v tom istom roku odišiel na Saharu a usadil sa v alžírsej oáze Beni-Abbés neďaleko hraníc s Marokom. Dokonale sa prispôbil miestnej kultúre – obliekal sa ako Berber, stravoval sa ako Berber... A ďalej rozvinul svoju víziu „nazaretského života“ v spoločenstve. V liste Henrimu de Castries napísal: „Chcel by som založiť na pohraničnom území s Marokom nie kláštor trapistov, nie kláštor veľký a bohatý, ani nie nejakú poľnohospodársku usadlosť, ale akýsi druh malej skromnej pustovne, v ktorej by mohlo žiť niekoľko chudobných mníchov z trochy ovocia a jačmeňa získaného z práce vlastných rúk, v prísnej klauzúre, v pokání a v orodovaní Najsvätejšej sviatosti, nevychádzajúc z klauzúry, nevenujúc sa kázaniu, ale poskytovaniu pohostinstva každému návštevníkovi, či je dobrý alebo zlý, priateľ alebo nepriateľ, moslim alebo kresťan.“ (Foucauld, 1998, s. 41).

Neskôr opíše svoju životnú víziu nasledovne: „Stať sa všetkým pre všetkých, aby som ich všetkých odovzdal Ježišovi – mať pre nich dobrotu a bratskú lásku; slúžiť im tak, ako je to možné; nadviazať s nimi srdečný vzťah; byť pre nich nežným bratom, aby som ich pomaličky privádzal k Ježišovi, stelesňujúc Ježišovu miernosť.“ (Foucauld, 1998, 57).

Foucauld poznal, že jeho poslaním je stavať mosty: „Chcem,“ píše, „aby všetci obyvatelia, kresťania, moslimovia, pohania, videli vo mne svojho brata, brata všetkých.“ (Lafon, 2000, s. 56).

Týmto spôsobom – ako „brat všetkých“, ako „staviteľ mostov“ – Karol de Foucauld vydáva svedectvo o svojom kresťanskom živote: ohlasuje Krista dialogickým spôsobom existencie.

Foucauld predbehol svoju dobu. V časoch, keď kresťanské ohlasovanie splyvalo s kázaním alebo vyučovaním kresťanskej vierouky, malý brat Karol odhaľuje antropologicky prvotnú a teologicky základnú formu ohlasovania – ohlasovanie spôsobom vlastnej existencie. Foucauld takto reprezentuje tézu, ktorú sme v našej nedávnej štúdií o dialógu ako forme ohlasovania sformulovali nasledovne: **fundamentálnou formou misie je dialogický spôsob existencie.** Náš argument pre porozumenie dialógu ako autonómnej formy

ohlasovania v uvedenom zmysle sme postavili na teologicko-antropologickej interpretácii človeka ako „Božieho obrazu“ (Dojčár, 2018, s. 40 - 49).

Dialogický spôsob existencie konštituuje dialogický étos – „základný morálny postoj jednotlivca, resp. spoločnosti, formovaný princípom vzťahovosti“ (Dojčár 2012, 65). Dialóg vo všetkých svojich podobách je totiž založený na osobnom stretnutí rovnocenných osôb, jeho východiskom je neredukovateľná a nedisponovateľná inakosť iného. Pre medzináboženský dialóg to platí rovnako: „Dialóg nemá byť konfrontáciou náboženských systémov a tradícií, ale skôr stretnutím veriacich rozličných náboženstiev.“ (Bučko, 2003, s. 400).

Autentický dialóg predpokladá vzťah – interpersonálnu reláciu, ktorá môže prerásť do priateľstva (Johnston, 1997, s. 47). Týmto spôsobom sa „znepokojivá skúsenosť cudzieho“ (Waldenfels 1998) stane v dialógu výzvou k otvoreniu sa voči inakosti iného, príležitosťou k stretnutiu, začiatkom osobného vzťahu, ktorý môže a má vyústiť do porozumenia, dorozumenia a spolužitia.

V nábožensky, kultúrne a etnicky pluralitnom prostredí súčasného sveta dialóg už nie je len jednou z možností vzájomnej interakcie, dnes je nevyhnutnosťou! Je alternatívou konfliktu, ktorý charakterizoval vzťahy moslimov a kresťanov po celé stáročia. Dialóg prináša šancu zastaviť dedičstvo konfliktu, keď sa ponúka ako nástroj vzájomného zblížovania a facilitácie spoločného postupu – v spoločenskej, politickej, kultúrnej, morálnej i náboženskej oblasti.

V súčasnosti zaznievajú hlasy, že práve dialóg môže pomôcť spoločne čeliť kríze hodnôt manifestujúcej sa v konzumnej mentalite, ktorá zasiahla celý globalizujúci sa svet. Rehabilitácia hodnôt na náboženskom základe je príležitosť pre návrat do verejného priestoru tak pre kresťanov, ako aj pre moslimov. Kresťania aj moslimovia môžu súdobej „hyperkonzumnej civilizácii“ (Lipovetsky, 2007, s. 30) spoločne ponúknuť odkaz na hodnotovo ukotvený zmysel života, avšak pod podmienkou, že ho budú ohlasovať vlastným životom.

Literatúra

- BUČKO, L. (2018): *Na ceste k oslobodeniu: základy misiológie*. Nitra, SVD.
- DOJČÁR, M. (2018): Dialogue as a Form of Proclamation. *Acta Missiologica* 2 (12), s. 40 – 49.
- DOJČÁR, M. (2012): *Problém globálneho spolužitia: antropologické východisko*. Trnava, Veda.
- FOUCAULD, C. de (1998): *Boh je láska*. Oto Németh, Slovo.
- JOHNSTON, W. (1997): *Hľadání nové spirituality*. Brno, Portál.
- LAFON, M. (2000): *15 dní s Karlem de Foucauldem*. Brno, Cesta.

LIPOVETSKY, G. (2007): *Paradoxní štěstí*. Praha, Prostor.

WALDENFELS, B. (1998): *Znepokojivá zkušenost cizího*. Praha, Oikoymenh.

*Doc. PaedDr. Martin Dojčár, PhD.
Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Priemyselná 4, P. O. Box 9
918 43 Trnava
E-mail: martin.dojcar@truni.sk*

*Doc. PaedDr. Martin Dojčár, PhD., pôsobí ako docent vo vednom odbore religionistika na Trnavskej univerzite v Trnave. Profesionálne sa špecializuje na spiritualitu a medzináboženský dialóg. Z oboch oblastí publikoval celý rad vedeckých a odborných prác doma aj v zahraničí, knižne štyri monografie: *Self-Transcendence and Prosociality* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017), *Sebatranscendencia: antropologický model* (Trnava: Dobrá kniha, 2017), *Problém globálneho spolužitia: antropologické východisko* (Bratislava: Veda, 2012) a *Mystická kontemplácia: Oblak nevedenia & Ramana Maharši* (Bratislava: Iris, 2008).*

ČLOVEK AKO TRANSCENDENTNÁ BYTOSŤ¹

Jozef Tiňo

*Stvoril si nás pre seba, Pane a nespokojné je
naše srdce, kým nespočinie v Tebe.*

Sv. Augustín

Abstrakt. V práci sa po úvodnom zamyslení o človeku ako bytosti, ktorá presahuje svoju fyzickú podstatu, pozornosť venuje otázkam, ktoré súvisia s jeho ukotvením v Bohu. Základom je jeho orientácia k hodnotám, ktoré zodpovedajú jeho povolaniu dbať na rýdzosť svojho pravého ja. Základom toho snaženia je cesta lásky. Diskutuje sa o motivácii pre voľbu tejto cesty a o prostriedkoch, ako lásku zdokonaľovať.

Abstract. *Man As a Transcendent Being.* After some introductory remarks concerned with man as a being that transcends its physical nature the article focuses on issues pertaining to man's anchoring in God. Fundamental is his orientation towards values that correspond to his vocation to care about integrity of the 'genuine self'. Essential for such an endeavour is love as a principle of life. The article discusses motivations for choosing love as a life-principle as well as means by which love can be perfected.

Úvod

Keď v roku 1953 Watson a Crick zverejnili svoju predstavu o štruktúre DNA, v odborných kruhoch to vyvolalo nadšenie z toho, že sme rozlúštili Božiu reč. Je to naozaj tak? To nadšenie z nazretia do genetického kódu človeka má svoje „technické“ opodstatnenie, ale to nepredstavuje kompletnú odpoveď o človeku: kto je, odkiaľ je, ako sa má správať, čo je dobré a čo zlé? A tak sa objavuje závažná otázka: čo je podstatou človeka, aký je zmysel jeho vlastného bytia. Odpoveď na tieto otázky života ľudia hľadali od nepamäti. Hlbokú stopu zaznamenala grécka filozofia, a nezanedbateľné je úsilie o pochopenie zmyslu človeka v starej Číne a v Indii. Človek totiž *transcenduje* (presahuje) svoju fyzickú podstatu a dodnes pátra po pravde o sebe².

Kresťanstvo so svojím biblickým zázemím ponúka revolučnú predstavu o človeku, ktorá okrem filozofického ponímania obohacuje poznávanie o zjavenie. Prináša nové pohľady do poznávania podstaty človeka a hlavne do odpovede na zmysel jeho jestvovania.

¹ Prednáška pre ÚSKI 6. 3. 2019.

² Pod pojmom transcendentný rozumiem niečo, čo presahuje zmyslové a rozumové chápanie a pod pojmom transcendentálny chápem niečo, čo je od počiatku vlastné rozumu a podmieňujúce skúsenosť, nie skúsenosťou získané.

Človek

Aristoteles nazýval človeka *zoonlogonechon*, teda živou bytosťou, ktorá má *logos*. Do latinčiny táto fráza prešla ako *animalrationale*, t. j. rozumný živočích. Tým sa vyjadrili dva póly:

- animalita (človek patrí k hmotnej prírode - živý organizmus a zmyslová bytosť),
- transcendentalita (subjektivita, ktorá transcendentálne podmieňuje všetko empirické)³ (Anzenbacher 1987, s. 188).

E. Coreth v I. kapitole svojej knihy: „Čo je človek?“ (Coreth 1994) sa zamýšľa nad fenoménom človek a jeho vzťahu k svetu. Poukážem na niektoré významné výsledky jeho knihy.

Správanie živočicha vždy zostáva viazané na prostredie a na pud. Človek je otvorený svetu – je slobodný voči prostrediu a voči pudom a vníma zmysel skutočnosti. Uvedomuje si svoje telesné funkcie, poznáva a pozdvihuje ich. Jeho bytie vo svete je bytím v činnosti, ktorá je vždy v znamení nejakej hodnoty. Znamená to, že toto činné bytie vo svete súvisí s hodnotami rôznych rovín, jednou z nich je kritérium dobrého a zlého.

Človek žije vo svete, ale svojím špecifickým ľudským konaním sa od všetkého ostatného odlišuje. Žije v slobode a sloboda určuje jeho podstatu a utvára ľudský svet. Ale od toho všeobecného odlišenia prežíva ešte ďalšie, radikálnejšie odlišenie, ktoré sa týka jednotlivca ako takého. I keď žije v spoločenstve, predsa sa odlišuje od všetkého iného, čo nie je on sám. Túto základnú skúsenosť vyjadrujeme slovom „Ja“. Toto Ja je pre neho stredom jeho sveta. Toto Ja je jedinečné a nemôže byť nahradené ani zastúpené ničím a nikým iným. Je to základná dôstojnosť jednotlivého Ja – je to dar od Stvoriteľa, ktorý nemôže nikto odňať (Coreth 1994, s. 71, 72). O tomto duchovnom bytí človeka (v inom kontexte) Anzenbacher pripomína Aristotelovo tvrdenie, že ono všetko vytvára a stáva sa všetkým, ba, že je božským prvkom v človeku (Anzenbacher 1987, s. 188).

Plašienková a Bizoň (2016, s. 48 – 50) pri tematizácii problematiky chápania „Ja“ upozorňujú na nebezpečenstvo zamieňania Ja s egoizmom, ako aj personalitu s individualitou a hovoria: „Cieľom nás samých, vyvrcholením našej originality, nie je naša individualita, ale naša osoba, ktorou sa môžeme stať len naším vzťahovým zjednocovaním. Individualita je výsledkom procesu individualizácie, pro-

³ Tieto dva póly ľudského bytia vystihuje podrobnejšie nahliadnutie, ktoré Anzenbacher cituje od Hegla: Človek je živočích, ale ani v svojich zvieracích funkciách nezostáva stáť ako živočích (živočích prijíma vnemy, vidí a počuje ich, ale nevie, že vidí a počuje). Človek si ich uvedomuje, poznáva a pozdvihuje ich. Tým ruší priehradu svojej bezprostrednosti (animality) a tým, že vie, že je zvierat, prestáva byť zvieratom a dodáva si vedomie seba ako ducha.

stredníctvom ktorej sa človek snaží od druhých čo najviac oddeliť... Takýto človek sa teda neustále zaoberá sebou samým. Buď tým, čím je, alebo tým, čo má..." Autori ďalej píšú, že na druhej strane „podstatou personalizácie na individuálnej úrovni človeka je... dosahovanie vnútorného zjednocovania a koherencie človeka... Ide o proces, v ktorom človek vnútorne rastie, vymedzuje sa ako osoba prostredníctvom prehlbovania svojho vnútorného centra, svojho *Ja*, ktoré sa stáva *pravým* neegoistickým *Egom*".

Vnútorňý vývoj človeka (rast) podľa Rohra (Rohr 2014, s. 37) má dve základné etapy – dve majoritné výzvy. Prvou je vybudovanie silnej „nádoby“ alebo identity; druhou výzvou je hľadanie obsahu, ktorý má túto nádobu naplniť; druhá výzva sa považuje za najpôvodnejší cieľ života.

V prvej časti života sa poväčšine sústreďujeme na úspešné prežitie: „Všetci sa snažíme robiť to, čo sa nám javí ako úloha, ktorú ako prvý ponúka život: vybudovanie identity, bývania, vzťahov, priateľov, spoločenstva, istoty a vhodnej platformy svojho života. Agenda prvej časti života sa sústreďuje hlavne na otázky typu: ako vstúpiť do tohto sveta, osamostatniť sa od svojich rodičov, vytvárať nové vzťahy, kariéru, sociálnu identitu. Inými slovami: čo odo mňa očakáva svet, aké prostriedky mám, aby som naplnil tieto očakávania“ (Rohr 2019). Rohr poznamenáva, že väčšina kultúr a jednotlivcov v priebehu histórie bola pravdepodobne až donedávna situovaná v prvej polovici ich vlastného vývoja.

Agenda druhej časti života sa posúva k veciam vyšších hodnôt, a tým sa menia aj otázky: „Čo odo mňa očakáva duša? Čo znamená, že som tu?... Aké sú vnútorné pohnútky, ktoré nás vyzývajú a podporujú na ceste k druhej časti života? Pravdepodobne najsilnejšou je idea celoživotného projektu stať sa celostnou osobou, akou by sme mali byť alebo akou by nás chcel mať Boh, nie rodičia, nie kmeň a určite nie takou, akou by nás chcelo mať naše domýšľavé ego“ (Rohr 2019).

Takže zatiaľ čo agenda prvej časti života je zameraná sociálne, kde ide o zisk: získať silné ego pre schopnosť separácie od dominance rodičov, pre získanie pozície vo svete, v druhej časti života ide o vzdávanie sa: identifikácie s majetkom, postavenia a iných dočasných identít, a prijímanie iných konzistentných hodnôt.

V svojich úvahách o dvoch častiach života človeka Rohr sa zamýšľala aj nad spôsobom myslenia, ktoré súvisí s jednotlivými časťami. V prvej časti života je myslenie charakterizované duálnym pohľadom na svet (buď/alebo), prechod do druhej polovice života nás posúva od duálneho myslenia k mysleniu (aj/aj) – k schopnosti žiť s paradoxom. Pod duálnym myslením Rohr chápe postoj, v ktorom sa

delí realita prítomného momentu na dobrú a zlú, tmavú a svetlú, život a smrť a pod. Ale konkrétna realita *je zmesou* dobra a zla, svetla a tmy, života a smrti. To vyžaduje úplne nové myslenie.

Paradoxy totiž patria k životu a je len otázka, ako sa s nimi dokáže-mo vyrovnáť. Ježiš v svojom učení mnohokrát hovoril v paradoxoch, ktoré v perspektíve prvej polovice života sú úplne nepochopiteľné: *nechaj všetko a nasleduj ma, vezmi svoj kríž nasleduj ma, miluj-te svojich nepriateľov a dobre robte tým, ktorí vás nenávidia, Tri Osoby v Jednom Bohu a iné.*

Pri stretnutí s paradoxmi v osobnom živote (a býva ich veľa) sa ocitáme pred úlohou: Čo s tým? Ako to riešiť? To si vyžaduje rozhodnutie a vnútorný boj: vrátiť sa k svojmu malému pohodlnému duálnemu svetu, alebo voliť zmenu smerom k neduálnemu mysleniu? Ale návrat k duálnemu svetu znamená zakonzervovanie sa v prvej časti života, k stavu bez možnosti ďalšieho vývoja. Naopak, voľba transformácie vedomia k neduálnemu mysleniu znamená vstup do otvoreného priestoru pre ďalší osobný rast.

Rohr hovorí, že väčšina z nás má tendenciu deliť každú novú ideu alebo situáciu na polovice, a vylučovať to, čomu nerozumieme alebo veci, ktoré sú mimo našej súčasnej skúsenosti. Ale my nielenže delíme, my súčasne hneď rozhodujeme, ktorá časť je lepšia, a ktorá horšia! Porovnávame, ale v tom momente aj súperime. To je mentálny základ pre veľkú časť rasizmu, sexizmu, vojen, homofóbie, zaujatosti.⁴

Ku skutočnému zažívaniu Boha môže otvoriť naše srdcia, mysle a telá len neduálne vedomie. Len to nám pomôže pochopiť veľké otázky ako smrť, láska, nekonečno, utrpenie, Boh.

Láska

Už som spomínal, že prechod do druhej časti života a ukotvenie v nej je pre človeka významným krokom pre neho samého a aj pre jeho okolie, ktoré je veľmi vnímavé na preukazovanie *citlivosti pre potreby iných*. Súvisí to s naším chápaním dobra a hodnôt.

Pod pojmom dobro máme na mysli niečo, čo je žiaduce, čo je hodné úsilia samo osebe pre obsah svojho bytia. Hodnota je dobro pre

---

⁴ Rozdiel v myslení v prvej a druhej polovici života dobre vystihuje Rohrova poznámka: „Vždy som si kládol otázku prečo ľudia ešte nikdy nepostavili pomník s ôsmimi blahoslavenstvami pred budovu súdu. Potom som si uvedomil, že vonám, mužskému videniu sveta, boháčom a našej konzumnej spoločnosti Ježišove blahoslavenstvá zrejme prekážajú. Súdy sú dobré a prospešné v 1.polovici života“ (Rohr 2014, s. 147).

niečo; to, čo zodpovedá snaženiu nejakého súcna, čo prispieva k jeho rozvoju (Coreth 1994, s. 105).

Dôležité je rozlišovať, či ide o oblasť nižších hodnôt, ktoré sa bezprostredne vzťahujú k nejakému účelu (čo je príjemné, prakticky užitočné a pod.), kde je snaha získať hodnotu pre seba, alebo o oblasť vyšších hodnôt, kde už nejde o získanie hodnoty pre seba, ale o jej prijatie pre ňu samu. Sem patrí hodnota pravdy, estetickéj hodnoty krásy v prírode a umení – tu nejde o obohatenie, ale o to, aby sme sa jej otvorili a nechali sa ňou uchvátiť. Toto platí osobitne pre etickú hodnotu čnosti (pravdivosť, pokora, spravodlivosť, dobrota), ktoré prijímame pre ich vlastnú hodnotu (Coreth 1994, s. 108).

„V prístupe k inému človeku, ktorý potrebuje porozumenie, lásku, ochotu pomôcť, nejde o mňa, ale o druhého, a nie o to, aby som sa mravne obohatil alebo seba zdokonalil, ale aby som v čistej láske sa zameral na druhého, uznal a prijal ho kvôli nemu samému a daroval mu v láske ochotnú odpoveď. Záleží na čistom a nesebeckom odovzdaní sa hodnote pre ňu samú; vtedy má obohacujúci a zdokonaľujúci účinok na toho, kto odpoveď dáva“ (Coreth 1994, s. 108).

Tento altruizmus nachádzame už napríklad u Senecu: *„Aký cieľ si kladie ten, čo preukazuje dobrodenie? Prospieť tomu, komu ho preukazuje a urobiť mu radosť... Dúfal snáď v nejaký zisk? Už by to totiž nebolo dobrodenie“* (Seneca 1991, s. 67), a u Aristotela, ktorý v diele *Etika Nikomachova* to hodnotí takto: *„Čnostné činy sú mravne krásne a konajú sa pre mravné krásno. Teda aj štedrý človek bude dávať pre mravné krásno... a bude ho robiť rád a bez neľúbosti, lebo čnostný čin je príjemný a najmenej spôsobuje bolesť“* (Aristoteles 1979, s. 88).

Oddať sa druhému neznamena vzdať sa seba, stratiť sa v druhom, ale uskutočnenie samého seba vykročením zo seba k druhému. Človek je transcendentná bytosť, a preto sa uskutočňuje tým viac, čím viac prekračuje sám seba, zabúda na seba a sám seba rozdáva (Coreth, s. 165). Toto uskutočňovanie sa človeka nazývame láskou. Coreth poznamenáva, že Absolútne nevnímateľ bezprostredne ako predmet poznania, chcenia a milovania, ono je vždy sprostredkované svetom. Rovnako to vidí aj Ratzinger, ktorý hovorí, že *„Božia moc pôsobí uprostred sveta, v ktorom žijú učenici. Musí byť takého druhu, aby ju svet mohol spoznať a dospieť k viere“* (Ratzinger 2011, s. 99). Teda bezprostredným predmetom našej duchovnej realizácie je svet. V ňom sa stretávame s druhými ľuďmi a voči nim je možná a nutná nepodmienená, nesebecká oddanosť. To sú postoje, ktoré presahujú konečnú personálnu hodnotu a mieria k nekonečnej osobnej hodnote Boha.

Toto všetko vyjadruje evanjelium slovami: „Miluj Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou, a blížneho ako seba samého“ (Mt 22, 37 – 39).

Ak sa chceme vžiť do dynamiky lásky, nechajme sa poučiť od zdroja lásky, Svätej Trojice. Dobre to pochopil a sprostredkoval R. Rohr v svojich denných rozjímانيach: „Trojica reprezentuje prekonanie základného filozofického problému nazývaného „jeden a mnoho“. V paradigme Trojice sú tri autonómne „osoby“ (ako ich nazývame), ktoré napriek tomu sú v perfektnej jednote... Každá osoba v Trojici je úplne autonómna, a predsa súčasne odovzdaná a podriadená iným. Jednota a diverzita v objatí nekonečnej nežnej lásky... Každá osoba cíti seba ako seba a naveky vyprázdňuje seba od seba, aby vytvárala priestor pre ďalších dvoch. To je úplná definícia pre božskú, ale aj ľudskú lásku. Láska prúdi dnu a von, dnu a von... Trojica ukazuje, že Božia moc nie je o dominancii, hrozbe a nátlaku“ (Rohr 2016f). Táto dynamika vytvára energetické pole lásky, v ktorom žijeme. Vystihuje to Pavlova reč pred Areopágom. Pavol upozorňuje, že sme pokolením Pána neba a zeme a že „V ňom žijeme, hýbeme sa a sme“ (Sk 17, 28). V svojich listoch Pavol sa opakovane vracia k otázke prítomnosti Boha v nás – „Už nežijem ja, žije vo mne Kristus“ (Gal 2, 20) a sv. Ján uistuje: „Boh je Láska, kto ostáva v láske, prebýva v Bohu a Boh ostáva v ňom“ (1 Jn 4, 16). Vedomie prítomnosti živého Boha v nás a našom okolí patrí k neomylnému uisteniu, že sme na správnej ceste života.

Prax lásky

Každý človek chce byť šťastný. Chce, aby sa mu život vydaril. Priat si nešťastie alebo nespokojnosť, podľa V. Solovjova (Solovjov 2002, s. 130), by znamenalo to isté, ako vedome si priat nežiaduce. Bol by to teda holý nezmysel.

Katechizmus Katolíckej Cirkvi upozorňuje, že: „Šťastie nie je v bohatstve alebo v blahobyte, ani v ľudskej sláve alebo moci, ani v nijakom ľudskom výtvore, nech by bol akokoľvek osožný..., ani v nijakom stvorení, ale jedine v Bohu, prameni každého dobra a každej lásky“ (KKC 1723).

Toto paradoxne vyjadril už reprezentant čistého hedonizmu Hegésiaš Kyrénsky, ktorý nečakane dospel ku konštatovaniu, že „Ústlie o rozkoš je buď neúspešné a potom je to bolestné. Alebo keď, naopak, človek cieľ dosiahne, ukáže sa, že je to len prelud, lebo po chvíľkovom pociť slasti zákonite nasleduje nuda a nová mučivá túžba po ďalšom sebaklame. Pri nemožnosti dosiahnuť naozajstnú spokojnosť je preto nutné sa pokúsiť aspoň zbaviť sa všetkých nespokojností. A najspoločnejším prostriedkom k tomu je smrť“

(citované podľa knihy: Solovjov 2002, s. 133). A pritom už Aristoteles vedel, že blaženosť predpokladá mravnú dokonalosť a dokonalý život. *Lebo: „V nijakom ľudskom výkone nie je toľko stálosti, ako v mravne dokonalých činnostiach. Blažený človek bude mať to dobro, ktoré hľadáme a po celý život zostane takým, lebo jeho činnosť zostane vždy zameraná na to, čo je čnostné a zmeny v živote bude znášať čo najkrajšie, vždy a všade primerane ako muž naozaj dobrý a pevný, bez hany... Nie je ani nestály, ani vrtkavý, lebo z pevného stavu blaženosti ho nič tak ľahko nedostane“* (Aristoteles 1979, s. 36).

Takže sprievodným znakom produktívnej aktivity nie je honba po dosiahnutí vrcholov rozkoší, ale ustálený stav sústavného toku dobrého pocitu z produktívneho vyjadrenia základných ľudských schopností. Produktívna aktivita vedie k vyrovnanosti a zažívaniu radosti z úspechov a dáva perspektívu dostať sa k svojmu pravému Ja.

Treba zdôrazniť, že ani v tomto vyrovnanom stave, ktorý nazývame šťastím, sa nestráca citlivosť, schopnosť zúčastnenosti na radosti a bolesti iných (Fromm 1997, s. 61). Fyzické a duševné utrpenie je súčasťou ľudskej existencie a prežiť ho je nevyhnutné. Ale *opakom šťastia nie je žiaľ alebo radosť, ale depresia. Šťastie považujeme za najväčší úspech človeka*. Radosť sa týka jednotlivého činu, zatiaľ čo šťastie sa môže považovať za neprerušovaný alebo celistvý pocit radosti. Láska a šťastie, ako som ich charakterizoval, majú spoločné úsilie o produktívnu aktivitu – konanie dobra – nasmerované k druhému zohľadňujúc smerovanie na najvyššie dobro. V tomto kontexte ľahko pochopíme výrok, *že láska je nevyhnutnou a postačujúcou podmienkou šťastia*.

Ako v evanjeliovej láske vnímať seba a druhého? Nedorozumenia vznikajú hlavne v nedefinovaných alebo nesprávne vymedzených pojmoch a treba podotknúť, že v tejto oblasti je zmätok v pojmoch priam ukázkový. V zmysle chápania lásky, ako som to vymedzil v tejto úvahe, ide o „*Konanie založené na vôli k dobru, teda každé konanie, ktorým prichádzame na pomoc ľudskému životu, ktorý potrebuje pomoc*“ (Spaeman 1998, s. 119). Je tu reč o ľudskom (ľuďoch), nie o priateľoch, či nepriateľoch. Opakom takto chápaného vzťahu je scvrknutie horizontu do seba – narcizmus. V narcistickej orientácii človek prežíva ako skutočné len to, čo je v ňom, zatiaľ čo javy vonkajšieho sveta nie sú pre neho skutočné.

Ako chápať seba v úsilí o lásku? Vyhne sa nedorozumeniu, ak pojmovo odlíšime lásku k sebe od sebeckva, ktoré môže viesť až k narcizmu. Vo všeobecne chápanej láske k životu sú zahrnutí všetci ľudia, teda aj ja. Ide o pripravenosť poskytnúť pomoc. Charakteristickým znakom a cieľom konania, ktoré pomáha, je *život umožň-*

ňovať a to môžem konať i voči sebe samému (Fromm 1997, s. 62). Len v tomto zmysle možno správne porozumieť evanjelióvemu *Miluj bližneho ako seba samého*.

Zdroj sily

Ak naším jediným cieľom je milovať, potom neexistuje nič také ako zlyhanie, hovorí Rohr v svojich rozjímانيach, a poukazuje na to, že František z Assisi týmto spôsobom postavil všetky zlyhania na hlavu a dokonca zlyhania menil na úspechy.

Ako sme videli, láska je veľkolepý program a hoci je podmienkou šťastia, je to aj ťažká úloha. Je človek na ňu pripravený? Popravde, ako som už uviedol v časti „človek“, v centre nášho bytia je bod prázdnoty, ktorý nie je dotknutý hriechom a ilúziou, bod čistej pravdy alebo iskra, ktorá patrí celkom Bohu. Tento malý bod prázdnoty a absolútnej chudoby je čistá Božia sláva v nás. Z tohto základu môžeme vychádzať. Význam tohto vyjadrenia je v tom, že pravé Ja v svojom originálnom prvotnom stave je čiastočne alebo úplne v lone Nekonečnej Reality. *Ak chceme kráčať po ceste lásky, niet lepšej ponuky.*

Lenže je pred nami reálny život, denne sme konfrontovaní s jeho realitou. Je ona presiaknutá láskou? Zdá sa, že sme v situácii, v akej sa rozhodoval sv. František z Assisi. Žiť v tomto konzumom poháňanom svete znamená byť hlboko infikovaný niečím, čo nazývame „hojnosť“, toxickou a oslepujúcou chorobou so základným predpokladom, že viac je vždy lepšie a zviditeľňovanie seba je vždy dobré.

Ján, keď hovorí o svete (1 Jn 2, 15 - 17), nemá na mysli prírodu alebo stvorenstvo; na mysli má „systém“ - ako ho ľudia neustále konštruujú - všetko je o istote, statuse, pôžitku a moci. To, ako také, nie je zlé, ale je to len obmedzené dobro, a mnohí ľudia to berú ako absolútne dobro.

To je dôvod, prečo mnoho svätých hovorí o „zanechaní sveta“, alebo normálneho systému ilúzií. Nakoniec sa musíme naučiť *byť vo svete, ale nie zo sveta*. To znamená, že musíme akceptovať spôsob života, aký si ľudia volia, a skutočne v ňom fungovať, ale nikdy doň nevstupovať. Musíme vidieť, na čo veci sú a tiež, na čo nie sú. Pokiaľ sa nám nejakým spôsobom nepodarí „svet zanechať“, môžeme s istotou predpokladať, že celkom k nemu patríme.

Správna cesta je známa. Je obsiahnutá v evanjeliu a objasňovaná (žitá) mnohými nasledovateľmi Ježiša Krista (púštni otcovia a matky, mystici...).

Základným posolstvom je Ježišova *Programová reč na vrchu*. Som presvedčený, že osvojením si zásad, ktoré obsahuje táto reč, človek vstupuje do Božieho kráľovstva, kde určujúcimi nie sú príka-

zy a nariadenia, ale vnútorné prostredie s jasným vnímaním pravých hodnôt. Tie uvádza Pavol v liste Filipanom (2, 6 – 8):

*On, hoci má božskú prirodzenosť,
nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom.
Ale zriekol sa seba samého,
vzal si prirodzenosť sluhu,
stal sa podobný ľuďom
a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka.
Uponížil sa,
stal sa poslušným až na smrť,
až na smrť na kríži.*

Podstatou jeho učenia je výzva na radikálny posun vedomia. Ale ako uskutočniť tento posun?

Podľa Rohra (Rohr 2016d) „Zrelá spiritualita nás musí predovšetkým učiť o slobode od seba, od svojho vlastného ja (svojho ega), svojej reputácie, svojej dôležitosti, potreby mať pravdu, potreby byť úspešný, potreby mať všetko pod kontrolou“. Podľa Rohra je to nevyhnutná kopernikovská revolúcia; Kopernik zistil, že Zem nie je centrom vesmíru a my musíme zistiť, že ani my nie sme centrom žiadneho vesmíru. V konečnom dôsledku my nie sme žiadne zmysluplné centrum. Hoci musíme začínať od seba ako centra, aby sme vybudovali „ego štruktúru“ (prvá časť života), potom to musíme prekročiť a ísť za. Po strávení veľa rokov budovaním egoistického, separovaného ja so všetkými jeho znakmi a zvykmi, budeme k nemu veľmi pripútaní. Posun za túto súkromne vykonštruovanú identitu sa prirodzene pociťuje ako strácanie alebo zomieranie.

Rohr upozorňuje, že Thomas Merton (Rohr 2016a) ako prvý navrhol používať termín *falošné ja*, aby mnohým kresťanom pomohol vyjasniť zmysel Ježišovho centrálného a často opakovaného učenia, že musíme odumrieť seba, alebo „stratiť svoj život, aby sme ho našli“ (Mk 8, 35). Toto falošné ja zatienuje každého z nás. Je to *človek, akým chcem byť, a čo by som si želal, aby si iní mysleli, že som*. Je veľmi úzko spojené so symbolmi statusu a reputácie. Ale ono neexistuje, žije len vo svete vnímania – kde trávime väčšinu svojho života – namiesto v Božom Večnom Teraz. Výzva: „Stratiť svoj život, aby sme ho znova našli“ je namierená na falošné ja. Jeho odumretie znamená návrat k pravému ja.

Zakaždým, keď sme urazení, je to obvyčajne preto, že nášmu seba-vedomiu nebola vzdaná česť, alebo že bolo momentálne obnažené. Falošné ja reaguje mimoriadne silno na akýkoľvek útok na seba, pretože všetko, čo má, je iba jeho krehká mienka o sebe. Narcisti sú stá-

le veľmi zamestnaní presadzovaním a obhajovaním seba. Nemali by sme strácať čas obhajovaním svojho ega.

Pravé Ja je nedotknuteľné. Ľudia, ktorých život vychádza z Pravého Ja, sú naozajstne (nefaľšovane) šťastní.

Rohr si myslí, že väčšina ľudí trávi svoj život venovaním sa svojmu falošnému ja, namiesto toho, aby žili v prvotnom Ja, v ktorom spočíva podstata života, lenže práve o tomto Ja väčšinou ani nevedia. Podľa neho Ja človeka chudobného v duchu je vo vedomom spojení s Božím „JA SOM“, a to mu úplne stačí. Nepotrebuje mať vždy pravdu, lebo vie, že sa to ani nedá; ide mu predovšetkým o pravdivý vzťah. Inými slovami, nadovšetko sa snaží milovať. Láska ho drží pevne a navždy v bezpečí (Rohr 2014, s. 158). Taký človek sa snaží byť tým, *kým je naozaj*. A to je postoj úplnej jednoduchosti, bez príkras – nič, k čomu by si jeho ego mohlo pogratulovať. Je tam nahý a chudobný. Spočiatku sa bude cítiť ako nič.

A sme na križovatke. Treba sa rozhodnúť. Nezabúdajme pritom, že základným poslanstvom Krista je *láska k Bohu a blížnemu*, a to je obsiahnuté napríklad v blahoslavenstvách. Ale štruktúra blahoslavenstiev nie je o plných sýpkach, ani o bankových kontách. Blahoslavenstvá sú o živote, o utrpení, o milosrdenstve, o čistých úmysloch, o láske. Ale toto sa uskutočňuje v druhej polovici života. Cesta k nej súvisí so snahou o neduálny spôsob myslenia – o schopnosti nazeráť pokojnejšie a kontemplatívnejšie. To sa nezjaví len tak odrazu, rastie v nás takmer nevedome počas dlhých rokov plných rozporov a zmätku, uzdravovania, rozširovania, milovania a vyrovnávania sa s našou realitou.

Nikto nie je imúnny voči utrpeniu. Ak sme úprimní, v našom živote vždy príde aspoň jedna situácia, ktorú nedokážeme vyriešiť, ovládnuť, vysvetliť, zmeniť, ba dokonca jej rozumieť (Rohr 2014, s. 98). V duálnom nazeraní sa často dostávame do problému, keď sa situácia štiepi medzi dobro a zlo, medzi správne a nesprávne. Tento bezútešný stav nás približuje k neduálnemu mysleniu. V dezilúzii zúfalo túžime riešiť svoje vlastné zdesenie a necháme sa viesť do ticha, kde sa všetko spája v celosť.

Toto môžeme považovať za pozvanie do novej etapy svojho života. *Sprievodcom je modlitba, ktorej súčasťou je uvedomovanie si svojho pravého Ja – čo je Duch Svätý v nás*. Základným motívom je láska. Milovať Boha znamená milovať všetko, čo miluje Boh. To sa dá dosiahnuť len tak, že sa necháme prenikať Božím Duchom cestou kontemplatívneho, neduálneho vedomia. Cesta k tomu vedie cez modlitbu srdca – meditáciu a kontempláciu. Pri *meditácii* uvažujeme o náboženských pravdách, snažíme sa spoznať Boha samotného nad rovinou ním stvorených objektov, prenikáme do najvnútornej-

ších základov svojho života a snažíme sa pochopiť Božiu vôľu pre seba. *Kontemplácia* je svojou podstatou mlčanlivé načúvanie. Boh pracuje v nás, zatiaľ čo my odpočívame v ňom (Merton 1993)⁵. Touto cestou spejeme k transformovanej mysli, ktorá umožňuje vidieť Boha vo všetkom, a vedie naše správanie k takmer prirodzenej zmene.

Kontemplácia a ticho odstraňujú ego a jeho negatíva už v ich počiatkoch, a učia nás, ako pozorovať a strážiť svoje pravé myšlienky. Je to prevažne učenie, ako sa vzdávať – svojho príľnutia k obrazu o sebe, svojich nápadov. Keď sa postupne naučíme vzdávať sa, naučíme sa, ako spočívať v niečom, čo mnohí nazývajú „večné teraz“ – druh uspokojenia s prítomnosťou takou, aká je (Rohr 2016c).

Môže vzniknúť obava, že načrtnutý spôsob života (chudoba v duchu) z nás urobí ľudí druhej kategórie, odsunutých mimo spoločnosť, neschopných zvládať život. *Zbytočne*. Žiť podľa týchto zásad znamená opravdivo milovať Boha, ľudí a stvorenstvo, kráčať životom s otvoreným srdcom, ktoré objíma celý svet. Ako hovorí Rohr: „*Vy dávate kus seba inému obyčajne nevedome. To umožňuje inému urobiť to isté na oplátku. Vy od nich nič nepotrebujete, ani nepožadujete, lebo viete, že obidvaja participujete na jedinom Veľkom Nazeraní a Láске – a to takej, ktorá úplne postačuje a vytvára nesmierny vnútorný zážitok. Jednoducho, milovať je odmena sama v sebe. Prijímate a ste prijímaní – a to bez žiadneho dôvodu a žiadnych kritérií! Je to kľúč, ktorý vo vás otvára všetko pre iných, pre Boha*“ (Rohr 2016c).

Takže aká obava? Naopak. Človek chudobný v duchu kráča životom naplnený láskou, v ktorej sú zahrnutí všetci ľudia. Motívom jeho konania je život umožňovať. Vedomie Božej prítomnosti ho naplní optimizmom a pokojom. Je zodpovedný, vierohodný a láskavý. Existuje pre iných ľudí v láske a vo vedomí, že jeho vnútorný a vonkajší život závisí aj na ich práci a úsmeve. Je to súčasť kontemplatívneho (neduálneho) myslenia, ako nevyhnutného predpokladu pre rozkvet ľudstva. Je to zmena, ktorá mení všetko ostatné. Umožňuje lásku, odpušťanie, trpezlivosť a pokoj.

Literatúra

ANZENBACHER, A. (1987): *Úvod do filozofie*. Praha.

ARISTOTELES. (1979): *Etika Nikomachova*. Bratislava, Pravda.

⁵ „*Kontemplácia nie je o spôsobe myslenia a hovorenia. Je to skôr o nahej prítomnosti, ... o nehovorení a nemyslení. ... Zatiaľ čo slovné modlitby sú pokusom vyjadriť pre seba náš vzťah k Veľkému Tajomstvu, modlitba ticha nie je o vyjadrovaní, ale o zažívaní tejto vzájomnosti. Oceňujeme a tešíme sa, že sme milovaní ... Ticho vedie k odpočinku v náručí Milovaného; prejaví sa to v pokoji, v ktorom ako dôsledok sú skutky lásky*“ (Rohr 2017).

- CORETH, E. (1994): *Co je člověk?* Praha, Zvon.
- FROMM, E. (1997): *Umění milovat*. Praha, Nakladatelství Josefa Šimona.
- MERTON T. (1993): *Kontemplativní modlitba*. Praha, Zvon.
- PLAŠIENKOVÁ, Z., BIZOŇ, M. (2016): *Antropológia normativity v myslení Pier-
ra Teilharda de Chardin*. Bratislava, Univerzita Komenského.
- RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. (2011): *Ježíš Nazaretský, 2. diel*. Trnava, Dobrá kniha.
- ROHR, R. (2014): *Padanie do výšky; Spiritualita dvoch polovic života*. Bratislava, Post Scriptum s. r. o.
- ROHR, R. (2016a): Losing Myself to Find Myself. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 2. 8. 2016.⁶
- ROHR, R. (2016b): The Illusion of an Autonomous Self. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 3. 8. 2016.
- ROHR, R. (2016c): The Meaning of Spiritual Love. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 19. 8. 2016.
- ROHR, R. (2016d): Mature Spirituality. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 29. 8. 2016.
- ROHR, R. (2016e): Contemplation as Letting Go. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 2. 9. 2016.
- ROHR, R. (2016f): From Disconnection to Connection. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 15. 9. 2016.
- ROHR, R. (2017): Contemplation. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 5. 2. 2017.
- ROHR, R. (2019): Individuation. <https://CAC.org/tag/daily-meditations/>. 20. 3. 2019.
- SENECA (1991): *O dobrodeniach*. Praha, Svoboda.
- SOLOVJOV, V. (2002): *Ospravedlnení dobra*. Velehrad.
- SIPAEMAN, R. (1998): *Šťestí a Vůle k Dobru*. Praha, Oikoymenh.

*Prof. RNDr. Jozef Tiňo, DrSc.
Bratislava, e-mail jozef.tino@gmail.com*

Prof. Jozef Tiňo sa profesne venoval chemickej fyzike, bol predsedom ÚSKI (2005 – 2011), je čestným predsedom ÚSKI a členom Európskej akadémie vied a umení.

⁶ Ide o denné meditácie, ktoré sú archivované. Čitateľ sa k citovanej literatúre dostane cez uvedený link do archívu a dátum v citácii ho ľahko privedie k hľadanému zdroju.

ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ¹

Ivan Šimko

Abstrakt. O novom ohrození našej slobody, o politike a autorite kresťanov v spoločnosti.

Abstract. *Man and Society.* A lecture on a new threat to our freedom, on politics and on the authority of christians and society.

Vážené dámy, vážení páni,

váš pán predseda ma v marci oslovil, aby som si v rámci cyklu „Človek a vzťahy“ pripravil na dnes prednášku na tému „Človek a spoločnosť“. Je to téma, o ktorej by sme, samozrejme, mohli hovoriť veľa, a z rôznych hľadísk, ale ak dovoľíte, ja sa sústredím na to, čo prežívame dnes, ako občania, osobitne ako kresťania, ktorí v súčasnej spoločnosti žijeme a podieľame sa na tom, aká je. Bude to hlavne o politike. Jednak z toho dôvodu, že sa ňou už mnoho rokov zaoberám, ale hlavne preto, lebo či sa nám to páči alebo nie, politika je pre charakter vzťahu medzi človekom a spoločnosťou vždy veľmi významná. A bude to aj o tom, ako sa my, ako kresťania, na tom, aká je spoločnosť, spolupodieľame. Ako nás pri tom spoločnosť vníma? Akú máme v nej autoritu?

Iba kto nechce vidieť, nevidí, že ten rešpekt, ktorý si vydobyla prenasledovaná cirkev v období komunistického režimu a ktorému sa tešili kresťania na Slovensku pred tridsiatimi rokmi, sa postupne vytratil. Myslím, že by bolo veľmi povrchné vidieť v tom iba naše slabosti alebo neúspechy politických strán, čo sa hlásili ku kresťanstvu, či nie vždy šťastné verejné vystupovanie cirkevných hodnostárov. Som presvedčený, že najhlbšou príčinou, ktorá to spôsobuje, sú naše postoje voči tomu, čo je základnou charakteristikou slobodnej spoločnosti. Totiž voči slobode. Nieкто by mohol namietať, že pre našu osobnú spásu by nám mohla byť otázka autority kresťanov v spoločnosti vcelku ukradnutá. Iní zas radi prijímajú vysvetlenie, že je to preto, lebo zlý a skazený svet odmieta našu dobrú ponuku práve preto, že je zlý a skazený. Ibaže to sú všetko lacné výhovorky. Autorita, o ktorej hovorím, nie je založená na formálnych funkciách. Ani cirkevných. To, či niekoho alebo niečo ľudia vo svojom videní rešpektujú, či majú voči tomu úctu, to sa nedá nikomu vnútiť. Je to o tom, do akej miery nám naši spoluobčania dôverujú. I ako si dokážeme dôverovať medzi sebou. A to nám nemôže byť jedno. Pretože misijná

¹ Prednáška pre ÚSKI dňa 4. 6. 2019.

povinnosť kresťanov v sekulárnom svete sa bez toho, aby im (nám) ľudia naozaj dôverovali, plniť nedá.

Najskôr mi ale dovoľte trochu teórie. Čo to vlastne je – **politika**? „Keby sa ľudia dokázali na všetkom dohodnúť a takúto dohodu dobrovoľne rešpektovať, nepotrebovali by politiku. To by ale potom už neboli ľudia, ale anjeli,“ hovorieval som v úvode svojho kurzu obvykle mojim študentom.

V každej spoločnosti jestvujú dva základné druhy vzťahov medzi ľuďmi: po prvé vzťahy nadradenosti a podradenosti, a po druhé vzťahy ekvivalencie. Toto platí pre spolužitie ľudí od najintímnejších spoločností, akým je rodina, až po ľudstvo. Pre vzťahy ekvivalencie platí princíp dobrovoľnosti a vzájomného plnenia na základe dohody, a vo vzťahoch nadradenosti a podradenosti sa uplatňuje moc.

V tejto prednáške sa nebudem venovať tomu prvému okruhu vzťahov. Je ich príliš veľa, sú rôznorodé a mohli by sme o nich rozjímať celé dni. Do tejto sféry patria naše ekonomické, či kultúrne a mnohé ďalšie aktivity, pre náš život veľmi dôležité, a keby sme chceli našu dnešnú tému rozobrať zo všetkých strán, tak by sme tomuto okruhu museli venovať celý cyklus prednášok. A potrebovali by sme veľa rôznych odborníkov. Ja som sa rozhodol, že sa budem venovať len tomu okruhu vzťahov v spoločnosti, kde sa uplatňuje moc. Jednak preto, lebo týmto vzťahom sa dlhodobo venujem, a to teoreticky a zakúsil som si ich aj v praxi, ale aj preto, lebo práve tieto vzťahy zásadným spôsobom určujú podmienky života ľudí v spoločnosti. Poďme si stručne najskôr povedať, o čo v nich ide!

Moc je spôsobilosť určovať správanie druhých ľudí. Môže byť založená na autorite, alebo na donútení. Nachádzame ju všade, kde je viac ako jeden človek. O moci môžeme hovoriť i na pustom ostrove, kde žil Robinson, a to vo chvíli, keď sa objavil Piatok. Zápas o moc, teda o to, kto a v akých otázkach rozhodne, ako bude, prebieha i v každom manželstve. A to i medzi ľuďmi, čo sa milujú. Najviac rozvodov v skutočnosti spôsobuje to, že manželia nedokážu zvládnuť tento mocenský zápas a vytvoriť, či uniesť pravidlá mocenského usporiadania svojho spoločenstva.

Moc fascinuje. Nový zákon výslovne uvádza, že Kristus učil ako ten, ktorý má moc. Nie ako farizeji a zákonníci. V tejto súvislosti je veľmi dôležitý pojem duchovnej moci. Duchovná moc stojí nad každú inú moc, lebo vstupuje do toho, o čom je človek presvedčený, čomu verí. Je založená na autorite, a nedá sa nikomu vnútiť.

Politika sa zjavuje tam, kde sa utvára spoločnosť, v ktorej musia ľudia konať podľa vôle iných ľudí i vtedy, keď sa na tom nedohodnú a autorita už nepostačuje. Vtedy, keď sa v rámci delby spoločenskej práce moc stáva relatívne samostatnou, keď sa oddeľuje od iných čin-

ností v spoločnosti a stáva sa **verejnou mocou**, objavuje sa usporiadanie spoločnosti, ktoré dnes nazývame slovom štát.

Verejná moc sa opiera o štátne donútenie. Je spôsobilá vnútiť ľudom na území, ktoré ovláda, pravidlá správania, rozhodovať o každodenných otázkach spoločného života a o sporoch, do ktorých sa ľudia vo vzájomných vzťahoch dostávajú.

V tejto súvislosti je od nepamäti veľmi dôležitá otázka **legitimity moci**: Kto má právo byť nositeľom verejnej moci a od čoho sa právo uplatňovať verejnú moc odvodzuje? To sú najvýznamnejšie otázky dotýkajúce sa politickej organizácie spoločnosti.

Legitímna moc by mala dávať odpoveď predovšetkým na to, aký je zmysel politiky. Prečo ľudia majú strpieť, aby im ktosi vnútil svoju vôľu, pravidlá a rozhodoval ich spory.

Základným zmyslom politiky (a teda uplatňovania verejnej moci) je zabezpečiť pre ľudí, ktorým konkrétna politika slúži (a to je dnes jedine legitímnym dôvodom na to, aby strpeli uplatňovanie verejnej moci voči sebe), prežitie. V prvom rade fyzické, v druhom rade aj duchovné: uchovávanie tradícií, náboženského presvedčenia, kultúrnej identity, ochrana prirodzených spoločenstiev - rodín, národa. „Nejde o fazuľky...“ povedal, celkom výstižne v roku 1990 Vladimír Mečiar.

Najvážnejšie politické rozhodnutia totiž môžu viesť k prežitiu, ak sú dobré, ale i k rozkladu, či zániku spoločnosti. To sú tragické politické rozhodnutia. Dejiny sú plné jedných i druhých.

Skúsme sa teraz, milí priatelia, trochu zamyslieť, kde sa nachádza z hľadiska týchto vzťahov slovenská spoločnosť? Čo je hlavným politickým zápasom súčasnosti? Zdá sa, že nám to ukazujú i výsledky niekoľkých volieb za posledné dva roky. Ak sa na ne pokúsime pozrieť trochu z nadhľadu a budeme abstrahovať od toho, čo je vždy, narazíme na celkom pozoruhodný spoločenský proces. Vždy je totiž zápas tých, čo nie sú pri moci, proti tým, čo moc vykonávajú. A vždy sa v tom odzrkadľujú i slabosti a hriechy mocných a volanie po politike, kde bude tých slabostí a hriechov azda menej. To je prakticky stabilnou súčasťou politického zápasu v demokratickej spoločnosti. To, čo som však nazval pozoruhodným spoločenským procesom, je však niečo, čo sa tu počas tých skoro tridsiatich rokov od pádu železnej opony doteraz tak naliehavo neobjavovalo. Je to nový zápas o modernizáciu Slovenska. Myslím si, že tohtoročné výsledky prezidentských volieb i európskych volieb to celkom jednoznačne potvrdzujú.

O akú modernizáciu ale ide? Prvoplánovo ľudia chcú hlavne to, čo už mnohí vidia v západných krajinách a zdá sa im, že my sme to za celý ten čas ešte nedokázali zaviesť u nás. Väčší poriadok, väčšiu ohľaduplnosť, lepšie fungujúce inštitúcie, hlavne tie zabezpečujúce

ochranu jednotlivca, a samozrejme, aj lepšie materiálne podmienky pre väčšinu ľudí, nielen pre vyvolených. V mnohom ide o dosť povrchný a voči západným krajinám i dosť nekritický pohľad, ale v mnohom majú tieto túžby aj hlbšie korene. Ide o legitímnu požiadavku na spravodlivejšiu a ľudskejšiu spoločnosť. Ale v pozadí, za tým všetkým, je volanie po väčšom rozsahu slobody.

Tento zápas, ako ostatne žiaden, neprebíha idylicky. Nová situácia vždy desí ľudí, čo si zvykli na to, čo bolo. A preto je prirodzené, že nie všetci sú modernizačnými procesmi v spoločnosti nadšení. Nové životné podmienky preto vždy prinášajú aj frustráciu. Bolo to tak po revolúcii, a mnohí sa poučení touto skúsenosťou celkom prirodzene obávajú i toho, čo nám prinesie nová situácia, čo sa v týchto rokoch iba rodí. Jej úplný rozsah a dopady nikto dopredu presne nedokáže vypočítať. Prebieha rýchlo a jej dynamika mnohých desí. Obávajú sa, a asi oprávnene, že budúcnosť bude pred nás klást ešte väčšie nároky na naše výkony, na schopnosť zachytávať nové trendy v informatike a na zodpovednosť za seba. Je pravdepodobné, že pomerne veľa ľudí nebude vládajú tento dynamizmus zachytiť. A takýto strach pred budúcnosťou je živnou pôdou pre všetkých, čo sa usilujú v demokratických podmienkach získať podporu ľudí oživovaním minulosti. A navyše, netreba zavierať oči, že v túžbe po väčšej ohľaduplnosti a zároveň po väčšom rozsahu slobody pre jednotlivca jestvuje vždy isté napätie. (A to je vlastne iba eufemistické vyjadrenie vnútorného rozporu.)

Vzbura proti modernizácii má v sebe istý príťažlivý étos. Jej nositelia tvrdia, že bránia hodnoty, ktoré sú pevné a nemenné, lebo na nich stojí náš svet. A presne tu sa, prosím, na chvíľku zastavme.

Ako vždy, vo všetkých spoločenských procesoch, i tu je potrebné veľmi exaktne rozlišovať. Tu nám Kuffov bager „na všetok ten hnoj“ iba škodí. Pretože musíme veľmi pokorne skúmať, čo je dobré a čo naozaj človeku škodí. Ide o to, či bojujeme naozaj o tie hodnoty, ktoré ten objektívny svet, čo jestvuje bez ohľadu na našu vôľu a poznanie, potrebuje. Alebo na nich stojí len svet našich ideologických predstáv? To prvé je poctivé, a nikdy sa nepostaví proti slobode hľadania toho, čo tým objektívnym svetom je. Je to zdravý konzervativizmus, ktorý nedávno veľmi výstižne vyjadril pápež František slovami na tlačovej konferencii pri návrate zo Severného Macedónska: „... nebojím sa pravdy, bojím sa len Božieho súdu.“ (7. 5. 2019). V politickom zápase sa však častejšie stretávame s bojom o nemenosť ideologických konštrukcií, a to aj bez ohľadu na pravdu. Takíto falošní proroci konzervativizmu sa správajú podľa okrídleného hesla, že ak sú fakty v rozpore s ich predstavami, tým horšie pre fakty. Nemôžu inak, ako sa napokon postaviť proti slobodnému hľada-

niu pravdy. Najskôr v ideologickej rovine. Tam je základ ich krížovej cesty proti tomu, čo označujú slovom liberalizmus. Ale tam ich vzbu- ra proti modernizácii nikdy nekončí. Ak získajú moc, skôr či neskôr tento zápas premietnu i do úsilia o obmedzovanie politickej a ob- čianskej slobody.

Pre lepšie uchopenie toho, čo motivuje v podstate každý útok vo- či novým životným horizontom, ktoré prináša ľudská sloboda, pri- pomeniem svoj obľúbený príbeh vedca zo Salamanky. Je to literárny príbeh a jeho autorom je Umberto Eco a zvykol som ho na začiatku môjho kurzu prednášať svojim študentom.

„Učenec zo Salamanky... je znalec astronómie a geografie a po- zná všetko, čo staroveké texty hovoria o ptolemajskom astronomic- kom modeli, vyzná sa v kultúre, a tak môže svojich bližných učiť, aké sú rôzne časti sveta, akí ľudia ich obývajú a akými cestami sa tre- ba uberať, aby sa tam človek dostal. Táto suma znalostí umožňuje učencovi zo Salamanky získať miesto na ... univerzite a hojné požitky od španielskeho kráľa. Pred zbor vedcov v Salamanke však predstú- pi Krištof Kolumbus, aby im predložil nové poznatky o tvare a roz- mere Zeme. Spolu s domnienkou, že sa dá cestou na západ dôjsť na východ. Náš vedec pochopiteľne Kolumba odmietne. Kolumbus sa však napriek tomu na more vydá a objaví Ameriku. Od toho okamihu sa zmení tvár Zeme. Astronomické a geografické knihy zrazu presta- nú platiť. Pojmy, ktorých bol náš učenec predavačom a autorizova- ným širitelom, odrazu nemajú žiadnu cenu. Novými technikmi zeme- gule sa razom stávajú moreplavci a cestovatelia, a k nim sa pripájajú vedci, schopní prispôbiť sa novému pohľadu na svet. Učencovi zo Salamanky, pokiaľ chce ďalej žiť, sa ponúkajú dve perspektívy: buď sa podrobí preškoľovaciemu kurzu a získa znalosti, ktoré mu umož- nia stať sa majstrom kultúry a života v zmenenom horizonte vzťahov, alebo založí novú vedu, postavenú na téze o morálnych a kultúr- nych škodách, spôsobených objavením Ameriky... ‚Je síce pravda, že Amerika existuje, ale to, že existuje, je zlé a ľudskému plemenu z toho vzíde jedine veľká škoda.‘ Vedec zo Salamanky, ktorý sa stal znalcom v odbore ‚kde skončíme, ak to takto pôjde ďalej!‘ tak nájde svoju rolu i v novom spoločenskom kontexte, nájde si politické, ná- boženské a ekonomické organizmy, ktorým by jeho ideologická pro- paganda mohla priniesť úžitok, skrátka dostane naspäť svoje miesto a s ním i všetky požitky.“ Eco nazýva vedca zo Salamanky v jeho no- vej role „predavačom Apokalypsy“ (Eco 1995, s. 398 - 399)

Ecov príbeh je odstrašujúcim príkladom nielen intelektuálnej ne- poctivosti a zavieraní očí pred realitou. Pre ľudí, ktorým ide o poli- tickú moc, môže byť správanie sa „predavača Apokalypsy“ totiž veľ- mi efektívne a užitočné. Hoci dlhodobo to bude mať pre spoločnosť,

v ktorej sa im podarí získať politickú moc, vždy tragické následky, oni to potrebujú teraz a o budúcnosť sa nestarajú.

A tak sa objavujú i v dnešnom politickom živote proroci apokalypsy, ktorí chcú svoj ľud „ochrániť“ pred rozkladným životným štýlom, čo prináša modernizácia spoločnosti. A svoj útok cieľia presne tam, kde je podstata slobodnej spoločnosti. Útočia na slobodu. Ideológovia moslimských radikálov, ale i Putin, Orban, Kaczynski a mnohí ďalší sa pasujú presne do úlohy „predavačov Apokalypsy“. Vyhlasujú sa za záchrancov sveta pred dekadentným západným štýlom života. Ich útok proti rozširovaniu slobody sa stáva znovu hlavným zápasom celej našej súčasnej doby.

Tento zápas proti liberalizmu vždy napokon vyústi do odmietania liberálnej demokracie, západnej orientácie a konceptu slobodnej spoločnosti. Ocitli sme sa na novej križovatke takéhoto zápasu. Novodobí politickí „proroci apokalypsy“ si utvárajú veľké politické formácie a združuje ich príťažlivá idea odporu voči nedokonalosti a i často veľkým chybám liberálnej demokracie. Huckajú svojich voličov, ale i ďalšie štáty, voči dekadentnému a pokleslému „západnému štýlu života“. Pritom presne ako Ecovi „predavači apokalypsy“, ani oni neponúkajú nič lepšie. Im tento negativizmus stačí, aby získali a posilňovali si svoju moc. Z dlhodobého hľadiska je to stratená varta. Ale na tomto ideologickom postoji sa dajú v krátkodobom horizonte získavať značné politické body. A niekedy aj moc. Spoločným menovateľom týchto prorokov starého sveta je, že nedôverujú rozširovaniu slobody.

Tento zápas prebieha v súčasnosti v plnej svojej zúrivosti i u nás na Slovensku. Má síce podobu boja za relatívne povrchnú modernizáciu spoločnosti, ale v skutočnosti ide o otázku slobody. O zásadnú otázku.

„...Ak nie je sloboda, niet výchovy a niet ani budúcnosti...“ povedal v apríli Svätý Otec študentom rímskeho gymnázia Visconti (RV 13. 4. 2019). Bez rešpektu voči slobode ľudí niet ani skutočného hľadania pravdy. Ani tej s veľkým P. Sloboda nie je mravne neutrálna. Je síce fakt, že sloboda umožňuje človeku aj hrešiť, lenže bez slobody nemôže ani nehrešiť. Postoj voči slobode je vo vzťahu človeka a spoločnosti kľúčový. Politicky, kultúrne, ľudsky i mravne.

„Otázka slobody je pre každý národ životne dôležitá, celkom zásadná a je vecou všetkých,“ napísal Machiavelli už pred päťsto rokmi (Machiavelli 1987, s. 210). Nieкто môže namietat, že práve v slobode sa nám otvárajú možnosti, ktoré sú hriešne, a preto úzkostliví moralizátori sú často naklonení znemožniť slabým ľudským bytostiam, aby týmto novým pokušeniam podľahli. Obmedzením ich slobody. Ibaže akú potom majú neslobodní ľudia zásluhu? A ako nedôstojné

to je! A navyše, ideológovia obmedzovania slobody v tomto ochránárstve vôbec nemajú pravdu. Lebo je to presne naopak. Nesloboda človeka kriví, deformuje, vedie ho napokon často i k skutkom, ktoré by ako slobodný nikdy neurobil. Kto zažil normalizáciu po roku 1969 a je natoľko silný, že má odvahu si to pripustiť, tak vie, o čom hovorím. Nie nadarmo sa vraví, že ak chce satan získať dobrého človeka, zoberie mu slobodu.

Pripomína mi to Dobšinského rozprávku, ktorá sa volá „O človeku, čo nikdy nehrešil“. Je o statočnom a pobožnom človeku, ktorý nikdy za svojho života nezahrešil a nikomu neublížil. To, samozrejme, veľmi škrelo čerta, a tak raz za ním prišiel a veľmi naliehal, že predsa niečo nedobré by niekedy urobiť mal. A mal si vybrať. Buď niekoho zabije, alebo sa bude rúhať Bohu, alebo sa opije. Náš človek síce dlho vzdoroval, ale keď čert, a v skutočnom živote môže mať najrôznejšiu podobu, priveľmi naliehal, tak sa napokon podvolil a vybral si to, čo sa mu až tak zlé nezdalo. Opil sa. Akoby len na čas obetoval slobodu ovládať svoje skutky. Výsledkom bolo, že v opitosti sa potom začal rúhať Bohu, a napokon aj kohosi zabil. (Pavol Dobšinský: Prostonárodné slovenské povesti, zväzok III., Tatran, Bratislava 1966, s. 197 – 199)

Tí, čo chcú ovládnuť spoločnosť, vždy sľubujú pekné a dobré veci. „Všetko bude, len mi odovzdajte svoju možnosť ma kontrolovať a odvolať!“ A dobrý človek si môže povedať, že na tom niečo je. Zrazu akoby tu z neba spadol niekto, kto sľubuje, že ako čarovným prúťikom všetko vyrieši. Len mu treba odovzdať trochu slobody. Ako tomu alkoholu v rozprávke nášho ľudu. Taký „osvietený“ diktátor by azda mohol urobiť poriadok a vypratať ten náš Augiášov chliev! Koľko ľudí je pripravených vidieť to takto. Koľko ľudí prijíma šalbiarsku tézu, že máme tej našej slobody azda aj priveľa. A že čo z tej slobody napokon aj máme, ak máme málo peňazí. Je to veľké a aktuálne mámenie politických pokušiteľov našej doby. A nielen našej.

Takto začínal aj Hitler, takto začínali aj komunisti. A dnes sa týmto smerom vydávajú Orban i Kaczyński, ktorí už vládnu, a mnohí ďalší, čo po moci bez obmedzenia ešte iba dychtia. Aj u nás máme takých. A ich sila, zdá sa, že rastie.

Bolo by asi nosením dreva do lesa, keby som hľadal argumenty pre to, že „osvietení diktátori“ obvykle žiadne oživenie a radosť svojím národom nepriniesli. Išlo im vždy o ich vlastnú moc a bohatstvo, o pomníky, ktoré túžili zanechať potomkom, o záznamy v dejepisoch, nie o dobro svojho ľudu.

Vždy platilo, že čím menej slobody človek v spoločnosti mal, tým bol jeho život menej dôstojný.

Máme ešte živú historickú skúsenosť. Komunistický prevrat v roku 1948 pripravil českú i slovenskú spoločnosť o občianske slobody a zaviedol krutovládu politických procesov a sociálneho inžinierstva. Ani tí najväčší apologeti komunistickej myšlienky sa neodvážia dnes povedať, že život v 50. rokoch v ČSR bol dôstojný. Točia o prechmatoch, o kulte osobnosti a o nezákonnostiach. V skutočnosti však komunistická moc zobrala ľuďom ich slobodu a rozhodla sa, že bude projektovať ich život ona. To neboli žiadne prechmaty, takúto, pre masy chudobných ľudí príťažlivú politickú konštrukciu, vytvoril ideológ Marx a neskôr ju do praxe vniesli násilným a bezohľadným spôsobom Lenin, Stalin, Gottwald a mnohí ďalší. Prišiel rok 1968, ľuďom u nás svitla zrazu nádej, že budú o svojom živote predsa len rozhodovať v oveľa väčšom rozsahu sami. Tanky v auguste i túto nádej pochovali.

A práve vtedy sa vynoril zdanlivý záchranca, „osvietený diktátor“, Gustáv Husák. Normalizačný režim už nebol tak brutálny ako 50. roky. Ale i on žiadal od ľudí, aby mu odovzdávali svoju slobodu. Nedávno som si vypočul, ako na toto obdobie spomínal veľký český režisér Miloš Forman. Hovoril o tom, že väčšina z nás sme sa síce už nebáli, že nás strčia do väzenia, ale kvôli tomu, aby sme niečo sami dosiahli, aby sme nepokazili život svojim deťom, sme museli robiť a hovoriť kopu vecí, ktoré by sme inak nikdy nerobili, či nehovorili. I preto sa rozhodol zostať v emigrácii. Bolo to nedôstojné a zraňujúce.

Až rok 1989 priniesol našim národom slobodu. Bol to čas veľkých nádejí a očakávaní. Lenže dnes je módou hovoriť, že i sklamaných očakávaní. Život v slobode totiž je síce dôstojnejší ako v neslobode, ale nie je ani jednoduchší a ani automaticky lepší. Väzeň má svoj deň presne rozvrhnutý, nemusí sa o nič starať. A predsa túži po slobode. Keď sa však na slobodu dostane, zistí, že mimo múrov väznice to vôbec nie je bezstarostné.

Myslím si, že od nás kresťanov sa v slobode čakalo viac. Nieкто tu mal byť, kto by upozorňoval ako Pavol, že v slobode môžeme všetko, ale nie všetko nám je na osoh. Nieкто tu mal byť, kto mal pripomínať, že nielen chlebom je človek živý. A nieкто tu mal byť, kto by sa ako milosrdný Samaritán vedel ujať človeka, ktorého zranili. Kto by stál na strane tých najslabších. Nieкто tu mal byť, kto by ľuďom v trme-vrme slobodného sveta ukazoval, aký to má všetko zmysel. A dával tak nádej. Namiesto toho sme sa azda priveľmi starali o cirkevné majetky, o zmluvu s Vatikánom a rozličné veci týkajúce sa len úzkej časti spoločnosti - veriacich. Vo verejnom pôsobení sme sa do istej miery aj my tiež stali súčasťou kupeckej politiky a navyše sme často dosť farizejsky moralizovali.

A tak nečudo, že sa nám tu objavujú proroci „osvietenej diktatúry“. Niektorí v kritike toho, čo sa nepodarilo, iní v rafinovaných rúchach rozličných novodobých politických spasiteľov, a najnovšie i takí, čo si s tým už ani túto prácu nedávajú, ale spoliehajú sa na nejasný spomienkový optimizmus a rozličné mýty „istôt a plných hrncov, či dokonca i väčšej spravodlivosti“ našej fašistickej, či komunistickej minulosti. Na rozdiel od mečiarizmu pred dvadsiatimi rokmi teraz ide už o širší kontext politických dejov v strednej Európe, ba i v celej Európe a vo svete.

Po všetkých pekných rečiach, sľuboch, ako zatočia s korupciou, vyriešia demografické problémy, pomôžu chudobným, sa však napokon vždy vykluje šidlo z vreca: na oplátku požadujú skončiť s tým „chaosom“, ktorý prináša sloboda. Tam, kde už vládnu, to aj realizujú. Po príklady netreba chodiť ďaleko. Stačí zájsť za naše severné a južné hranice. Obmedzujú nezávislosť súdництва, zasahujú do slobody prejavu a médií, odstraňujú akademické slobody, dusia život občianskej spoločnosti a u nás im mnohí tleskajú. Keby mohli, ani sa veľmi netaja, že budú postupovať obdobne.

Nie je to len v krajinách bývalého východného bloku. Oživovanie politiky, ktorá ťaží z chýb, ktorých sa dopúšťajú ľudia v slobodnej spoločnosti, zachvátilo i Západ. V USA taká politika slávila volebné víťazstvo. Podobne i v Taliansku. A mocnie i v ďalších západných štátoch. Britániu vyhnala z EÚ. Ale na rozdiel od postkomunistických štátov západní populisty nehlásajú nejaký premyslený koncept „osvietenej diktatúry“. Nevyhrážajú sa, že siahnu na slobodu. Aspoň zatiaľ. Prečo je to tak u nás a v ďalších postkomunistických štátoch?

Myslím, že sa tu stretávajú dva veľké spoločenské procesy.

Prvým je globalizácia. Je to kvalitatívne nový jav, vznikajú zásadne nové komunikačné väzby, aké tu v dejinách ľudstva nejestvovali. Ide o procesy, ktoré sa týkajú celej planéty, vyvolávajú rozličné deje, pozitívne i negatívne. Globalizácia je jednou z príčin masovej ekonomicky podmienenej migrácie, a práve tento proces globalizácie (i ekonomickej a politickej) dáva život novým „predavačom Apokalypsy“, hlásajúcim návrat k starým dobrým časom suverénnych štátov.

Na Západe nachádza táto politika živnú pôdu v sebestve svojich bohatých národov. Jej apoštoli podnecujú tento skupinový egoizmus. Takto získavajú hlasy vo voľbách. Pomáha im v tom migračná kríza, ale i to, že občania ich štátov nemajú iba výhody, ale majú aj povinnosti. Voči Európskej únii a napokon i voči vlastnému štátu. „Nedávajme nikomu nič, čo nebude pre nás (či pre mňa)!“ Ale títo hlásatelia národného sebestva na Západe nesiahajú na slobodu. Je hlboko zakorenená v mysliach ľudí, čo už žijú v slobode viac generá-

cí. Vlastne z nej tak trochu odvodzujú i zdanlivú legitimitu pre svoju agendu kolektívneho a aj individuálneho egoizmu. I títo západní proroci sú nebezpeční, lebo v podstate ponúkajú návrat k starej politike, ktorá v Európe po stáročia hnala národy do vzájomných zápasov a vojen. Ale tým našim sa zatiaľ ešte v rizikách, čo prinášajú, nevyrovnajú.

V štátoch, ktoré sa pred tridsiatimi rokmi zbavili komunistického jarma, sa k tomuto globálnemu procesu pripája i nástup generácie, čo vyrástla po páde železnej opony a nezažila diktatúru. Už sa jej nebojí, a generáciou svojich rodičov často pohrda, lebo kolaborovala s komunistami. A pritom, z nie zanedbateľnej časti sympatizuje s prvkami fašistickej ideológie, ktorá bola nielen národno-egoistická, ale aj jasne protikomunistická. Je to generácia, ktorá vyrástla v slobode, ale nepozná jej úskalia. Mnohí z nej sú zo vzdoru a „adrenalinovej“ túžby po dobrodružstve ochotní okúsiť i zdanlivo smelé recepty nových bojovníkov proti establišmentu. A zasa pohrobkovia komunistov, ktorým bolo za komunizmu dobre, roznečujú v starších ľuďoch spomienkový optimizmus „za plnými hrncami“, podobne ako to robili nezodpovední Židia putujúci po púšti z otroctva do zasľúbenej zeme. Toto je príbeh Orbanovho Maďarska, Kaczynského Poľska, ale i Okamurovho Česka, či Kotlebovho Slovenska. A všetko sa to veľmi páči revizionistickým ruským imperiálnym snom Putinovho autoritatívneho režimu.

V Kremli veľmi dobre vedia, že Američania si môžu zvoliť dobrodruhu, Briti môžu v referende podľahnúť podvodníkom, a v celej západnej Európe sa im môže podariť zvýšiť vplyv takýchto populistov tak, že to azda oslabí, či rozvráti Európsku úniu. Ba môže sa im podariť uvrhnúť západné národy do vzájomných konfliktov, ktoré môžu vyústiť i do obchodnej, politickej alebo i skutočnej vojny. Ale asi sa im nepodarí obrať ich o slobodu. Sú to demokratické štáty a ich národy už „osvieteným diktátorom“ nenaletia. A navyše si myslím, že ani Putinovmu snu o návrate ku geopolitickému postaveniu bývalého Sovietskeho zväzu by nevyhovoval nejaký mocný fašistický protivník.

V niekdajších vazalských štátoch takzvanej svetovej socialistickej sústavy však je situácia iná. Tak to nepriatelia slobody skúšajú. Ideológov zápasu proti liberalizmu, zápasu na život a na smrť, je tu zrazu neúrekom. A od ideí, slov, ku skutkom, niekedy nie je ďaleko. Tu je sloboda ohrozená naozaj.

Veľké spoločenské zmeny sa týkajú všetkých. Preto ani trochu nie je jedno, ako sa v nich správajú Kristovi učeníci. Mnohokrát sa v minulosti kresťania postavili na stranu silných a bohatých. Na stranu tých, ktorých doba skončila. Myslím si, že to bolo jednak z pohodl-

nosti, lebo na ich strane si už predtým dlhší čas zvykli byť, a jednak to boli aj ideologické zábrany. Aj u nás máme ideológov, ktorí svoje konštrukcie vyhlasujú za nemenné a sväté, a nie sú ochotní prijať nové horizonty ľudského poznania. Len neskôr, keď sa už inak nedá, postupne ustupujú. Takéto postoje bývajú pre šírenie Kristovho evanjelia zničujúce. Strácame kredit a ľudí.

V roku 1989 sa to však nestalo. Kresťania, prenasledovaní komunistickým režimom, boli na Slovensku vlajkonosičmi zápasu za slobodu. Nielen za vlastnú slobodu vyznania, ale za slobodu pre všetkých. Boli za to ochotní prinášať obete, a to i tie najvyššie. Vo chvíli spoločenskej zmeny sme stáli na strane ľudu, nie na strane držiteľov moci. Preto nečudo, že aj autorita kresťanov a cirkvi bola po páde železnej opony veľká.

V súčasnej etape vývoja spoločnosti sme však u nás my kresťania dosť popletení. Naši politicky neskúsení biskupi sa v zložitom zápase o jej ďalší vývoj nedokážu dobre orientovať. Aj my, laickí kresťania vo verejnom živote vystupujeme chaoticky. Preto sa nemôžeme diviť, že autorita kresťanov v spoločnosti klesá. Na rozdiel od situácie v roku 1990, kedy mala dovtedy prenasledovaná cirkev kredit a vážili si ju aj sekulárni ľudia, dnes je to naopak. Už pri prezidentských voľbách sa ukázalo, že státisíce nepochybne veriacich voličov hodnotilo konkrétnu politickú situáciu inak ako biskupi. Myslím si, že tu nejde o ochranu svätyne našej viery, ale o stratu kontaktu s realitou.

Nedávno zaznelo, že sme si nechali vnútiť tému korupcie. Pritom najdôležitejšou by podľa tohto zdroja mala byť iná téma. A tou je ochrana života. Znie to pekne. Ale je to presne podstata toho, v čom sme sa ako kresťania v tejto spoločnosti v rovine občianskej proste rozišli. Nesmieme si pred tým zavierať oči!

Myslím si, že by nebolo fér, keby sme kohokoľvek z ľudí, čo sa hlásia ku kresťanskej viere, obviňovali, že nie je „pro life“. Rozišli sme sa v inom. Líšime sa v tom, čo je v súčasnom zápase o budúcnosť našej spoločnosti politickou prioritou.

Korupcia rozkladá demokratickú spoločnosť. Pretože základom demokratického štátu je idea, a aj ústavné pravidlo, že každá ľudská bytosť je si pred zákonom rovná s ostatnými. Preto pre každého platia rovnaké pravidlá, či sa uchádza o nejakú pozíciu alebo službu, o čokoľvek. Ak si niekto chce tieto pravidlá prispôsobiť vo svoj prospech nejakou formou uplácania, tak berie ľuďom vieru vo fungovanie slobodnej spoločnosti. A posilňuje tak politickú pozíciu všetkých tých, čo prichádzajú s konceptom „osvieteného diktátora“, ktorý prichádza odstrániť slobodný, demokratický režim.

Kresťania, ktorí ako politici, ale aj ako voliči, v tejto situácii zdôrazňujú bioetické témy a necítia potrebu brániť slobodu človeka v spo-

ločnosti, sa takto politicky zásadne rozchádzajú so svojimi bratmi vo viere, čo vnímajú slobodu ako hodnotu, ktorú udelil Boh človeku už pri stvorení, a napriek všetkým našim zlyháním ju vždy rešpektoval, rešpektuje a bude rešpektovať.

Preto i v čisto politickej rovine dnes nejde iba o to, že sa sformovali viaceré kresťanské strany, ani o osobné postoje, či záujmy ich lídrov. Ide o to, že tento rozchod je zásadný. Mnohí môžu namietat, že ani počas uplynulých tridsiatich rokov kresťania nezaujímal rovnaké postoje. Mnohí volili aj Mečiara, či Fica. Ibaže tí spravidla nezdôrazňovali, že vo svojej politickej činnosti vystupujú ako kresťania. Tou deliaca líniou, ktorá sa objavila teraz, sa stal náš postoj voči modernizácii a voči slobode v spoločnosti. Krížová výprava proti liberalizmu vytláča aj mnohých kresťanov k argumentom nepriateľov slobody. Ved' si len pripomeňme, aké problémy mali mnohí, keď Kotlebovci predložili zákon proti potratom. Všetci sme vedeli, že neprejde, a zároveň sme si uvedomovali, že jeho podporou podporíme nielen našu vec, ale aj pozíciu fašistickej politiky. A analogicky pri podpore kandidáta Smeru v prezidentských voľbách.

Nespochybnujem ani na sekundu úprimnosť mojich bratov a sestier vo viere, ktorí hovoria, že ak nebudeme chrániť život, tak všetky ostatné problémy v spoločnosti sú druhoradé. Zdanlivo jednoduchá hierarchia hodnôt. Lenže realita je zložitejšia. Ak podceníme zápas o slobodu, tak možno neúmyselne, ale so železnou logikou podporíme tých, čo voči dôstojnému životu nemajú žiaden vzťah a agendu proliferov preberajú iba čisto účelovo, pretože podporuje argumentačnú základňu ich útoku na slobodu. Politika zakazovania je vždy cestou do minulosti.

Odchodom viacerých kresťanských demokratov z KDH pred eurovoľbami sa vlastne zápas, ktorý prebieha v celej spoločnosti, viditeľne premietol i medzi kresťanov, angažujúcich sa v politike a oddelil jedných od druhých. V tejto spoločenskej situácii sa už nespoja. Nezádu sa v jednej strane. Proste sa rozišli. KDH tým paradoxne získalo v očiach väčšiny spoločnosti potenciál na modernizáciu strany a mohlo by prekonať to ódium politiky, ktorá chce iba zakazovať a venovať sa iba vlastným témam. Tieto témy boli celých 30 rokov problémom neujasnenosti politiky kresťanskej strany voči slobode. A naši protivníci to vedeli vždy dokonale využiť. A vedia to i teraz.

Proci „osvietenej diktatúry“ totiž nemajú problém sľúbiť, že budú život chrániť od počatia až po prirodzenú smrť, že zabránia akejkoľvek inštitucionalizácii homosexuálneho súžitia, a že skoncuju s liberálnym rozkladom spoločnosti. Stačí, ak získajú moc. A signalizujú, že ak ju získajú, tak ju už nepustia. A za to sú im mnohí naši bratia a sestry vo viere vďační. Páči sa im to. Podľa mňa je to ale pres-

ne to pokušenie, ktoré v tejto dejinnej chvíli požaduje za pekné veci drobnosť: slobodu. Ako ten čert v Dobšinského rozprávke. A keď podľahneme, budú vládnuť predovšetkým pre seba a náš život urobia opäť nedôstojným. Lebo ak sa odstraňuje sloboda, tak sa napokon skôr či neskôr stane jej obeťou aj sloboda vyznania.

Pripomínam, že v minulosti sa to stalo v Nemecku po prvej svetovej vojne. Hitler vyhrával voľby jedny za druhými, ale tak na tridsať percent. Nikdy nemal nadpolovičnú väčšinu, nikto s ním celé roky nechcel ísť a prezident Hindenburg odmietal vymenovať ho za ríšskeho kancelára. Napokon mu však žiaľ práve kresťanskí demokrati v januári 1933 pomohli k moci. Rozhodli sa, že pôjdu s ním, imponoval im jeho ťah na bránku a aj konzervatívne postoje k etickým témam. Mysleli si, že ho ustrážia. A potom sa už nestačili čudovať.

Toto politické rozdelenie kresťanov však nie je ani žiadna tragédia a ani nič nového. Spomeňme si, že aj v komunistickom Československu sa kresťania vo svojich občianskych postojoch líšili. Niektorí kolaborovali, najbrutálnejšie to bolo u mierových kňazov a neskôr duchovných, združených v Pacem in terris. Len si pripomeňme televízne vystúpenie dekana Záreckého v predvečer svičkovkej demonštrácie pred Veľkou nocou v roku 1988. Ako apeloval na veriaciach, nech sa nenechajú manipulovať a radšej nech idú do kostolov na krížovú cestu! A vtedy mnohí jednoduchí veriaci kresťania pred skutočnou podstatou neslobodného režimu radšej zavierali oči. Stačila im individuálna zbožnosť a návšteva bohoslužieb. Nechceli si pripustiť, že kresťan je zodpovedný aj za druhých a za spoločnosť. Iní veriaci sa museli ukrývať, nedôstojne kľučkovať, a trpeli tým. Mnohí sa však nenechali zlomiť ani kúpiť, vzdorovali a väčšinou podstúpili aj priamu represiu a prenasledovanie. Hlavne títo poslední sformovali postupne spoločne i s občianskym disentom odpor, ktorý vyústil do zápasu o slobodu.

Brániť slobodný režim nie je vyčerpávajúci politický program. Sloboda je úrodná pôda, ktorá zarodí podľa toho, čo sa do nej sadí a ako sa o to staráme. S tými, čo sme o slobodu zápasili, nebudeme mať nevyhnutne vždy rovnaké predstavy na to, ako ju budeme využívať. A tam sa môžeme aj zraziť. Nikto nás za to ale nebude trestať tak, ako to bolo v čase neslobody. Ak Butiglioneho v Európskom parlamente pre jeho prolife názory odmietli vymenovať za komisára, bolo to mrzuté, ale nedá sa to porovnať s tým, ako kresťanov posielali autoritárne režimy do väzníc, pracovných táborov, ba i na popraviská. A ako z nich tie mutanty autoritárskych režimov, „osvietené diktatúry“ urobili „len“ občanov druhej kategórie. Áno, aj v slobodných podmienkach je potrebné za dobré veci bojovať. Ale je to iný, neporovnateľne dôstojnejší zápas.

Bez úrodnej pôdy však nebude žiadna úroda. Aby bola úroda dobrá, treba o úrodnú pôdu, teda v politike, o slobodu, dbať. Bojovať o ňu, keď chýba, a brániť ju, keď je ohrozená.

Preto v dobe, v ktorej sa objavujú noví proroci „osvietených diktatúr“, noví bojovníci proti liberálnej demokracii, je treba si otvorene pripustiť, že ide znovu o slobodu v spoločnosti. Znovu o ňu môžeme prísť. A vidíme, že občianske postoje nás kresťanov, sa v tomto bode rozchádzajú.

Som presvedčený, že v tejto etape vývoja našej spoločnosti je volanie po opätovnom zjednocovaní kresťanskej politiky ilúziou. Nepodarí sa to. Kresťania, ktorí sa angažujú v spoločnosti, a to aj ako voliči, si budú musieť vybrať. Buď budú spolu s našimi sekulárnymi spojencami obhajovať demokratický režim, bojovať proti korupcii, nespravodlivosti, zneužívaniu moci, klientelizmu, prepojeniu podsvetia na štátne orgány, skrátka brániť slobodu, alebo budú vo svojej zahľadenosti do špecificky kresťanských tém poskytovať argumenty a agendu prorokom „osvietenej diktatúry“. To nie je druhoradý politický zápas, ale v tejto chvíli hlavný.

Preto tým základným kritériom, ktoré rozčeslo kresťanskú politiku, je postoj voči hodnote slobody v spoločnosti. Znovu ohrozenej hodnoty. Voči nej útočia jej otvorení i skrytí nepriatelia, a ju bránia jej, vo svojich najrozličnejších záujmoch a presvedčeniach rozdrobení obhajcovia. Každý z nás, čo sa hlásime ku Kristovmu učeniu, sa musíme rozhodnúť, na ktorej strane tejto základnej spoločenskej bariéry chceme stáť.

Od tohto rozhodnutia bude závisieť i autorita kresťanov v spoločnosti. Ako by si asi vážila budúca spoločnosť ľudí, čo sa vyhlasujú za kresťanov, a pritom by podporili návrat do nejakej formy autoritatívneho režimu?

Myslím si, že by nám o autoritu kresťanov v spoločnosti ísť malo. Nejde totiž ani tak o to, či si nás budú naši sekulárni bratia vážiť. Ale ak slovo kresťanov v spoločnosti nebude mať váhu, bude tejto spoločnosti chýbať niečo ako cestovná mapa do budúcnosti. V turbulentných časoch je to potrebné ako soľ. Tu sa nemôžeme ale alibisticky spoliehať iba na našich cirkevných hodnostárov. K budovaniu autority sa môže, a podľa mňa i má usilovať prispieť každý kresťan. Nepodarí sa nám to však uzavieraním sa do svojich vlastných spolkov, ba ani kritikou do vnútra, lebo i to je zaoberaním sa len vlastnými záležitosťami. Musíme mať starosť o ľudí, s ktorými nás náš život v tomto čase a v tomto priestore spojil. Nie zakazovať, moralizovať, ale budovať spolupatričnosť na Slovensku, v Európe a i vo svete. To by malo byť našou, obsahom kresťanskou politikou.

A ako ani v minulosti, budovať autoritu kresťanov v spoločnosti sa nedá tak, že budeme so všetkými za dobre. Je treba sa jasne postaviť proti tým, čo rozduchávajú vášne, obracajú ľud do minulosti a to aj vtedy, ak sa oháňajú obranou kresťanských hodnôt. Lebo ideológom to nerobí žiaden problém. Im nie je sväté nič. Im ide iba o moc. A je im jedno, akú cenu za to zaplatia. Žiadne kresťanské hodnoty však nemôžu stáť na nenávisti. Ani na odmietaní človeka v núdzi.

Myslím si, že obnoviť autoritu kresťanov v spoločnosti bude možné vtedy, keď ľudia zistia, že nám nejde o nás samotných. Iba o našu vlastnú agendu. Čo ako ušľachtilá by bola. A mali by sme si pritom byť vedomí, že sme rovnako hriešni a chybní, ako všetci ostatní. Vo vzťahu k spoločnosti si však nado všetko ceníme slobodu. A sme ochotní za ňu bojovať, a za ňu aj trpieť.

To neznamená, že máme rezignovať na našu víziu budovania spoločného, Kristovým učením inšpirovaného Slovenska a podľahnúť spotrebiteľským konceptom blahobytnej, ale vyprázdnenej spoločnosti. Naša vízia však nesmie byť iba pre nejakú „našu“ skupinu, lež pre všetkých. Minulú sobotu takýto program načrtnol František v Rumunsku: „...To najhoršie, čo sa nám môže stať, je, ak od suseda k susedovi nebudú viesť chodníky, ale namiesto ciest uvidíme zákopy... Pán nás... žiada, aby sme svoju slobodu užívali ako slobodné rozhodnutie pre plán lásky...V tom spočíva oveľa väčšia sloboda, než v možnosti konzumovať a kupovať veľa vecí. Toto povolanie nás povzbudzuje k pohybu, strháva zátaras a otvára cesty, ktoré nám pripomínajú synovskú a bratskú spolupatričnosť...“ (Jasy, Rumunsko, 1. 6. 2019).

Keď ľudia na Slovensku spozorujú, že nám ide o toto, a že to nechceme iba pre seba a svojich, ale pre všetkých, potom si nás budú zasa vážiť. Ba čo viac, nielen to: zistia, že nás potrebujú.

Obnoviť autoritu kresťanov v spoločnosti je úlohou výsostne politickou. Nečakajme preto, že to za nás urobia biskupi. Oni predovšetkým spravujú cirkev. A nespoliehajte sa ani na to, že tu predsa máme kresťanskú politickú stranu, a tá sa má starať o politiku. Ako som už spomenul, KDĽH má v súčasnosti veľkú príležitosť modernizovať svoju činnosť. Autorita sa však buduje zo širšieho zázemia. Lebo skutočná spoločenská sila sa nerodí v straníckej centrále, ale v širokom podhubí aktívnych občanov. Rinčanie zbraní novodobých nepriateľov slobody by nás nemalo nechať ľahostajnými. Doba ohrozenia slobody vytvára naliehavú požiadavku na to, aby sa sformovali aj kresťanské občianske spoločenstvá aktivistov, ktorí nadviažu na tú úžasnú tradíciu kresťanov, čo bojovali za slobodu. Či už v období fašistickej, alebo komunistickej, či akejkoľvek neslobody. Takéto kresťanské spoločenstvá za slobodu môžu nadviazať na veľké či-

ny takých skvelých osobností, akými boli Moyzes, Hlinka, Kolakovič, Jukl, Krčméry, Neuwirth či Srholec. A som presvedčený, priatelia, že vy by ste mohli vymenovať desiatky, možno stovky ďalších. Nebojme sa toho!

Literatúra:

ECO, U. (1995): *Skeptikové a tešitelé*. Praha, Svoboda.

MACHIAVELLI, N. (1987): *Úvahy o ovládnutí a vojenství*. Praha, Naše vojsko.

VISCONTI (2010): Radio Vatikán, www.radiovaticana.cz, 13. 4. 2019.

JUDr. Ing. Ivan Šimko
Kresťanskodemokratická akadémia KREDIT
Magurská 3, 831 01 Bratislava

JUDr. Ing. Ivan Šimko si po odchode z politiky v roku 2006 zriadil živnosť (zamestnaný už nebol nikde, lebo ho nikam nechceli zobrať – „daň“ za politiku) a cez ňu vykonával konzultačné služby a učil na Paneurópskej VŠ a na Vysokej škole sv. Alžbety. Po dovŕšení dôchodkového veku musel živnosť zrušiť, a okrem príležitostných drobností už dva roky nevykonáva žiadnu zárobkovú činnosť. Je predsedom Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT, občianskeho združenia (taký kresťanskodemokratický think-tank). Členovia a záujemcovia sa stretávajú v miestnosti Teofóra na Štefánikovej ul. raz za mesiac; je to zadarmo.

VÝCHOVA SRDCOM – LÁSKAVÁ A PEVNÁ¹

Martina Vagačová

Abstrakt. Efektívne rodičovstvo uplatňuje prístup k výchove podľa individuálnej psychológie Alfréda Adlera (1870, Viedeň – 1937, Aberdeen). Je založené na rozvoji pocitu spolupatričnosti. Vychádza z toho, že ľudské spoločenstvo, a z toho vyplývajúca potreba niekam patriť, má zásadný význam pre vývoj jedinca a tvorí primárnu podstatu ľudskej motivácie. Keďže sme vzťahové bytosti, tak by sa bez neho jednotlivec nevedel orientovať a ani prežiť. Cit spolupatričnosti je tým silnejší, čím viac sa nám darí nachádzať svoje miesto v spoločnosti a prispievať k jej prospechu. Spolu s tým rastie aj náš osobný pocit spokojnosti. Zároveň sa efektívne rodičovstvo zameriava aj na budovanie vzájomného vzťahu rodiča a dieťaťa na základe dôvery, úcty a ľudskej rovnocennosti, keďže deti majú tak ako dospelí, identické fyziologické, duševné a duchovné potreby. Efektívne rodičovstvo dodáva deťom odvalu ku kráčeniu vlastnou cestou, vytvára mu vlastný vnútorný kompas a motiváciu k správaniu, ktoré mu dáva zmysel a v neposlednej rade buduje sebaistotu, ktorá ho nabáda k odhaľovaniu jeho jedinečnosti, pričom rozvíja pocit schopnosti zvládať život so svojou autentickou výbavou.

Abstract. *Upbringing from the heart – kind and firm.* Effective parenting is based on individual psychology of Alfred Adler (1870, Vienna – 1937, Aberdeen) as an approach to upbringing children. It roots from developing a sense of belonging and assumes that community, and need of belonging, is essential to the development of an individual and constitutes the primary basis of human motivation. Since we are relationship oriented beings, we would not be able to navigate ourselves or survive without them. The greater the sense of belonging, the more we succeed in finding our place in society and contributing to it. Simultaneously grows our personal sense of satisfaction. Therefore, effective parenting aims to build parent-child relationships based on trust, respect and equality, as children have identical physiological, mental and spiritual needs as adults. Effective parenting gives children the courage to find their own path, create an inner compass and motivates them to behave in a way that is sensible to themselves. Last but not least, it leads to greater confidence and developing a sense of ability to handle life through their own authentic equipment.

www.efektivne-rodicovstvo.sk

¹ Prednáška pre ÚSKI dňa 25. 6. 2019.

Úvod

Dnešná doba so svojím dynamickým tempom vedecko-technického vývoja a následne sa meniacim prostredím pre život, priamo vplýva aj na potrebu zmeny rodičovského prístupu k deťom, v zmysle reflexie požiadaviek súčasnej spoločnosti.

Ak rodičia túžia vychovať dospelého jedinca schopného samostatne a úspešne zvládať život, kľúčovou sa javí *schopnosť spočinutia v sebe*. Chápeme ju ako schopnosť byť v kontakte so svojím zdrojom, alebo jadrom svojho bytia. Ide o pevný bod, z ktorého sa človek dokáže bezpečne spájať s druhými bytosťami a svojím okolím. Keďže my ľudia sme spoločenské bytosti, spájanie znamená budovanie vzťahov. Naším prvotným a signifikantným vzťahom života je vzťah s rodičmi. Prostredníctvom neho si vytvárame základný obraz a predstavu o tom, ako svet funguje. Preto rodičia potrebujú uvedomelý a vnímavý prístup ku výchove. Efektívne rodičovstvo sa ukazuje ako jedna z možností.

Východiská

Efektívne rodičovstvo je založené na rozvoji **pocitu spolupatričnosti**, ktorý je jednou z centrálnych tém individuálnej psychológie Alfréda Adlera. Vychádza z toho, že ľudské spoločenstvo, a z toho vyplývajúca potreba niekam patriť, má zásadný význam pre vývoj jedinca a tvorí primárnu podstatu ľudskej motivácie. Bez neho by sa jednotlivec nevedel orientovať ani prežiť, keďže sme vzťahové bytosti. Ľudia sa potrebujú identifikovať so skupinou, potrebujú spolupracovať. Len tak zažívajú pocit vlastnej hodnoty a významu pre druhých. Výsledkom prirodzenej ľudskej potreby patriť vzniká pocit spolupatričnosti. Je však potrebné a dôležité ho rozvíjať. Cit spolupatričnosti je tým silnejší, čím viac sa nám darí nachádzať svoje miesto v spoločnosti a prispievať k jej prospechu. Spolu s tým rastie aj náš osobný pocit spokojnosti.

V praktickom preklade „cit spolupatričnosti“ pre rodiča znamená, že žiadne dieťa nekoná s úmyslom ísť proti nemu. Jeho cieľom nie je ublížiť či zviťaziť. Dieťa v danom momente svojím správaním iba vyjadruje, čo potrebuje. V porovnaní s rodičom je však málo komunikatívne zručné a má minimum nažitých skúseností. Preto ak sa necíti pochopené, použije aj nevhodné správanie. Rodič by mal chápať, že nevhodné správanie je nevyhnutné zastaviť, a zároveň prostredníctvom pocitov dieťaťa zistiť, čo potrebuje, za čím si ide.

Napríklad: Mama odchádza na stretnutie s kamarátkou a dvojročné dieťa necháva doma s otcom. V momente, keď sa začne mama obliekať, spustí plač, drží ju za nohy a odmieta ju niekam pustiť. Mama

by mala uistiť dieťa, že chápe jeho túžbu mať ju pri sebe, a preto povie: „Aj ja som veľmi rada s tebou a užívam si naše spoločné hranie. Rovnako však potrebujem byť aj so svojou kamarátkou, a preto odchádzam. Zatiaľ budeš s ockom robiť niečo, čo ťa baví, navečierate sa a ja prídem.“

Všimnime si, že všetko prebieha v súlade s potrebami rodiča, dieťaťa i okolia. Mama komunikuje porozumenie dieťaťu pomenovaním jeho túžby a zároveň ukazuje na rešpekt voči sebe smerom k rozvíjaniu priateľského vzťahu. Tým prehľbuje vzťah prostredníctvom vzájomného rešpektu, dôvery a zodpovednosti.

Princípy a postoje efektívnej výchovy

Efektívna alebo účinná výchova sa zameriava na budovanie **vzájomného vzťahu rodiča a dieťaťa** na základe dôvery, rešpektu, úcty a zodpovednosti. Snaží sa o odhaľovanie potrieb dieťaťa v danej situácii a ich zosúladenie s potrebami rodiča tak, aby rešpektovali požiadavky oboch. Týmto spôsobom sa rodič dostáva do úlohy **sprievodcu** dieťaťa.

Atribúty sprevádzajúceho rodiča

Dôveruje dieťaťu, na základe presvedčenia, že minimálne v zárodkoch má všetko **potrebné vrodené** vo svojom srdci a vedomí. Preto rodič nasleduje a podporuje iniciatívu dieťaťa, usmerňuje ho v konaní v rámci bezpečných hraníc a povzbudzuje ho k učeniu sa prostredníctvom vlastnej skúsenosti. Tým mu dáva najavo rešpekt voči jeho jedinečnosti a pomáha mu ju odhaľovať. Umožňuje mu rozvíjať to, čo už v sebe má, vytvárať si vlastný sebaobraz, odhaľovať a budovať charakter a spoznávať zmysluplnosť života.

Vyjadruje úctu voči dieťaťu uplatňovaním **rovnocenného postoja** na úrovni ľudskosti. Tento vychádza z faktu, že deti, rovnako ako dospelí, majú identické fyziologické, duševné a duchovné potreby. Znamená to, že napríklad ponížovanie (tresty) či vyvyšovanie (povolnosť) sa považujú za škodlivé pre vývoj dieťaťa.

Správa sa k dieťaťu partnersky, a to tým, že mu poskytuje slobodu v rozhodovaní spojenú s preberaním náležitej zodpovednosti.

Na vysvetlenie použijeme nasledujúci obraz. More, dovolenka, jachta. Nalodili ste sa a vyplávali z bezpečného prístavu. Je na vás, ako a kam zamierite, aké zážitky vás čakajú, čo spoznáte, ako preplávate pri skalách počas búrky, ako si naplníte množstvo krásnych a slnečných dní. Takto nejako to je aj s výchovou. Pováčšine by mal rodič stáť pri kormidle a ponúkať možnosti či zážitky, ale zároveň vytvárať príjemnú atmosféru na palube, priateľské vzťahy, umožňovať slobodu objavovania a samostatné konanie. Ako skúsený kapitán vie

odhadnúť nebezpečenstvo, pozná príznaky búrkového počasia, ale aj nádherné zákutia a zálivy.

Hodnota a krása rodičovstva sa potom odráža v životnej šanci rodiča byť pri tom, ako sa z malého dieťaťa stane úspešný a šťastný dospelý človek, a on sám pritom vyrastie a porozumie sebe samému.

Kľúčové nástroje a zručnosti

Deti sú jedným z najvzácnejších darov do života a súčasne aj jednou z najväčších výziev. Obdobie života, ktoré s rodičmi prežijú v jednej domácnosti, je prakticky až na pár rokov charakterizované neustálym vývinom. Práve ten je determinovaný výraznými prejavmi v mozgu, osamostatňovaním sa a sebauvedomovaním. Ide o procesy, ktoré súčasne produkujú v deťoch výrazné zneistenie a frustráciu. Výsledkom je častý výskyt silných emócií a z toho vyplývajúceho intenzívneho správania, ktoré sa nám, ale aj okoliu môže rôzne javiť. Preto za jednu z najdôležitejších rodičovských zručností považujeme **emočné sprevádzanie** dieťaťa v ťažkých situáciách. Čo si pod tým predstavíť?

Absolútne prijatie dieťaťa v akejkoľvek situácii, ktoré neznamená súhlas s jeho správaním. Naopak, ide o okamžité **zastavenie nevhodného správania a vypočutie emócie dieťaťa**. Tým mu vysielame dôveru, že má potrebnú výbavu na zvládnutie situácie. Dávame najavo, že sme tu preto, aby sme ho previedli danou ťažobou. Príklad: Tínedžer má ukončiť hru na počítači. Mama za ním príde a povie, že o 5 minút mu vyprší limit na hru. Dieťa odvrkne, že vie. Mama mu povie: „Viem, nie je jednoduché skončiť počítačovú hru uprostred najväčšej zábavy. Tak si vyber, či budeš hrať do konca, alebo to ukončíš hneď a môžeme si spolu zahrať stolný futbal, čo nám včera nevyšiel.“

Druhým kľúčovým nástrojom efektívnej výchovy je dodávanie odvahy ku krácaniu vlastnou cestou. Rodičia komunikujú **povzbudzovanie a podporu dieťaťa**, ktorá buduje sebaistotu, nabáda ho k odhaľovaniu jedinečnosti a rozvíja pocit schopnosti zvládať život so svojou jedinečnou výbavou a tempom. Takto si vytvára vlastný vnútorný kompas a motiváciu k správaniu, ktoré mu dáva zmysel. Pre rodičov zväčša ide o veľkú výzvu, keďže ide o niečo, čo väčšina z nich v detstve nezažila. Výchova v ich čase bola zasadená v inej dobe, a prirodzene kládla dôraz viac na poslušnosť autorite a výkon, ako na porozumenie fungovania vo vzťahu a oceňovanie inovatívnych vychádzajúcej z jedinečnosti. Mnohí si povzbudzovanie pletú s chválou a používajú vyjadrenia typu: „Ty si ale dobré dievčatko, keď poslúchaš rodičov.“ Dieťa z daného vyjadrenia nemusí rozumieť, čo má dospelý konkrétne na mysli, keď toto hovorí. Tým pádom sa na bu-

dúce ani nemusí správne trafiť. A čo potom? Nie som dobré dievča, teda som zlá?

Nechávať pocit vlastnej hodnoty na hodnotení druhých, ktorí ne-
tušia, z akého motívu dieťa konalo, je veľmi riskantné a najmä vedie
k súťaživosti. A to, čo sa snažíme efektívnym prístupom vybudovať,
je, naopak, spolupráca a spolupatričnosť. Spolupracovať dokáže se-
baistý jedinec, ktorý vie, že má čo ponúknuť. Preto dieťaťu v situácii,
keď nám pomohlo, môžeme radšej povedať: „Viem, že nie je jedno-
duché odísť z ihriska, keď je tu toľko zaujímavej zábavy. Tak čo, ešte
sa raz šmykneš alebo pohúpeš a pôjdeme?“ Keď dieťa skončí vybra-
nú aktivitu, povieme: „Ďakujem, že sme sa dohodli. Keď spolupracu-
jeme, obaja sme spokojní.“ Týmto spôsobom dieťa získa skúsenosť
vzájomného rešpektu, cíti, že rodič berie do úvahy aj jeho potreby.
Účinnou je tu láskavosť voči dieťaťu a súčasne jasnosť požiadaviek
v danej situácii.

Avšak nie vždy prebieha život tak hladko. Dieťa premôže únava či
hlad a potom jeho správanie priamo podmieňuje momentálny stav,
často kombinovaný aj s vývinovým štádiom. A to nás vedie k ďalšej
zručnosti, riešeniu konfliktov a disciplíne. Tu sa dotýkame pochope-
nia dopadov odmien a trestov, ktoré všetci dobre poznáme. Odme-
ny a tresty považujeme v tomto prístupe za akúsi výchovnú skratku,
v podstate riskantnú cestu, kedy sa dieťa neučí, ako problém riešiť.

Mať veci pod kontrolou, a navyše okamžite, je pre rodiča veľmi lá-
kavé. Ak však na to ideme vzťahovým spôsobom, vytvárame dieťa-
ťu bezpečný priestor, aby samostatne objavovalo vlastné, fungujúce
riešenia. Tým mu zároveň dávate možnosť robiť chyby, čo je spô-
sob, akým sa náš mozog učí. Preto sa dôležitou stáva otázka miery
slobody, v ktorej dieťaťu dovolíme experimentovať. Potrebné je ro-
dičovské uvedomenie, že dieťa môže ísť len tak ďaleko, ako mu do-
voľuje jeho schopnosť prebrať zodpovednosť za dôsledky vlastného
konania. Veľa rodičov, ktorí odmietnu mocenský prístup k deťom,
ide niekedy do opačného extrém. Nedávajú hranice, dokola vysvet-
ľujú, debatujú. A to môže zájsť až k horším dôsledkom ako autoritár-
ska výchova. Napríklad k tyranii zo strany dieťaťa.

Ako teda na to?

Účinnou sa ukazuje kombinácia **podpory, voľnosti a nastave-
nia hraníc**. V zásade pri uplatňovaní tejto trojkombinácie sa de-
ti učia všetko potrebné pre fungovanie v živote. Kriticky rozmýšľať
a múdro sa rozhodnúť. Deti sa to naučia, len ak majú možnosť voľ-
by a slobodu rozhodovania. Samozrejme, vo vymedzenom bezpeč-
nom priestore, s následným uplatňovaním zodpovednosti. Dôleži-
tá je najmä forma, akou vymedzované hranice rodičia komunikujú.

Kľúčové sú dva postoje – jasnosť a láskavosť. Jasnosť pri definovaní hraníc a pri dôslednosti ich dodržiavania. Láskavosť pri sprevádzaní dieťaťa najmä v emočne náročných momentoch, keď zistí, že veci sa nedejú tak jednoducho a ľahko, ako si predstavovalo. Potom v kritických chvíľach prichádza rodičovský chápaný postoj, ktorý nekritizuje, nevyčíta ani inak neponižuje. Naopak, uistí dieťa, že je schopné situáciu vyriešiť. Ukáže, že chyba je dôležitá. Upozorní, že ak ju zreflektujeme, dáva možnosť dostať sa k riešeniu. Dieťa potom cíti, že rodič je v problémoch na jeho strane, dôveruje mu, a teda prežíva podporu a bezpodmienečné prijatie. Ide o rodičovské zameranie na riešenie problému viac ako na jeho dôsledky.

V závere zhrnieme najdôležitejšie odporúčania tohto výchovného prístupu:

Desatoro efektívnej výchovy

1. **Učte a modelujte vzájomný rešpekt.** Účinným spôsobom je láskavý a zároveň jasný prístup: láskavý v ukazovaní rešpektu voči deťom a jasný pri prejavovaní rešpektu sebe a „potrebám danej situácie“.
2. Používajte **povzbudenie** ako pomoc pre dieťa pri naplňaní „pocitu spolupatričnosti“, čím sa vyhnete nevhodnému správaniu. **Oceňujte** každý krok smerom k zlepšeniu.
3. Pravidelne si vytvárajte **výhradný čas** s jedným dieťaťom (1:1) za účelom zdieľania toho, čo rado robí. Prináša to výraznú zmenu správania smerom k spolupráci a prehĺbenie vzťahu.
4. **Zapájajte deti** a nerobte nič, čo vedia spraviť samé. Búdu sa cítiť dôležité a užitočné.
5. Pri riešení problémov je najprv potrebné **vysporiadať** sa so **silnými emóciami**. Výborným nástrojom je ČAS PRE SEBA. Vytvorte spolu s deťmi **prijemné miesto** (kresielko, vankúše, domček...), kde získate pokoj. Všetci ho používajte.
6. Vždy **vypočujte a prijmite pocity dieťaťa**. Jedine správanie môže byť odmietnuté, nie dieťa.
7. Nechajte deti **vyberať** v rámci bezpečných **hraníc**.
8. Uistite sa, že dieťa v problémoch cíti, že ste na jeho strane. Dosiahnete to cez vaše porozumenie, prijatie a úctu voči nemu. Nastáva to, ak ste **zameraný viac na riešenie problému** ako na jeho dôsledky.

9. Uistite deti, že **chyby ukazujú spôsoby**, ako veci správne zmeniť. **Pravidlo HOP:**

Hľadaj, kde si spravil chybu.

Oprav ju: Buď pripravený povedať: „Prepáč mi to, ako som sa k tebe správal, nebolo to láskavé.“

Povedz, ako to budeš riešiť nabudúce.

10. Užívajte si v rodine **spoločnú zábavu a zdieľanie**, pristupujte k životu **s humorom**.

Literatúra:

ADLER, A. (2018): *Člověk jaký je. Základy individuální psychologie*. Praha, Portál.

GINOTT, H. (2015): *Umění komunikace s dětmi*. Praha, Portál.

JUUL, J., HOEG, P. et al. (2018): *Trénink empatie u dětí*. Praha, Portál.

RNDr. Martina Vagačová

Efektívne rodičovstvo,

Špitálska 20, Bratislava

e-mail martina.vagacova@gmail.com

RNDr. Martina Vagačová pracuje ako výchovná poradkyňa, lektorka Efektívneho rodičovstva a vzdelávania pre pedagógov a vychovávateľov. V rokoch 2009 – 2010 absolvovala akreditovaný výcvik pre vedenie Kurzov efektívneho rodičovstva a následne v rokoch 2011 – 2019 ďalšie špecializované kurzy (Nenásilná komunikácia, Rodičovstvo a psychologické poradenstvo, Adlerovský prístup v školskom poradenstve).

KONFERENCIA

K 100. VÝROČIU ZALOŽENIA

ÚSTREDIA SLOVENSKEJ KRESŤANSKEJ INTELIGENCIE

spojená

s VIII. GENERÁLNÝM ZHROMAŽDENÍM ÚSKI

Trnava 22. – 23. júna 2019

CENTENARY ANNIVERSARY CONFERENCE

OF THE FEDERATION OF SLOVAK CHRISTIAN INTELLECTUALS

joined with the

VIIIth ÚSKI GENERAL ASSEMBLY

Trnava 22nd – 23rd June 2019

Sponzorované / Sponsored by

SLOVENSKÁ
sporiteľňa

FOTOGRAFIE ZO SLÁVNOSTNEJ KONFERENCIE A GENERÁLNEHO ZHROMAŽDENIA ÚSKI Trnava 22. – 23. 6. 2019¹

*Dr. W. Elsel ukazuje záber zo stretnutia preds. CHRISTOPHORA a ÚSKI
s o. biskupom Rábekom, r. 2006.*

¹ Foto: M. Spišiaková, M. Mrva a A. Bětáková.

Prednáša prof. H. Hrehová.

Prednáška Mons. G. Fronca, nastupujúceho predsedu ÚSKI.

Doc. M. Karaba diskutuje s Dr. W. Elselom.

Mgr. P. Prikryl prezentuje príspevok svojho otca RNDr. L. V. Prikryla, CSc., o histórii ÚSKI.

MUDr. F. Štefanec uviedol hrou na fujaru slávnostnú časť konferencie, kde predseda ÚSKI doc. E. Běták, DrSc., odovzdal Mgr. P. Prikrylovi Cyrilometodskú medailu pre jeho otca RNDr. L. V. Prikryla, CSc.

*Dr. M. Spišiaková, podpredsedníčka ÚSKI
a MUDr. F. Štefanec pri pokračovaní kultúrnej vložky.*

*Dr.h.c. RNDr. J. Kollár, jeden z „kormidelníkov“ priemyslu (v centre), mal
zaujímavé postrehy o tom, ako si počínať v dravom kapitalizme.*

Pri diskusii. Dr. J. Maník, PhD. (stojaci), predseda pobočky Bardejov a podpredseda ÚSKI, dokázal „svoju“ pobočku prebudil do aktívneho života a udržal ju tak viacero funkčných období. V centre fotografie Dr. Uličiansky, Košice.

Spoločný obed.

POZDRAVY ZO ZAHRANIČIA¹

Slávnostnej konferencie k 100. výročiu ÚSKI sa chceli zúčastniť aj naši dlhoroční priatelia z partnerskej organizácie CHRISTOPHORUS Grete a Heinrich Fehrenbach, pre zdravotný stav však nemohli prísť, a tak poslali aspoň e-mailovú zdravicu.

Zdravica od StD. a.D. Grete a Dipl.-Ing. Heinrich Fehrenbach

Milé Predsedníctvo ÚSKI, milí členovia!

K jubileu ÚSKI srdečne gratulujeme. Sto rokov môžete oslavovať s veľkou radosťou a my by sme boli radi pri tom. V súčasnosti by sme však cestu nemohli zvládnuť. Preto Vás srdečne pozdravujeme a tešíme sa na dialku s Vami.

ÚSKI je vitálnejšia ako CHRISTOPHORUS. Ten, ako spolkový zväz, sa stal takmer 70-ročný, v každom prípade však ešte existujú niektoré miestne skupiny.

Partnerstvo s ÚSKI nás oboch veľmi obohatilo. Od môjho (Grete) prvého pobytu na Slovensku v roku 2000 sme u Vás už boli viackrát, niekoľkokrát s Wernerom Elselom (organizoval autobusové zájazdy na Slovensko), raz na sympóziu (záverečné sympóziu projektu ÚSKI „Ďalšie vzdelávanie učiteľov“ vo Svite), raz na sympóziu organizovanom Rakúskym akademickým zväzom (Marianka, Spiš), niekoľkokrát sami súkromne.

Ako predsedov ÚSKI sme zažili prof. Dr. Antona Hajduka, prof. DrSc. Jozefa Tiňu.

Naposledy sme boli pri udeľovaní ceny „Fides et Ratio“ profesorovi DrSc. Jozefovi Tiňovi v Bratislave, kedy nám predseda ÚSKI Dr. Igor Túnyi ukazoval hrad Smolenice. Naučili sme sa spoznávať a ceniť si aj iných priateľov, predovšetkým Jozefína Križanová a jej rodina, s niektorými sme sa tiež znovu stretli pri Spolkovom stretnutí Christophorus v Nemecku. Žiaľ, mnohí už zomreli. Prostredníctvom kontaktov s ÚSKI sme sa dostali aj do krásnych miest a krajiny Slovenska, so sprievodcom prof. Dr. Karolom Gurským sme radi spoznali Vysoké Tatry – pre nás najkrajšie „Alpy“. Dr. Ivan Chalupický nám ukázal Majstra Pavla z Levoče a mnoho starých kostolov s ich

---

¹ Krátke vstupné texty boli pripravené redakciou; preklady do angličtiny a z nemčiny členmi ÚSKI.

umeleckými pokladmi na Spiši. Boli sme na turistike v Nízkyh Tatráh a v milom meste Bratislava.

V posledných rokoch sme sa stretávali so študentmi zo Slovenska na podujatí „Salzburger-Hochschulwochen“, ktorých pobyt bol sponzorovaný našou organizáciou Christophorus. Ako sme s radosťou počuli, niektorí boli už aj členmi ÚSKI. Bolo pre nás radosťou vnímať ich úžas a očarenie Salzburgom.

Teraz Vám želáme dobrý priebeh jubilea a pre ÚSKI rast a prosperovanie na mnoho rokov.

*So srdečnými pozdravmi
Grete a Heinrich Fehrenbach*

Ďakujeme, Grete a Heinrich!

StD. a.D. Grete und Dipl.-Ing. Heinrich Fehrenbach

Lieber Vorstand von USKI, liebe Mitglieder!

Zum Jubiläum von USKI gratulieren wir herzlich. Hundert Jahre können Sie mit großer Freude feiern und wir wären gerne dabei. Wir können aber die Fahrt zur Zeit nicht bewältigen. So grüßen wir Sie und freuen uns in der Ferne mit.

USKI ist also vitaler als der Christophorus. Der ist als Bundesvereinigung nur knapp siebzig Jahre alt geworden, allerdings existieren einige Ortsgruppen noch.

Die Partnerschaft mit USKI hat uns beide sehr bereichert. Seit meinem (Grete) ersten Aufenthalt in der Slowakei im Jahre 2000 waren wir viele Male dort, einige Male mit Werner Elsel auf einer Gruppenreise, einige Male zu einem Symposium, veranstaltet vom Österreichischen Akademikerverband Wien (Marianka, Zips), einige Male allein. Wir haben als Präsidenten Prof. Dr. Anton Haiduk und Prof. Dr. Sc. Josef Tiño erlebt. Zum letzten Mal waren wir bei Verleihung des Preises „Fides et Ratio“ an Prof. Dr. Sc. Jozef Tiño in Bratislava, als uns Präsident Dr. Igor Túnyi die Burg Smolenice gezeigt hat. Wir haben noch andere Freunde kennen und schätzen gelernt, vor allem Jozefina Krizanova und ihre Familie, manche auch bei den Bundestreffen des Christophorus in Deutschland wieder gesehen. Leider sind schon mehrere gestorben.

Durch den Kontakt mit USKI kamen wir aber auch in schöne Städte und Landschaften der Slowakei, haben durch die Führungen von Prof. Dr. Carol Gurski die Hohe Tatra lieben gelernt – für uns die

schönsten „Alpen“. Dr. Ivan Chalupecky hat uns Meister Paul von Leutschau erschlossen und uns in der Zips viele alte Kirchen mit ihren Kunstschätzen gezeigt. Und wir sind in der Niederen Tatra gewandert und lieben die Stadt Bratislava.

In den letzten Jahren trafen wir bei den Salzburger Hochschulwochen Studierende aus der Slowakei, deren Aufenthalt vom Christophorus gesponsert war, wie wir mit Freude gehört haben, waren einige schon Mitglieder von USKI. Für uns war es eine Freude, deren Begeisterung für Salzburg zu erleben.

Nun wünschen wir einen guten Verlauf des Jubiläums und USKI Wachsen und Gedeihen für viele Jahre.

*Mit herzlichen Grüßen
Grete und Heinrich Fehrenbach*

Vielen Dank, Grete und Heinrich!

Dipl.-Phys. Dipl.-Ing. Werner Elsel

Werner Elsel (rovnako CHRISTOPHORUS) si s nami pri premietaní desiatok farebných fotografií z čias od r. 1989 do konca predchádzajúceho desaťročia spomínal na zážitky na Slovensku, výlety do Tatier a iných lokalít a stretnutia s poprednými predstaviteľmi oboch kresťanských inštitúcií aj s otcom biskupom Rábekom. Žiaľ, pokiaľ vieme, nemal svoje vystúpenie pripravené ako písomný prejav, ale ako komentované premietanie pripravených fotografií, čo síce bolo bezprostredné, ale horšie pre archivovanie.

Ďakujeme, Werner!

Werner Elsel (also CHRISTOPHORUS) showed several tens of color photos taken within the period 1989 to the end of the preceding decade, which remembered him and also us experiences from his visits to Slovakia, trips to the Tatra Mountains, other locations, and also meetings with top people of both Christian organizations and with father Bishop Rábek. Unfortunately, as far as we know, W. Elsel did not prepare his speech as a written text, but as a commented projection of photos, what was immediate stuff, but worse for archiving.

Vielen Dank, Werner!

CNOSŤ NÁDEJE PODĽA TEOLÓGIE VERZUS BEZNÁDEJ V AKTUÁLNEJ REALITE 21. STOROČIA¹

Helena Hrehová

Abstrakt. V štúdiu pod názvom *Cnosť nádeje podľa teológie verzus beznádej v aktuálnej realite 21. storočia* je reflektovaná nadprirodzená (teologálna) aj prirodzená cnosť nádeje a jej protipól beznádeje na základe *Svätého písma (Starého aj Nového zákona)*, ako aj v náuke sv. Tomáša Akvinského. Autorka sa zamýšľa aj nad kresťanskou nádejou v post-sekulárnom kontexte 21. storočia prostredníctvom ideí známych teológov a filozofov (Jordan Aumann OP, Luigi Bogliolo SDB, Karl-Heinz Peschke SVD, Tomáš Špidlík SJ, Martin Beck Matuščík). Cieľom štúdie je prehĺbiť poznatky o cnosti nádeje a zároveň oživiť dôvody: prečo žiť? Autorka akcentuje potrebu lásky k pravde, ako aj pevné morálne pravidlá (morálnu povinnosť a zodpovednosť).

Abstract. *The Virtue of Hope by Theology versus Hopelessness in the Current Reality of the 21st Century.* The study reflects the supernatural (theological) and natural virtue of hope and its counterpart of hopelessness on the basis of the *Holy Scripture (Old and New Testaments)*, as well as in the doctrine of St. Thomas Aquinas. The author also considers Christian hope in the post-secular context of the 21st century through the ideas of famous theologians and philosophers (Jordan Aumann OP, Luigi Bogliolo SDB, Tomáš Špidlík SJ, Karl-Heinz Peschke SVD, Martin Beck Matuščík). The aim of the study is to deepen the knowledge of the virtue of hope and at the same time to revive the reasons: why to live? The author emphasizes the need of love for truth as well as solid moral rules (moral duty and responsibility).

Úvod

Téma predkladanej štúdie chce upriamiť pozornosť na paradoxný stret medzi nadprirodzenou teologálnou cnosťou nádeje a jej protirečiacou beznádejou. Známy nemecký teológ Karl-Heinz Pechke SVD, narodený v roku 1932 vo Wroclawi, tvrdí, že: „Nádej je podstatnou podmienkou ľudského života.“ (Peschke, s. 77) Z tohto dôvodu nádej vždy bola, je a aj zostáva stálym sprievodcom života. Napriek tomu však treba vedieť, že garantom nádeje je láska. Ľudia vďaka láske v sebe živia nádej, že sa v ich časnom živote niečo zmení, že sa vyľiečia z choroby, alebo v sebe živia nádej vo väčšiu spravodlivosť či lepšiu budúcnosť. V mladosti takmer všetci dúfame, že náš život bude zaujímavý, výnimočný, bohatý na nezvyčajné zážitky a stretnutia.

Od bežných ľudských nádejí, ktoré sú časnými očakávaniami, a teda v službe životu, sa nadprirodzená nádej líši tým, že je v službe spá-

¹ Prednáška prednesená na slávnostnej konferencii k 100. výročiu ÚSKI, Trnava 22. – 23. 6. 2019.

sy. Rozdiel medzi službou životu a službou spásy je ten, že bežné ľudské očakávania v službe životu nie sú isté. Sprevádza ich obava, neistota, a niekedy aj strach, že sa niečo naplní, alebo aj nenaplní. Tieto obavy sú opodstatnené a skúsenostne verifikované.

Vo *Svätom písme*, a zvlášť v *Starom zákone*, sa po boku nádeje objavuje „bázeň pred Pánom“, a to najmä u ľudí spravodlivých a zbožných. Celý *Starý zákon* je akosi „dlhou šnúrou nádeje“ v naplnenie „Božích prisľúbení“ (porov. Gn 12, 1 - 3; 13, 14 - 17; 15, 1 - 6). Neskôr sa tieto prisľúbenia pretransformovali do „mesiášskej nádeje“, ktorú ohlasovali proroci (porov. Iz 9, 1.5n; 2, 2 - 5; Jer 17, 7), alebo je vyjadrená v *Žalmoch* (porov. Ž 119, 112).

V kresťanskej epoche - zásluhou Ježiša Krista a jeho vykupiteľského diela - nadobudla nádej spolu s vierou a láskou realistické kontúry najmä pre svoj vysoko pozitívny význam. Nadprirodzené teologálne cnosti sú tri: viera, nádej a láska. Predpokladom nádeje je viera a jej garantom je láska. Ak niekto nemá tieto tri nadprirodzené cnosti, pretože mu neboli dané skrze Božiu milosť, jeho život nebude napredovať v „morálnej dokonalosti“ takým tempom, ako by mohol. Tým nechceme povedať, že to, čo je ľuďom prirodzene dané, napríklad dobré túžby alebo priania, nie sú azda rozumné. Všetko, čo je prirodzené, či už túžba po živote, zdraví alebo múdrosti, sú v službe dobra a posilňujú ľudskú dôstojnosť. Rozumný človek by však mal rozlišovať medzi tým, čo je nadprirodzené, a tým, čo je prirodzené. Nadprirodzené (oproti prirodzenému) je niečo, čo presahuje prirodzené sily človeka, ktoré nemáme navždy.

Na strane druhej človek nemusí mať obavu z nadprirodzených daností, lebo dary, sprostredkované Bohom „v perspektíve večnosti“, sú dokonalé. Prirodzené danosti, na rozdiel od nadprirodzených, sú nám tiež dané, ale inak, nie v „perspektíve večnosti“, ale v „perspektíve časnosti“, napríklad ľudský rozum, vôľa, cit, sebadôvera. V tomto zmysle sa charakter prirodzenej ľudskej nádeje verifikuje v časnom štruktúrovanom sociálnom prostredí, v ktorom človek vyjaví na jednej strane svoju „mravnú ukotvenosť“, a na strane druhej „sústredenosť na posledný cieľ a blaženú večnosť“.

Večnosť (v porovnaní s časnosťou) v sebe nesie potenciál stálosti. Časnosť, keďže je dynamicky premenlivá, je naopak, nestála. Z dôvodu nestálosti vyvoláva obavy a strach pred tým, čo príde, pred budúcnosťou. Výskyt oprávnených ľudských obáv sa objavuje preto, že človek môže konať aj nepredvídateľne, napríklad pod vplyvom vášní (pýcha, hnev alebo iné nezriadené túžby), ktoré nemusia byť v harmónii s rozumom a dobrou vôľou, a vtedy ani nevedú k morálno-duchovnej zrelosti osoby a k integrite bytia. Z povedaného vyplýva, že človek potrebuje nádej nielen ako prirodzený cit v čase nejakej psy-

chickej depresie, ale aj ako nadprirodzenú cnosť, aby si nezúfal vtedy, keď sa objavia životné skúšky, alebo vážne sociálno-spoločenské problémy.

Súčasný ľudstvo je veľmi pyšné na vedecko-technologický pokrok, no paradoxne s nárastom materiálnych dohier stúpa aj počet beznádejných ľudí, ktorí končia svoj život samovraždou. Dokonca sa s beznádejou stretávame aj tam, kde by sa to najmenej očakávalo, u bohatých ľudí: miliardári, milionári, slávni speváci, herci, umelci, vrcholoví športovci. Po materiálnej stránke majú síce nadštandardne zabezpečené všetky životné potreby, a predsa to nestačí. K pochopeniu zmyslu života a jeho cieľa sa vyžaduje aj niečo, čo si človek nevie dať sám. Je to nadprirodzená viera, nádej a láska. Prvá viera otvára dvere nádeji a posledná láska garantuje jej kvalitu a trvanie.

Profesor Karl-Heinz Peschke (1999, s. 84) vidí zdroj narastajúcej ľudskej beznádeje v troch veciach: buď v opovážlivosti, ktorá je v rozpore s bohobojnosťou, alebo v zúfalstve, ktoré sa objavuje v extrémnej podobe „straty nádeje“, alebo aj v podobe „malomyselnosti“ a „rezignácie“. Praktizujúci kresťan si obyčajne uvedomuje, že existujú isté pochopenia, ktoré transcendujú horizontálnu sféru ľudských problémov a starostí. A práve vtedy sa v ňom rodí čosi, čo potom ovplyvní jeho celoživotné poslanie, ktoré možno zmerať zodpovednosťou za realizáciu dobra. Všetko, čo je hodnotné, a ľudský život takým naozaj aj je, zaväzuje ľudí k zodpovednosti. Zodpovedné správanie vyjavuje navonok, ako si človek ctí životné hodnoty. V súvislosti s povedaným možno potvrdiť, že ľudia, ak vykonali niečo dobré, sú aj po vynaloženej námahe či únave šťastní. Nádej ako cnosť je teda v istom slova zmysle úzko zviazaná s pravdou o človeku, s jeho slobodou, s časným šťastím, aj s budúcou eschatologickou blaženosťou.

V novozákonných synoptických evanjeliách slovo „nádej“ na prvý pohľad takmer absentuje. V celostnom pohľade na tri synoptické evanjeliá (Matúš, Marek a Lukáš) hovoria o kresťanskej nádeji mnohé texty (porov. Mt 6, 25 - 26; 6, 33 - 34; 12, 28; 13, 33; a tiež v kapitole 25, ktorá predstavuje eschatologickú reč o završení Božieho kráľovstva; rovnako aj Lk 6, 20 - 23; Lk 11, 20; Lk 12, 8; a tiež aj Mk 4, 25 - 29). Teológiu nádeje bohatšie rozvinul sv. Pavol, ktorý zaradil nádej spolu s vierou a láskou medzi teologálne cnosti, nakoľko všetky tri privádzajú k Bohu (porov. 1 Kor 13, 13; Kol 3, 1; Heb 11, 26). Nádej je podľa sv. Pavla nerozlučne zviazaná s dôverou v Božiu lásku, ktorá nikdy nesklame. V *Liste Hebrejom* sa doslova zmieňuje o dosiahnutí „ponúknutej nádeje“ (porov. Heb. 6, 11 - 20; 10, 23). Hlavným motívom kresťanskej nádeje je podľa sv. Pavla „Boží prísľub a vernosť“.

O náuku sv. apoštola Pavla sa opierali aj cirkevní Otcovia, napr. sv. Gregor Nysský (335 - 394), ktorý spájal budúcu blaženosť so „štas-

tím, aké človeku nemôže dať svet“, tiež sv. Augustín (354 – 430) vo svojom *Enchiridion de Fide, Spe et Caritate* (porov. kapitoly 114 a 115), kde sa pokúsil (medzi rokmi 421 – 423) opísať podstatu kresťanského života. Augustín bol presvedčený, že „Bohu treba slúžiť s vierou, nádejou a láskou“. V súvislosti s cnosťou nádeje si zaslúži pozornosť aj scholastický teológ Peter Lombardský (1100 – 1160) a jeho štyri knihy *Sentencií* (porov. 3 Sent., d. 26), ktorými sa inšpiroval aj sv. Tomáš Akvinský (porov. Akvinský 1984, III, q. 109 – 114).

Nádej ako nadprirodzená cnosť v náuke sv. Tomáša Akvinského

Sv. Tomáš Akvinský (1225 – 1274) sa venoval cnosti nádeje jednak v *Komentári k Sentenciám Petra Lombardského*, v *Sume teologickej* (Akvinský, II-II, qq. 17 – 22), v traktáte *De Spe*, v ktorom sa zmienil o vášňach, ktoré protirečia cnosti nádeje. Nadprirodzenú cnosť nádeje preto umiestnil výlučne do priestoru teológie (porov. Akvinský 1984, I – II, q. 40), nakoľko „vychádza z Božej milosti“. Tým chcel povedať, že: „Milosť je predpokladom nádeje“ (porov. Akvinský 1984, I – II, q. 109 – 114). Analogicky pojednával o nádeji aj v *Sume proti pohanom*. Práve tu objasnil, že: „Nádej je dielom Božej milosti v človeku, ktorý má nádej v Bohu“ (porov. Suma proti pohanom, III. časť, kap. 153). Nádej spomína aj v *Dišputovaných otázkach* (*Quaestiones disputatae*).

Podľa scholastikov je nádej „svetlom v tme“. Jej je vyhradené druhé miesto medzi teologálnymi cnosťami a Tomáš Akvinský ju nazval aj „habitom duše“. Nádej v spojení s vierou ukazuje ľuďom cestu k vzájomnej láske a zároveň pripravuje pôdu pre lásku k Bohu tak, že upriamuje pozornosť na budúcu blaženosť. „*Nádej je túžbou po dobre, ktoré je ťažké, ale nie nemožné dosiahnuť.*“ (porov. Akvinský 1984)

Človek, ktorý dúfa v budúcu blaženosť, sa má usilovať o to, aby predmet jeho nádeje bol reálny a dosiahnuteľný. Žiť s pohľadom na takýto reálny cieľ je nielen dobré a potrebné, ale aj cnostné. Primárnym cieľom nadprirodzenej cnostnej nádeje je Boh. Viera v Boha oživuje nádej a zároveň vytvára základnú platformu pre „nadčasové očakávanie eschatologického završenia dejín spásy“, ktoré je ovocím Vtelenia, Vykúpenia a Vzkriesenia Ježiša Krista. Kresťan sa s vierou a nádejou obracia na Boha a pretože verí, že existuje, dúfa v niečo, čo je reálne možné. Nádej, podobne ako každá iná cnosť, môže rásť. Dokumentujú to jednotlivé etapy duchovného života. Ak máme nádej, potom sme schopní „konať s láskou“.

Predpokladom nádeje, ktorá je veľkým dobrom pre človeka, je stav milosti posväcujúcej, ktorú sprevádza dôvera v Božie milosrden-

stvo, bázeň pred Pánom, kondícia pokory, schopnosť kontinuálneho odpúšťania sebe aj druhým, a tiež ochota konať dobro. „Primárnym predmetom nádeje je večná blaženosť. Sekundárny predmet spočíva vo všetkých prostriedkoch, ktoré k tejto blaženosti vedú. Formálnym motívom nádeje je všemohúca asistencia Boha, ktorý vyjavuje svoje milosrdenstvo a dôveru vo svoje prísľuby,“ ako tvrdil americký dominikán Jordan Aumann (1916 – 2007) (Aumann, s. 306).

Dobrá tohto sveta konštituuje iba sekundárny predmet nádeje, a to vtedy, ak sú užitočné pre spásu človeka. Toto bolo motívom, prečo sv. Tomáš Akvinský hovorieval, že: „Okrem spásy našej duše, by sme nemali žiadať od Boha žiadne dobro, alebo aspoň nie také, ktoré nie je spojené s dobrom našej duše“ (Akvinský 1984, s. 306). Predmetom cnosti nádeje je vždy aj nejaké dobro v poriadku intelektuálnom. To znamená večné dobré (večná blaženosť ako spočinutie v Bohu), alebo aj časné (zdravie, materiálne dobré), ktoré majú sídlo vo vôle. Láska v spojení s vierou je dokonalejšia ako nádej. Ľudia, ktorí prechovávajú v sebe silnú nádej, očakávajú všetko od Pána. V tomto očakávaní sú šťastní aj v duši, keďže očakávajú budúce vzkriesenie tela.

V zmysle absolútnom tak viera, ako aj nádej, môžu existovať aj bez lásky, ale žiadna Bohom vliata cnosť sa nemôže rozvíjať v ľudskej duši bez viery. Tu je dôvod, prečo sv. Pavol povzbudzoval prvých kresťanov v *Liste Rimanom* slovami: „V nádeji sa radujte...“ (Rim 12, 12). Takáto nádej vychádza z Božej milosti a z Kristovho vykupiteľského diela.

Na základe reflexií významných teológov Cirkvi vyplýva, že všetci ľudia v sebe živia nejaké nádeje. Táto skutočnosť je viditeľná napríklad v prejavocho radosti, ktorá je veľmi dôležitá pre harmonický život a ľudskú integritu. Žiaden človek (pútnik na zemi) nemá ale sto-percentnú istotu. Naopak, nádej mu môže aj chýbať, a to zvlášť vtedy, keď sa dostaví únava, choroba, bolesť, utrpenie.

Opakom cnosti nádeje je ľudská úzkosť a neistota, ktorá môže gradovať od beznádeje až po zúfalstvo. Zúfalstvo je výsledkom istého stupňa prázdnoty, ktorá robí človeka neschopným pokračovať v živí. Na to, aby sme takéto prekážky prázdnoty prekonali, je dôležité prosiť o Božiu milosť, lebo ako píše sv. Ján evanjelista: „Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (Jn 15, 5). Kondíciou kresťanov by mala byť spolupráca s Božou milosťou (1 Kor 15, 10). Na prekonanie beznádeje a zúfalstva stačí niekedy spomienka na nekonečné Božie milosrdenstvo, ktoré potom vzbudí v človeku novú silu, predsavzatie a bdelosť v zmysle predchádzania chybám kultiváciou cností.

Signifikantnými prejavmi cnosti nádeje je totálna dôvera voči Bohu, ako to odporúčal sv. Pavol „veriť proti každej beznádeji“ (Rim 4, 18). Ďalej je to vnútorný pokoj a radosť, túžba po dosiahnutí spásy a tiež uvedomenie si skutočnosti, že „nebo začína už na zemi“. Dôveru voči Bohu posilňuje, podľa sv. Tomáša Akvinského, bázeň pred Pánom. Táto bázeň je zároveň darom, ktorý prináleží k zdokonaleniu cnosti nádeje. Je to nadprirodzený habitus. Spravodlivý človek je nielen hýbaný Duchom Svätým, ale získava aj špeciálnu schopnosť „podriaďiť sa Božej vôli“, na základe rešpektu Božieho majestátu. Boh sám v sebe, keďže je najvyšším a nekonečným Dobrom, nemôže byť nikdy predmetom strachu. Boh je láska, no môže aj trestať ľudí za ich hriechy.

Sv. Tomáš vo svojom pojednávaní o nádeji harmonizoval nádej s bázňou. Tvrdil, že v Bohu je prítomné milosrdenstvo aj spravodlivosť: *Boh je spravodlivý sudca, ktorý dobrých odmeňuje a zlých trestá* (štvrtá pravda zo šiestich hlavných právd viery). Milosrdenstvo vzbudzuje v človeku nádej a bázeň mu pripomína spravodlivosť. Z týchto dvoch kompletizujúcich pohľadov vyplýva, že Boh je predmetom nádeje aj bázne (porov. Akvinský 1984, II-II, q. 19 a I, a 1 ad 2). Je preto riskantné jednostranne vyzdvihovať iba Božie milosrdenstvo, tak ako to robíme v našej súčasnosti, a pritom zámerne prehliadať Božiu spravodlivosť. Sv. Tomáš rozlišoval vo svojej *Teologickej sume* (II – II, q. 19) až štyri druhy bázní:

1. *svetská*, ktorá pre pozemské ciele môže odďaľovať od Boha, ktorý je najvyšším dobrom každého človeka;
2. *servilná*, ktorá síce slúži Bohu a realizuje jeho vôľu, no zo strachu pred trestom. Táto bázeň je nedokonalá, hoci je dobrá. S jej pomocou možno prekonať hriechy voči Bohu, ktorý je posledným cieľom človeka;
3. *filiálna (synovská)*, ktorá slúži Bohu a plní jeho vôľu. Človek vedome uteká pred hriechom, ktorý uráža Boha a bojí sa, aby nebol oddelený od neho. Táto bázeň je dobrá a dokonalá.
4. *počiatočná*, ktorá je akýmsi medzníkom medzi dvomi pozíciami. Človek uteká od hriechu, aby neurazil Boha, ale je tu prítomný aj strach z trestu. Táto bázeň je lepšia ako servilná, ale nie je dokonalá tak ako filiálna bázeň.

Sv. Tomáš Akvinský vo vyššie spomenutom traktáte narazil aj na istú pochybnosť, preto sa pýtal: Ktorý typ bázne je darom Ducha Svätého? Podľa neho, vzhľadom na pokrytectvo, nebude darom Ducha Svätého svetská a ani servilná bázeň. Nie sú však úplne zlé. Môžu sa nachádzať aj u hriešnikov pod vplyvom „aktuálnej milosti“, ktorá nimi hýbe zo strachu pred trestom. Aj preto tvrdil, že iba filiálna bázeň je čistým darom, keďže je založená na láske a rešpekte pred Bohom. Duša sa bojí, aby nebola od neho navždy odlúčená.

Dar bázne Božej zdokonaľuje okrem cnosti nádeje aj morálnu cnosť miernosti a tiež pokoru. Bázeň utvrdzuje v človeku vedomie „závislosti na Bohu“ a pritom inklinuje k „dôvere v jeho silu a moc“, a motivuje ho k nádeji. Rovnako tiež koordinuje ľudskú príťažlivosť a tendenciu k tomu, čo sa páči telu tým, že v ňom posilňuje cnosť miernosti, pokoru, skromnosť, čistotu a moderuje v ňom neuspokojené vášne, napr. hnev, chlipnosť a iné rozumové limity.

Ovocie daru „bázne pred Pánom“ je dôležitou hodnotou potrebnou pre posvätenie duše. Zároveň posilňuje bdelosť pri prekonávaní pokušenia uraziť Boha a tiež pri posudzovaní odstupu od časných vecí. Dar Ducha Svätého predpokladá otvorenosť človeka pre Božiu milosť a spoluprácu s ňou. Posilňuje čistotu srdca a vieru povzbudzovaním k častému vzývaniu Ducha Svätého. Tomášovi Akvinskému veľmi záležalo na tom, aby veriaci kresťania pochopili, že v Bohu je koreň a prameň ich vlastného bytia. Milovať Boha a zabudnúť pritom „na seba pre Boha“ je to isté, ako „autenticky milovať seba samých“ pre dvojaký cieľ:

1. pre plnosť života (*maxime vitae*)
2. a pre budúcu blaženú večnosť (porov. Bogliolo 1999).

Kresťanská nádej v post-sekulárnom a post-kresťanskom kontexte 21. storočia

Podľa ruského filozofa Vladimíra Sergejeviča Solovjova (1853 – 1900) hlavným predmetom kresťanskej nádeje je budúce vzkriesenie z mŕtvych. Iba to dáva skutočný zmysel ľudskej práci aj každodenným námahám. Solovjov na konci 19. storočia mal nádej, že návrat k metafyzike prispeje k pochopeniu „významu kresťanstva“, no nestalo sa tak.

Kardinál Tomáš Špidlík (1919 – 2010) napísal, že kresťanstvo sa líši od všetkých ostatných náboženstiev „prísľubom vzkriesenia“ (porov. Špidlík 2000, s. 55). Podľa neho je nádej „slnkom života ľudí“ (Špidlík 2000, s. 52). Z povedaného môžeme usúdiť, že nadprirodzená kresťanská nádej je súčasťou kresťanského náboženstva, ktoré však bolo pod tlakom pozitivizmu, marxistického ateizmu, ale aj súčasného liberalizmu kontinuálne spochybňované, kritizované, odmietané a už aj sankcionované. Po roku 1990 sa kresťania krátko tešili zo slobody, ale dnes po 30-tich rokoch sú už znova nútení zotrvať v „striktno prívátnej zóne“, aby neurazili city migrantov iného náboženstva a tiež aj pod tlakom multikultúry, relativistických teórií a neomarxizmu. V súčasnosti existujú silné trendy nahradiť kresťanskú nádej novým humanizmom a humanitárnosťou, ktorá umožňuje zaangažovaným skupinám „zištné si prilepšiť“ (prevádzачské gangy,

humanitárne bombardovania). Tieto snahy majú len veľmi málo spoločného s cnostnou vierou, nádejou a láskou.

Navyše existuje veľa dôkazov, ktoré potvrdzujú mnohé štatistiky, že humánna zodpovednosť škandalózne pokrívka a má ďaleko od sociálnej nespravodlivosti, vďaka ktorej sa bohatí stávajú bohatšími a chudobní chudobnejšími. Toto všetko, aj keď si to zatiaľ nechceme priznať, pripravuje pôdu pre nové násilia, nenávisť a zabíjania. Prispieva k tomu aj aktuálne obnovená atmosféra studenej vojny v podobe masívneho zvyšovania výdavkov na zbrojenie s ospravedlnením ochrany občanov, ako aj hospodárskych sankcií, obchodných vojen, digitálnych atakov, akoby sme už zabudli na hrôzy absurdného zla spred 74 rokov. Racionálne zmýšľajúci ľudia sa preto oprávnené pýtajú: Kde sa podela nádej na mierové spolunažívanie medzi ľuďmi po druhej svetovej vojne alebo po roku 1989? Na základe aj vyššie položených otázok možno konštatovať, že ľudské nádeje sú neisté. Zakaždým, keď sa z nich vytratí nadprirodzená nádej, pomaly sa s ňou vytráca aj tá ľudská. Realita je bohužiaľ taká. A nie je to ilúzia, ale skutočne výpovedné historické fakty.

Súčasný americký profesor etiky a náboženstva, hosťujúci na Filozofickom ústave Českej akadémie vied v Prahe Martin Beck Matuščík, si v súvislosti s touto neistotou položil niekoľko veľmi závažných otázok o úzkostiach dnešnej doby a ponúkol kriticko-teoretický pohľad, ktorý objasňuje aktuálnu civilizačnú krízu. Podľa neho znakmi tejto krízy je zápas o pamäť a históriu v strete kultúr a teórií o radikálnom zle a banalite zla, ktorý úzko súvisí s krízou elit a inštitúcií, ale aj s hľadaním globálnej nádeje. Autor sa pýta: „Je sekularizované vedomie schopné žiť bez vykupiteľskej nádeje? Môžu ľudia existovať bez zázrakov a tajomstiev? Môžu sa úspešne rozvíjať, hoci sú nerozlučnou súčasťou kozmu, ktorý ich prijíma a v tomto prijatí stimuluje ich slobodu nachádzať svoje poslanie? Aká je dimenzia priestoru a času, ktorý pred nami otvára sekulárne vedomie?“ Autor si myslí, že aj keď nejde o podvrátenie racionálnej argumentácie obhajujúcej toleranciu, „musí možnosť vymetenia násilia nakoniec preniknúť do samej podstaty netolerancie, ktorá i v sekulárnych existenciách vzniká zo chcených foriem zúfalstva“ (porov. Beck Matuščík 2006, s. 142).

Beck Matuščík je presvedčený, že bez „vykupiteľskej nádeje“ sa globálne hľadanie nádeje pravdepodobne neuskutoční. Podobne spochybňuje aj toleranciu, keďže nedokáže preniknúť k podstate násilia v sekularizovanej spoločnosti. Načrtnuté problémy vyžadujú vyriešiť stret „systémov spätých s vierou“, alebo aj stret „civilizačných hodnôt“. „Tolerancia sa môže úspešne rozvíjať aj v post-sekulárnych spoločnostiach, kde rôzne systémy ko-existujú s plne sekularizovaným vedomím. Veriaci sa môžu v procese sekularizácie poučiť o hodno-

te tolerancie, keďže musia na procedurálnych základoch sekulárnej spoločnosti bojovať o svoju vlastnú autonómiu. Ako teda možno odstrániť potrebu odplaty, pomsty, vojny? Ako nám môže sekularizácia priniesť viac triezvosti?“ (Beck Matušík, s. 143).

Samozrejme, nie všetky náboženstvá sú motivované nenávisťou, ale autor tvrdí, že: „(...) sekulárne integrácie nie sú triezvo realistické, pokiaľ ide o zdroje pokračujúceho násilia“ (Beck Matušík, s. 144). Okrem toho akákoľvek „post-sekulárna vykupiteľská realita“ sa musí vyrovnáť s ľudskou konečnosťou a smrťou, a to bez toho, aby spôsobila iným bolesť a násilie. „Vykúpené reality nemožno dosiahnuť tým, že je vykúpaný nepodmienečný nárok. Podobu vykúpenej reality nevlastníme, môžeme v nej iba existovať. Takáto realita je nakoniec vecou daru, milosti, viery, nádeje a lásky“ (Špidlík 2000, s. 145). V tejto podobe daru by sa mal človek aktívne angažovať.

Súčasná post-sekulárna i post-kresťanská Európa a svet sa nachádzajú v štádiu systematického spochybňovania všetkého, a k tomu treba prirátáť aj krízu vedomia a významu. Mnohí ľudia nevedia ani len to, prečo sú na svete. Rovnako k tomu prispieva aj strata vlastných koreňov, a tiež slabá a neustále slabnúca nádej v situácii „sveta bez Boha“.

Ľudské nádeje sa upierajú zväčša len k svetským realitám, k dobrodružným prekvapeniam, ale aj k novým protestom namiereným predovšetkým proti všetkému tradičnému, a na prvom mieste tiež aj voči kresťanom. Zdá sa, že ľuďom ostáva iba „život v neistote“ v dôsledku postupného vyviazania sa z tých najprirodzenejších familiárnych a sociálnych väzieb, k akým patrila stabilne usporiadaná rodina. Pre súčasnosť je typické žitie bez opory, bez pút a normatívnych determinant.

Záver

Kresťanské náboženstvo ponúkalo v priebehu uplynulých dvoch tisícročí (popri prirodzených ľudských túžbach a nádejach) aj nadprirodzenú nádej, ktorej cieľom bolo „dvíhať ľudské duše“ k integrálnej spáse a k završeniu Božieho stvoriteľského plánu. Súčasťou tohto plánu bolo aj zdokonalenie všetkých vecí v Ježišovi Kristovi prostredníctvom obnovy v Duchu Svätom. Kresťanstvo má obrovskú zásluhu nielen na pozdvihnutí človeka, ale aj vedy, kultúry, umenia a humánnosti. Dnes je však táto pravda veľmi zaznávaná.

Veda už nepotrebuje teológiu, ani morálku a cnosti. V súčasných liberálnych demokraciách a globalizujúcich sa kultúrach sú exaltované len ľudské práva a sloboda. Povinnosti a zodpovednosť sú už len pre tých, ktorí si ešte uvedomujú aj v týchto chaotických časoch hodnotu svedomia a zverujú všetky svoje starosti do rúk Božích. Kar-

dinál Špidlík o tejto kresťanskej nádeji – upriamenej k eschatologic-
kému završeniu dejín – napísal: „Príde teda na svet znovu Ježiš, s Ním
potom i všetko to, čo s jeho príchodom súvisí, to znamená, svätosť
i oslava Cirkvi, víťazstvo pravdy, uskutočnenie všetkých pravých ľud-
ských ideálov, stvoriteľských a vykupiteľských Božích plánov. Nádej
posilňuje vieru ako vlaha mladé osivo. Ideál sa stáva hmlistou vidinou
v okamihu, keď prestaneme dúfať v jeho uskutočniteľnosť. Tým by sa
stalo i kresťanstvo bez cnosti nádeje“ (Špidlík 2000, s. 56).

Z dejín sa možno vždy poučiť. Záleží len od toho, či si ľudia ešte
nájdu čas na solidne prehĺbenie vlastných poznatkov o sebe samých
a o svete, v ktorom žijú. Aj tu sa však vynára otázka: Sú toho ešte
schopní popri všetkých sekundárnych a terciárnych cieľoch, ktoré si
nemúdro zamieňajú s tými primárnymi?

Samozrejme, mojím cieľom nebol skepticizmus, ale výzva k prebu-
deniu z letargie a osobitne výzva, aby sme hľadali vlastné duchovné
základy a dôvody: Prečo žiť? Jedným z takýchto dôvodov je bezpo-
chyby láska k pravde a tiež pevné morálne pravidlá, ktoré nám pri-
pomínajú tú skutočnosť, že ľudské práva súvisia s morálnou povin-
nosťou a zodpovednosťou. Kresťanstvo vždy ponúkalo a aj naďalej
ponúka budúcnosť pre svet, avšak s podmienkou, že ľudstvo ako ce-
lok si zachová vieru a nádej.

Literatúra:

AKVINSKÝ, T. (1984): *Summa Theologiae. I –II, q. 109 – 114*. Bologna, Edizio-
ni Studio Domenicano.

AUMANN, J.: *Teologia spirituale*. Roma, Edizioni Dehoniane, 539 s.

BECK MATUŠÍK, M. (2006): *Neklid doby. Filosofické eseje o radikálném zlu a ji-
ných úzkostech dneška*. Praha, Nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR.

BOGLIOLO, L. (1999): *S. Tommaso d' Aquino per il terzo millennio*. Libreria
Editrice Vaticana: Pontificia Accademia di S. Tommaso. Studi tomistici 64.

PESCHKE, K.-H. (1999): *Křesťanská etika*. Praha, Vyšehrad.

ŠPIDLÍK, T. *Pramene svetla*. Trnava, Spolok sv. Vojtecha.

*Prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.
Filozofická fakulta Trnavskej univerzity
Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
E-mail hrehovah@gmail.com*

*Prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD., prednášala dlhé roky na Filozofic-
kej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, v súčasnosti vedúca Katedry etiky
a morálnej filozofie, ale zároveň vyučovala aj na CMTF Univerzity Palackého
v Olomouci a tiež aj na Masarykovej univerzite v Brne. Venovala sa okrem
morálnej teológie aj morálnej filozofii, ruskej náboženskej filozofii, ortodoxnej
morálke, východnej kresťanskej spiritualite (aretológii, axiológii a filokalii).*

ZODPOVEDNÁ SLOBODA¹

Gašpar Fronc

Abstrakt. Článok sa venuje vzťahu medzi slobodou a zodpovednosťou. Vychádza z kritiky intuitívneho chápania slobody ako možnosti robiť čokoľvek. Najprv porovnáva individualistické a personalistické chápanie slobody. Následne z pohľadu na človeka ako osobu odvodzuje koncept slobody, ktorý je postavený na rešpektovaní ľudskej dôstojnosti. Takéto vnímanie slobody je neoddeliteľné od zodpovednosti. Zo zodpovednej slobody, ktorá rešpektuje hodnotu osoby napokon odvodzuje ľudské práva a lásku ako najvyšší prejav rešpektu ľudskej dôstojnosti.

Abstrakt. *Verantwortliche Freiheit.* Der Artikel beschäftigt sich mit dem Verhältnis von Freiheit und Verantwortung. Es basiert auf einer Kritik des intuitiven Verständnisses von Freiheit als Möglichkeit, beliebiges zu tun. Er vergleicht zunächst das individualistische und personalistische Verständnis von Freiheit. Folglich leitet er aus der Perspektive des Menschen als Person den Begriff der Freiheit ab, der auf der Achtung der Menschenwürde beruht. Eine solche Wahrnehmung von Freiheit ist untrennbar mit Verantwortung verbunden. Schließlich leitet es Menschenrechte und Liebe, die ein vollkommenstes Ausdruck des Respekts für die Menschenwürde ist ab aus der verantwortlichen Freiheit, die den Wert der Person respektiert.

Sloboda je téma, ktorou sa zaoberalo a zaoberá množstvo autorov z rôznych aspektov a na základe rozmanitých filozofických či filozoficko-náboženských východísk. Zodpovednosť je koncept, ktorý sa v daných úvahách už tak často nevyskytuje. Bez neho ale nie je vysvetlenie slobody adekvátne a vedie k množstvu nedorozumení.

Pozrieme sa najprv na intuitívny koncept slobody, vystupujúci v mnohých argumentáciách bez adekvátneho vysvetlenia či zdôvodnenia. Je to koncept, ktorému by často zodpovedali skôr také termíny, ako „*svojevôľa*“, „*nezávislosť*“ alebo „*voľnosť*“. Tento koncept slobody býva konfrontovaný s faktom, že sa človek pri výbere svojho konania stretáva s rozmanitými obmedzeniami či hranicami. Človeku nie je vždy umožnené vykonať to, pre čo sa rozhodol. Dôvodov býva mnoho a sú rozmanitého charakteru.

Možnosti konania človeka sú obmedzené materiálnym svetom a jeho zákonitostami. Tieto sa zmeniť nedajú, ich dôkladné poznanie však môže rozšíriť reálne možnosti toho, čo dotýčny dokáže vykonať. Obmedzení sme prítomnosťou iných ľudí, ktorých vôľa býva zväčša

¹ Prednáška prednesená na slávnostnej konferencii k 100. výročiu ÚSKI, Trnava 22. – 23. 6. 2019.

odlišná. Nie vždy dokážu ľudia nájsť „*spoločnú reč*“ a zosúladiť svoje úmysly, čo býva zdrojom konfliktov. Človek nachádza množstvo obmedzení aj v sebe samom, či už charakteru fyzického alebo psychického. Napokon, vždy je konfrontovaný ešte aj so zásadami, príkazmi či zákazmi morálneho charakteru.

V tejto súvislosti sa vynára viacero otázok. Môže byť v spoločnosti človek slobodný, keď ho vždy bude niekto alebo niečo obmedzovať? Je potrebné zbaviť sa všetkého, čo ma obmedzuje? ... a dá sa to vôbec? Je možné prijať obmedzenia a ostať slobodný?

„Revolučná“ cesta k slobode je potom snahou odstrániť to (alebo tých), čo slobodu obmedzuje. Výsledkom však nie je viac slobody, ale skôr zotročenie. Táto historická skúsenosť býva vyjadrená konštatovaním, že „*revolúcia požíera vlastné deti*“. Či už to bol jakobínsky teror, ktorému padli za obeť aj vodcovia revolúcie, alebo obdobie tzv. „*diktatúry proletariátu*“ po socialistickej revolúcii, keď sa všade hľadali „*triedni nepriatelia*“. Všetky podobné revolúcie boli vedené v mene hesiel plných „*slobody*“ či „*rovnosti*“. Rovnosť ponúkli možno len tým, ktorí boli pod gilotínami „oslobodení“ od vlastnej hlavy.

Keď je nezávislosť chápaná ako svojvôľa, ako možnosť robiť hocičo (podľa momentálneho pocitu), v konečnom dôsledku vedie k strate slobody, k zotročeniu. Ten, kto druhého zotročuje, sa sám stáva zotročeným. Ak sa domnievam, že môžem robiť čokoľvek, čo chcem, musím napokon robiť to, čo chce niekto iný. Takto majú svojvôľa a zotročenie k sebe veľmi blízko.

1. Hľadanie nezávislosti: Individualistické a personalistické chápanie slobody

V antickej filozofii môžeme nájsť otázky nezávislosti napríklad u kynikov. Povestný Diogenes, ktorý mal vraj bývať v sude, chcel byť voľný „ako pes“. Mala to byť nezávislosť od ľudskej spoločnosti. Stoický ideál zas predstavoval človeka nezávislého od vlastných pudov a vášní. Nájdeme tam aj niekoľko konceptov slobody jednotlivca, chápanej prevažne v súvislosti s otázkou mravnej zodpovednosti (Stehura 2013).

Tvorca moderného liberalizmu John Stuart Mill chápe slobodu ako možnosť hľadať svoje vlastné dobro svojou vlastnou cestou. Občan má byť slobodný od štátu a donucovania, štát má zabezpečiť možnosť rozvoja pre každého jednotlivca; od jednotlivca sa vyžaduje rešpektovanie slobody toho „druhého“. V ére hippies a sexuálnej revolúcie pre tzv. „*deti kvetov*“ predstava voľnosti znamená, že všetko je dovolené. Sloboda je často spájaná s anarchistickou koncepciou spoločnosti.

Druhý ako protivník

Ak ale má byť všetko dovolené (ako napríklad spieva skupina Elán v známej skladbe *Človečina*) rovnako mne, ako aj tomu druhému, narazíme na seba. Prichádza stret záujmov a „ten druhý“ bude vnímaný ako hranica pre moju slobodu. „*Moja sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda (právo) druhého.*“² Alebo v inej, viac typicky americkej podobe: „*Your right to swing your arms (fist) ends just where the other man's nose begins.*“ Obe tieto vyjadrenia sa dajú vnímať ako výzva k tolerancii a rešpektovaniu ľudskej dôstojnosti a práv pre všetkých rovnako. Problémom obdobných formulácií je však to, že podľa nich pri stretnutí s druhými končí moja sloboda a tiež to, že sloboda je tu ponúkaná ako možnosť robiť čokoľvek.

Thomas Hobbes preto predstavuje vznik štátu ako dohodu rozumných egoistov, ktorí časť svojich práv odovzdajú neodvolateľnému vládcovi, aby sa tak odstránila, alebo aspoň obmedzila „*vojna všetkých proti všetkým*“. Jean-Jacques Rousseau viní spoločnosť zo zodpovednosti za všetko zlo a najlepšou výchovou je vlastne ne-výchova. Pre Sartra potom „*ten druhý*“ znamená peklo.

Individualistické chápanie slobody potom zo sveta, ktorý zdieľame všetci spoločne (univerzum), robí to, čo William James označuje ako „*multiverzum*“. Jean-François Lyotard namiesto konsenzu ponúka dissensus, pretože naše vnímanie sveta je len pluralitou malých, polemizujúcich a revoltujúcich narácií, naše jazykové hry sú nesúmerateľné a nepreložiteľné. Známu výzvu k tolerancii potom mení do podoby „*Hrajte ... a nechajte hrať*“. Frank Sinatra v známej piesni, ktorú zložil Paul Anka, spieva: „*I did it my way*“. Podľa tejto koncepcie teda stačí, ak budem rešpektovať narácie, diskurzy, či súkromné svety tých druhých a inak môžem (v tom svojom svete, ktorý je pre iných nepoznateľný) robiť čokoľvek a nik mi do toho nemá čo hovoriť. Nevedno potom, či máme mať na mysli vlastné „vesmíry“, alebo objektívne jestvujúce univerzum pri interpretácii výzvy, ktorú ponúka Paulo Coelho v známom románe *Alchymista*: „*Keď niečo skutočne chceš, celý vesmír sa spojí, aby si to dosiahol.*“

Druhý ako šanca

Pre človeka je prirodzené žiť spolu s druhými. Sám sebe nikto nevystačí. Možnosť naplnenia zmyslu vlastnej existencie má každý práve vďaka tomu, že je tu „*ten druhý*“.

Gabriel Marcel poukazuje na to, že sloboda nie je iba ne-rozumný výber z možností, ale že spočíva predovšetkým v otvorenosti pre druhého. Podľa neho nie je dokonalé to, čo stačí samo sebe. Pre člo-

² Tento citát býva pripisovaný rôznym autorom, autentického prvého autora sa mi však zatiaľ nepodarilo vypátrať.

veka byť znamená „byť s“ (tým druhým). Ten druhý prináša možnosť sebarealizácie, osobného rozvoja. Závislosť od druhých teda nie je prekážkou slobody, ale možnosťou pre dialóg, ktorý umožňuje uskutočnenie slobody v láske. Jacques Maritain ako základnú charakteristiku osoby uvádza „*expanzívnu veľkodušnosť bytia*“. Človek vedomý a slobodný v poznaní, tvorbe a konaní prekračuje hranice individuálnej formy, aby dával osobnú odpoveď obmedzenému svetu a Stvoriteľovi. Človek sa nikdy neuspokojí vo vlastných hraniciach. Vždy z nich vykračuje smerom k okolitému svetu, druhým ľuďom a k Bohu. Emmanuel Levinas zdôrazňuje, že stretnutie s druhým svoju slobodu neohrozuje. Ohrozuje ju skôr sebastredné chápanie slobody, ktoré vedie k ľubovôli, a nie k autonómii a zvrchovanosti subjektu, lebo je v podstate egoizmom (Tkáčik 2013). Byť slobodný znamená byť zviazaný s druhým, čo vedie k súcitu s druhým a k vedomiu zodpovednosti.

„*Ten druhý*“, teda každý človek, s ktorým akokoľvek prídem do kontaktu, nie je prekážkou či obmedzením slobody. Naopak, práve stretnutie s druhými dáva možnosť realizácie slobody. Pokiaľ je človek sám, často v podstate nemá dilemu: je sám so svojimi záujmami, túžbami či predstavami. Aj v takej situácii je konfrontovaný s viacerými možnosťami a s úvahou o ich morálnej hodnote. Stretnutie s druhým je výzva k autentickej realizácii slobody. Slobodu neníči, ale vytvára priestor pre jej rast. Slobodne sa musím rozhodnúť (akokoľvek divne toto slovné spojenie môže znieť), či toho druhého (jeho práva) budem rešpektovať, či svojím konaním potvrdím jeho aj svoju ľudskú dôstojnosť. Pred „*nosom toho druhého*“ v zmysle vyššie spomínanej frázy, práve slobodná vôľa rozhoduje, či bude päsť pokračovať v začatom pohybe, prípadne, či taký pohyb vôbec začne. Práve preto, že tam sloboda nekončí, nesiem za ďalší pohyb päste zodpovednosť a moje rozhodnutie (a následne skutok) má konkrétnu morálnu hodnotu. Objektívne ostávajú stále obe možnosti – druhému pomôcť aj ublížiť. Každý má možnosť – a je aj schopný – robiť aj to, čo nesmie. Samozrejme, ponesie následky.

2. Človek – slobodná bytosť

Ak sa chceme dopracovať k základu vzťahu medzi slobodou a zodpovednosťou, pozrieme sa najprv na človeka ako osobu. Z toho, čo znamená byť osobou, sa tento vzťah zásadným spôsobom odvíja.

Nezávislosť sa nemusí chápať len, ako bolo načrtnuté v úvode, ako neprítomnosť vonkajších obmedzení či donútení pre moje rozhodovanie. Ako nezávislosť môžeme označiť aj svojprávnosť človeka, ktorý sa ako autonómny subjekt rozhoduje aj koná. Pre Kanta je sloboda najvyššie metafyzické určenie človeka, ktorý je mravne autonómnu

bytosťou. Nezávislosť je daná tým, že mravné a priori tvorí základ samostatne konajúceho subjektu (Zátka 2013).

Nezávislosť ľudskej bytosti v konaní (vôľová) a v hodnotení (morálna) má základ v skutočnosti, ktorá je podkladom pre to, čo označujeme termínom „osoba“. Je to bytosť, ktorá je autonómna v tom zmysle, že „vlastní“ seba v rovine rozumu a vôle, je v určitom zmysle sama sebe pánom v poznaní aj konaní.

Najprv sa pozrieme na niekoľko všeobecne známych faktov o pôvode a obsahu termínu a pojmu osoby. Slovenský termín „osoba“ intuitívne ponúka ako konotáciu označenie niekoho, kto je „sám o-sebe“. Toto prepojenie súvisí so stredovekým vysvetľovaním latinského termínu *persona* ako „*per se una*“. Tento termín je však odvodený z gréckeho výrazu πρόσωπον³. Označuje tvár, ale pôvodne divadelnú masku, používanú v antických divadlách (Coreth 1994). Touto maskou herec dával divákovi najavo, akú postavu v divadelnej hre predstavuje, čiže akú rolu v tej chvíli hrá. Latinský termín bol odvodený buď zvukovou opodobnosťou, alebo skrze akustickú funkciu masky (*personare* – ozývať sa).

Pokiaľ ide o obsah pojmu „osoba“ (Clarke 2007), v antickej filozofii koncept človeka ako osoby nenájdeme. V starovekom Ríme sa objavuje koncept osoby, ktorá je subjektom práva. Bol označený ako *caput* (hlava). Je to rímsky občan, ktorý je tým odlišený od otrokov či barbarov, tí práva nemali. Chápanie človeka ako osoby sa objavuje až v kresťanskom staroveku (v patristike). Nie je to prvotne filozofická téma. Pochádza z teologických analýz cirkevných otcov a prvých koncilov.

Kresťanstvo prinieslo úplne nový pohľad na človeka a jeho základnú hodnotu – ľudskú dôstojnosť. Človek je natoľko dôležitý, že sám Boží Syn prichádza priniesť obeť, aby ho zachránil od večnej záhuby. Už to nie je len akási smrteľná nádoba, ktorú homérovskí bohovia ľubovoľne naplňajú vášňami a citmi, ktorá je len akousi hračkou v ich rozmarných rukách. Pojem osoby sa však neodvinul od týchto prevratných pohľadov na človeka, ale z celkom inej časti kresťanského učenia. Pre starovekých kresťanských mysliteľov bolo ťažké presnou terminológiou vysvetliť tajomstvá Najsvätejšej Trojice a vtelenia. Ako je to možné, že Boh je jeden, a predsa je to Otec, Syn a Duch Svätý? Otec nie je Syn, Syn nie je Duch Svätý, Duch Svätý nie je Otec – a predsa je to len jeden Boh? a ako môže byť Vykupiteľ aj Bohom aj človekom? A predsa, je to jeden Vykupiteľ. Na vysvetlenie týchto súvislostí sa použili filozofické termíny z gréckej filozofickej

³ Slovo πρόσωπον sa skladá z dvoch častí: πρός – pred a ὤπων od ὄψ – oko. Označuje to, čo je pred očami. Môže to byť maska, ktorú mal herec pred svojou tvárou (pred očami), ale tiež tvár človeka pred očami druhého.

tradície, lebo práve v diskusii s ňou bolo potrebné túto problematiku osvetliť. Žiadalo sa nájsť výraz pre bytosť, ktorá je jedinečná a slobodná, ktorá je schopná trvalého vzťahu k iným bytostiam. Po teologickej stránke sa tieto diskusie završili vyjadreniami Chalcedónskeho (451) a II. carihradského (553) koncilu.

Až následne sa analogicky preniesli výsledky týchto analýz na človeka chápaného vo svetle kresťanskej viery. Koncept osoba pomohol vyjadriť jedinečnosť každej ľudskej bytosti, z ktorej vyplýva ľudská dôstojnosť ako hodnota prislúchajúca každému človeku jednotlivo, čo napokon umožnilo objaviť to, čo dnes označujeme ako ľudské práva.

Definíciu ľudskej osoby ako prvý sformuloval súčasník sv. Benedikta Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius. „*Persona est rationalis naturæ individua substantia.*“ (Osoba je individuálna substancia rozumovej prirodzenosti.)

Tomáš Akvinský pri vysvetľovaní osoby nadväzuje na Boëthia a Richarda od sv. Viktora (Volek 2003, Clarke 2007). Vo svojich dielach má viacero stručných aj obširných vyjadrení, medzi ktorými je veľmi výstižná formulácia: „*Persona est substantia rationalis, completa, sui iuris et alteri incommunicabilis.*“ (Q. disp. de pot. p 8 a 4 c) Osoba je racionálna substancia, úplná, svojprávna a inému nezdeliteľná. Duns Scotus poukazuje na osobu ako bytosť, ktorá má transcendentálny vzťah k Bohu, bytosť, ktorá svet presahuje.

Sui iuris et alteri incommunicabilis **(nezávislosť v závislosti)**

Sebavlastnenie, svojprávnosť a nezdeliteľnosť sú základné črty osoby (Clarke 2007). Pre Tomáša Akvinského je osoba „to, čo je z celej prírody najdokonalejšie“ (STh. I, q. 29 a. 3). Osoba vlastní seba v dvoch rovinách. Sebavlastnenie na *rovine intelektu* znamená *sebauvedomenie* a poznanie *svojich vlastných myšlienok*. Na *rovine vôle* znamená rozhodovanie o sebe, výber a následná vedomá zodpovednosť za svoje konanie. Skrze slobodnú vôľu vládne osoba nad svojím konaním a konaním podľa svedomia berie na seba zodpovednosť.

Osobná identita sa od identity jednotlivých jestvujúcich predmetov odlišuje práve na podklade rozumového a vôľového sebavlastnenia. Iba osoba si svoju identitu, pretrvávajúcu aj napriek rôznym zmenám (vek, zdravie, názory ...) uvedomuje. Vie o sebe. Katechizmus Katolíckej Cirkvi k tomu uvádza: „*Keďže je človek stvorený na Boží obraz, má dôstojnosť osoby: nie je len niečím, ale niekým. Je schopný poznať seba, byť pánom seba samého, slobodne sa dávať a vstupovať do spoločenstva s inými osobami. Milosťou je povoláný k zmluve so svojim Stvoriteľom, aby mu dal odpoveď viery a lásky, ktorú nik iný nemôže dať namiesto neho.*“ (KKC 357)

Aj napriek schopnosti svojprávne rozhodovať o vlastnom konaní, úplná nezávislosť neexistuje. Tak ako všetko vo svete, aj osoba existuje v súvislostiach, vo vzťahoch. Na súvislostiach všetkého so všetkým sa zakladá pojem metafyzickej krásy (καλός) ako transcendentálneho atribútu všetkého jestvujúceho. Nakoľko je ľudská osoba bytostnou jednotou telesného a duchovného, existuje v materiálnych aj duchovných súvislostiach. Presahovanie seba samého (transcendencia) smeruje teda aj k materiálnemu aj k duchovnému. Všetky tieto vzťahy a súvislosti ovplyvňujú ľudské bytie, myslenie aj konanie. Každý je mnohoroako závislý aj od materiálneho sveta, aj od ľudskej spoločnosti.

Osoba ako slobodná a rozumná bytosť dokáže poznávať svoje obmedzenia, dokáže s nimi pri rozhodovaní počítať a v ich kontexte rozpoznávať dôsledky svojho konania.

3. Dimenzie slobody

Predmetom našich úvah nie je prehľad rozmanitých teoretických konceptov slobody či už historických alebo súčasných (Gavendová 2012, Nejeschleba 2013), ani riešenie vzťahu medzi prírodným determinizmom a možnosťou slobodnej vôle. Smerujeme predovšetkým ku vyjadreniu vzťahu medzi slobodou a zodpovednosťou.

Otázka má najprv jazykový kontext, nakoľko používanie slova *sloboda* má v bežnej aj odbornej reči viacero významových odtieňov. V anglickom jazyku môžeme rozlíšiť medzi termínmi *freedom* a *liberty*⁴. Oba sa bežne prekladajú slovom *sloboda*. Približne im zodpovedajú aj grécke *ἐλευθερία* a *αὐτάρκεια*. V slovenčine môžeme rozlišovať medzi slobodnou vôľou, slobodou, voľnosťou či nezávislosťou. Všimneme si niekoľko spôsobov, ako môžeme rozlišovať medzi viacerými aspektmi slobody.

Prvé bude rozlíšenie slobody negatívnej a pozitívnej (neznamená to zlej a dobrej). *Negatívna sloboda*, označovaná aj ako sloboda „od niečoho“ znamená možnosť nekonať. Je to neprítomnosť donútenia. Ku konaniu sa človek rozhodne sám. *Pozitívna sloboda*, sloboda „k niečomu“ naopak znamená možnosť konať. Je to teda neprítomnosť neprekonateľnej prekážky. Človek má možnosť uskutočniť svoje rozhodnutie.

Druhé je rozlíšenie medzi slobodou vonkajšou a vnútornou. *Vonkajšia sloboda* je sloboda fyzická. Je to neprítomnosť vonkajšieho

⁴ *freedom* – being able to make choices; to be able to live how you want to live; state of being capable of making decisions without external control
liberty – the state of a free person; freedom which has been granted to a people by an external control

obmedzenia aj donútenia. Túto slobodu je možné človekovi vziať alebo obmedziť (napríklad uväznením či spútaním). *Vnútoraná sloboda* je vlastná sloboda, ktorá spočíva v schopnosti voľby. Je to slobodná vôľa, ktorá je základným atribútom osoby.

Podobné je rozlišovanie objektívnej a subjektívnej slobody. *Objektívna sloboda* znamená reálnu existenciu viacerých možností. Konanie človeka nie je determinované tak, že by nemal z čoho vybrať. V tomto zmysle môžem povedať, že „*mám slobodu*“. Nie som iba hmotným objektom, ktorého každý stav je determinovaný predchádzajúcim stavom a pôsobiacimi fyzikálnymi interakciami. *Subjektívna sloboda* znamená schopnosť výberu hociktorej alebo najlepšej z reálne existujúcich možností. Znamená to, že „*som slobodný*“. Som osoba, ktorá nielen má slobodnú vôľu, ale je aj schopná ju realizovať.

Vo vnútornej slobode môžeme ďalej rozlišovať dva aspekty. *Psychologická sloboda* je individuálna schopnosť vedome a účelne (cieľavedome) vybrať, samostatne sa rozhodnúť. Najprv prostredníctvom rozumu človek rozpozná jestvujúce možnosti, následne ich zhodnotí a potom môže nasledovať slobodný výber. *Morálna sloboda* je schopnosť uvedomiť si a rozpoznať morálnu hodnotu svojho rozhodnutia (konania), rozlíšiť medzi dobrom a zlom a na základe tohto rozlíšenia konať, či už dobre, alebo zle.

Predmetom vôle ako schopnosti osoby o sebe rozhodovať, je vždy dobro. Slobodné rozhodovanie teda nie je voľba medzi dobrom a zlom. Človek chce vždy nejaké (aspoň zdanlivé) dobro. Už Sokrates vedel, že primeraná človeku nie je voľba medzi dobrom a zlom, ale schopnosť rozpoznať a vybrať najlepšie z dohier. Maritain zdôrazňuje, že sloboda nie je svojvôľa, ale možnosť dosiahnuť dokonalosť.

Pri rozlišovaní medzi dobrom a zlom na úrovni rozumu neurčujeme, lež spoznáваме. Rovnako medzi rôznymi dobrami vieme nájsť hierarchické usporiadanie, ktoré je od našej vôle nezávislé. Rozpoznané a odlíšené zlo je mantinel voľby. Je to to, čo nechcem. Volím si dobro po jeho odlíšení od zla. Rozpoznané dobrá hodnotím vo vzťahu k osobe – mojej aj toho druhého. Tým sa z dohier, najprv v chápaných metafyzicky, stávajú hodnoty. Tie tvoria podklad pre slobodné rozhodovanie.

Sloboda teda môže byť:

- objektívna, ako reálna existencia viacerých možností;
- subjektívna, ako vnútoraná schopnosť z existujúcich možností (dohier) vybrať tú najlepšiu;
- vonkajšia, ako možnosť túto voľbu realizovať.

Voľnosť je negatívna sloboda, čiže len neprítomnosť obmedzenia a donútenia. Svojvôľa, ktorá prináša nerešpektovanie poriadku, pra-

vidiel, či druhých ľudí nie je slobodou. Je to popretie slobody, ktoré zotročuje.

Sloboda a pravda

Vplyvní priatelia ponúkli odsúdenému Sokratovi, že mu pomôžu na slobodu. On ponúkanú pomoc odmietol s tým, že akt voľby nepravdy, klamanie seba je sebazotročením (Styczeń 1988). *Sloboda v pravde a sloboda v nepravde* sú dva brehy, ktoré sú oddelené priepasťou. Sokrates si nevybral ponúkanú slobodu, aby ostal slobodný. „Sloboda – ak je oddelená od pravdy – v konečnom dôsledku považuje vlastné subjektívne emócie za normu všetkého dobra a mravnosti.“ (Biskupská konferencia Španielska: Pravda o láske človeka, Madrid 2012) Spoznanie pravdy je predpokladom realizácie slobody. Bez jej poznania sme v situácii ako pocestný na križovatke, netušiaci, ktorá z ciest kam vedie. Nie je slobodný, nemá sa ako rozhodnúť, lebo nevie, ktorá voľba ho privedie k cieľu.

Ani v poznaní ani v rozhodovaní nie sme dokonalí. Preto slobodná vôľa vždy znamená riziko zlého rozhodnutia. Bez slobodnej vôle by sme nedokázali urobiť nič zlého ... ale ani nič dobrého. Bez schopnosti slobodne konať dobro by sme neboli schopní byť šťastnými. Bez schopnosti slobodne uveriť by sme nevedeli prijať ani dar spásy.

4. Sloboda a zodpovednosť

Z vyššie uvedeného vidíme, že slobodná voľba vyžaduje základné predpoklady výberu: *objektívny*, čiže je z čoho vyberať a *subjektívny*, ktorým je schopnosť rozpoznať možnosti, rozlíšiť ich hodnotu a predvídať dôsledky. Rovnako má schopnosť rozpoznať ľudskú dôstojnosť ako hodnotu prislúchajúcu každej ľudskej bytosti. Na základe vlastných skúseností, aj toho, čo sa naučil od iných, spoznáva, že jeho konanie môže jemu samotnému, aj druhým, pomôcť aj ublížiť. Toto všetko a ešte viac dokáže vziať do úvahy skôr, ako sa dopracuje k rozhodnutiu. Na križovatke teda každý môže ísť cestou, ktorou chce ..., ale čo z toho, keď netuší, ktorá kam vedie. Náhodný výber nie je slobodná vôľa. Je to lotéria či spoľahnutie sa na neurčitý „osud“. Je to odyseovské blúdenie. Ale už hrdinovia antických báji premýšľali, ako svojou vôľou premôcť osud.

Cesta samotná nie je cieľom. Cestu robí krásnou práve to, že vedie k cieľu, kvôli ktorému sa oplatí po nej ísť. V známej rozprávke nájdeme dialóg na zamyslenie: „Povieš mi, ktorým smerom sa mám vybrať?“ opýtala sa Alicia. „Záleží, kam chceš dôjsť,“ odpovedal kocúr. „Neviem, kam chcem ísť,“ povedala Alicia. „Tak je jedno, ktorým smerom pôjdeš,“ povedal kocúr.

Čo z toho, keď človek netuší, kam vlastne ísť chce alebo má? Søren Aabye Kierkegaard vidí v slobodnom rozhodnutí skok do prázdna, do tmy. Dôsledkom je strach a úzkosť z nutnosti slobodného rozhodnutia. Je si totiž vedomý, že za rozhodnutie poniesie zodpovednosť. A všetky dôležité problémy človeka – existujúceho jednotlivca – sa neriešia myslením, ale aktom rozhodnutia na rovine existencie. Jeho čiastočný nasledovník Jean-Paul Sartre je presvedčený, že človek je „odsúdený“ k slobode, aby sa v ustavičnom tvorení z ničoho učil tým, čím je. Je zodpovedný sebe samému – za seba a druhému – za druhého.

Inak sa na zodpovednosť pozerá Roman Ingarden. Vo fenomenologickej analýze dospieva k rozlíšeniu troch základných významov uvedomenia si zodpovednosti:

1. niekto nesie zodpovednosť za niečo,
2. niekto berie na seba zodpovednosť za niečo,
3. niekto je za niečo braný na zodpovednosť.

Životná skúsenosť poukazuje na to, že sa tieto významy nemusia prekrývať (niekto môže byť braný na zodpovednosť za niečo, za čo v skutočnosti zodpovednosť nenesie). Ten koná zodpovedne, kto pri rozhodovaní všetky tieto súvislosti berie do úvahy spolu s možnými dôsledkami (Ingarden 1987).

Iba ten, kto si vie byť vedomý dôsledkov konania a má možnosť aj schopnosť konať tak alebo inak, si zaslúži pochvalu (odmenu) alebo trest a je „spoločensky oprávnené“ pýtať sa na dôvody jeho konania. Znovu musíme rozlišovať. Tentokrát medzi zodpovednosťou *zásluhovou* (retributívnou) a *dôsledkovou* (konsekvencialistickou). Zásluhová zodpovednosť predpokladá (fyzikálny) indeterminizmus (ohľadom voľby) a konateľskú príčinnosť: ja som autorom svojho konania, a preto si zaslúžim odmenu alebo trest. Ak neexistuje slobodná vôľa (ako tvrdia zástancovia tvrdého determinizmu), nemá zmysel odmena ani trest. „Determinista môže odmietnuť slobodnú vôľu, ale potom stráca možnosť ďakovať, odpúšťať, trestať, robiť novoročné predsavzatia, alebo čo i len povedať „ďakujem za horčicu“ (Ches-terton). Dôsledková zodpovednosť je schopnosť učiť sa z chýb. Dôsledky, ktoré mali minulé skutky, ovplyvňujú následné rozhodnutia. Je to druh spätnej väzby. Človek sa učí z vlastných chýb ..., múdry aj z chýb druhých.

Vedome vypestovaná schopnosť konať zodpovedne je ako praktická múdrosť vlastne prvá zo štyroch kardinálnych cností – rozumnosť alebo rozvážnosť (prudentia, φρόνησις). Katechizmus katolíckej Cirkvi uvádza: „Rozvážnosť je čnosť, ktorá uschopňuje praktický rozum, aby vo všetkých situáciách rozoznával, čo je pre nás skutočným dobrom, a volil správne prostriedky na jeho vykonanie. ... Rozváž-

ny človek rozhoduje o svojom správaní a usporadúva ho podľa tohto úsudku.“ (KKC 1806)

Sloboda a ľudské práva

Človek rozhoduje predovšetkým sám o sebe, ale nakoľko je zo svojej prirodzenosti tvorom spoločenským, toto jeho rozhodovanie zasahuje aj iných. Podstata liberalizmu v ponímaní Johna Locka spočíva v tom, že človek ako rozumná bytosť rozpoznáva aj v osobe druhých tú istú hodnotu, akej je sám nositeľom. Človek dokáže rozhodovať pod zorným uhlom následkov svojho konania nielen vo vzťahu k sebe samému, ale aj voči druhým. U Tomáša Akvinského je *ipsa res iusta*, čiže niečo objektívne spravodlivé samo osebe všetko to, čo automaticky prináleží druhému už len preto, že je osobou (Ancona 2015, Piechowiak 1999). Hodnota ľudskej osoby je normotvorná, to znamená, že z nej samotnej sa dajú odvodiť povinnosti, vyjadrené vo forme príkazov či zákazov. Zásadným prejavom zodpovednej slobody je schopnosť rešpektovať ľudskú dôstojnosť každej ľudskej bytosti. Ak teda máme slobodnú vôľu a zodpovednosť, máme povinnosti, a tým pádom aj práva.

Z povinnosti rešpektovať ľudskú dôstojnosť ako hodnotu, ktorú aj napriek mnohým odlišnostiam majú všetci ľudia rovnakú, vyplývajú ľudské práva. Ten istý človek má právo, aby ho rešpektovali a rovnako má povinnosť rešpektovať druhých. Právo aj povinnosť je z toho istého prameňa. Práva sú len tam, kde sú aj povinnosti. Rešpektovať práva a plniť si povinnosti dokáže len rozumná a slobodná bytosť, vedomá si zodpovednosti, čiže osoba, ktorá má svedomie⁵.

Výzva k rešpektovaniu ľudskej dôstojnosti však smeruje ešte ďalej. Človek dokáže druhému dať podstatne viac, než vyplýva z dodržiavania ľudských práv. Na základe slobody človeka sa objavuje láska, ktorá je najvyšším kritériom dôstojnosti človeka (Wojtyła 1960). Práve v tomto spočíva podstatná zmena v pohľade na človeka, ktorú prinieslo kresťanské poslanstvo. Človek je ešte viac, než len slobodná a zodpovedná bytosť, ktorá má práva aj povinnosti. Človek, ako ho vykresľuje Evanjelium, je bytosť, ktorá je schopná lásky a ktorá je hodná lásky. Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a práv je len prvý krok. Vyjadrením plného rešpektu toho, čo to znamená byť človekom, je až láska, ktorá dáva viac, než vyžaduje povinnosť.

⁵ Preto sa svedomie spomína aj v článku 1. Všeobecnej deklarácie ľudských práv. „Všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní v dôstojnosti aj právach. Sú obdarení rozumom a svedomím a majú sa k sebe správať v duchu bratstva.“ Škoda, že z niektorých slovenských prekladov Deklarácie slovo *svedomie* „vypadlo“.

Literatúra:

- ANCONA, E. (2015): Determining Ius according to Thomas Aquinas. A Realistic Model for Juridical decisions. V: De Anna, G., Martinelli, R. (eds.): *Moral Realism and Political Decisions. Practocal Rationality in Contemporary Public Contexts*. Bamberg, University of Bamberg Press.
- BISKUPSKÁ KONFERENCIA ŠPANIELSKA (2012): *Pravda o láske človeka*, Madrid
- BUCHANAN, J. M. (1996): *Hranice slobody. Medzi anarchiou a Leviatanom*. Bratislava, Archa.
- BAUMAN, Z. (2003): *Svoboda*. Praha, Argo.
- CLARKE, W. N. (2007): *Osoba a bytí*. Praha, Krystal OP.
- CORETH, E. (1994): *Co je člověk?* Praha, ZVON.
- GAVENDOVÁ, O. (ed.) (2012): *Variácie na tému sloboda. Filozofické reflexie*. Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislave.
- GOLZ, L. (2003): *Povolání k zodpovědné svobodě. Svoboda a zodpovědnost nestojí proti sobě. Jsou to dvě strany téže mince*. Praha, Návrat domů.
- INGARDEN R. W. (1987): *Książeczka o człowieku*. Kraków, Wydawnictwo Literackie.
- NOVAK, M. (1996): *Filozofia slobody. Program pre ľud na ceste k slobode*. Bratislava, Charis.
- NEJESCHLEBA, T. (2013): *Pojetí svobody v dějinách a současnosti filosofie*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- PIECHOWIAK, M. (1999): *Filozofia praw człowieka. Prawa człowieka w świetle ich międzynarodowej ochrony*. Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL.
- STEHURA, E. (2013): Diskuse o svobodě v pozdní antice. V: Nejeschleba, T. (2013): *Pojetí svobody v dějinách a současnosti filosofie*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) s. 13 – 24.
- STYCZEŃ, T. (1988): *Wolność w prawdzie*. Rím, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej.
- TKÁČIK, L. (2013): Heteronómnosť zodpovednosti a autonómnosť slobody. V: Nejeschleba, T. (2013): *Pojetí svobody v dějinách a současnosti filosofie*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) s. 113 – 122.
- VOLEK, P. (2003): *Filozofia človeka podľa Tomáša Akvinského vo svetle súčasných komentárov*. Ružomberok, Katolícka univerzita v Ružomberku.
- WOJTYŁA, K. (1960): *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL.
- ZÁTKA, V. (2013): Svoboda jako princip mravní autonomie. V: Nejeschleba, T. (2013): *Pojetí svobody v dějinách a současnosti filosofie*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) s. 85 – 100.

Mgr. Gašpar Fronc
Univerzita Komenského v Bratislave
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Kapitulská 26, 814 58 Bratislava

Mons. Mgr. Gašpar Fronc je vedúci Katedry filozofie Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Venuje sa filozofii prírody, otázkam vzťahu medzi prírodnými vedami a náboženskou vierou, a téme slobody a ľudských práv.

KONFRONTÁCIA MODERNÝCH PRÍRODNÝCH VIED S VIEROU¹

Sekulárny a kresťanský pohľad na vesmír

Július Krempeký

Problematika kontaktov sekulárnej vedy a viery je neobyčajne široká a často sa stretávame s názorom, že tieto disciplíny sú nekompatibilné. S veľkým prekvapením však môžeme konštatovať, že vývoj modernej súčasnej prírodovedy privádza nás k záveru, že ateisti v súčasnosti paradoxne viac prispievajú k dôveryhodnosti kresťanskej viery, ako samotní teológovia. Prichádzajú totiž s poznatkami, ktoré vynikajúco korelujú s obsahom právd kresťanskej viery. Z množstva príkladov si v tomto príspevku všimneme jeden, ktorý síce všeobecne ešte nie je veľmi známy, ale je z hľadiska skúmanej problematiky nesmierne zaujímavý.

Poprední svetoví (neveriaci) kozmológovia dospeli k zaujímavému a v podstate nespochybniteľnému záveru, že náš vesmír vykazuje známku trojetapového evolučného systému. O jeho dynamike rozhodujú tri energie: žiarivá, látková a vákuová, a podľa toho, ktorá v danom čase dominuje, rozoznávame v histórii nášho vesmíru tri éry: radiačnú, látkovú a vákuovú. Podrobnejšie sa tento model rozoberá napríklad vo vedeckej monografii od Paula Daviesa „Cosmic Jackpot“ (český preklad „Kosmický Jackpot“, nakl. Dokořán, Praha 2009), ale aj v mnohých ďalších uznávaných vedeckých publikáciách.

Žiarivá energia je energia, ktorá sa v našom vesmíre objavila pri známom Big bangu a na počiatku vysoko dominovala nad látkovou energiou, ktorá súvisela s látkovými časticami a nad vákuovou energiou, ktorá bola pred vedcami až donedávna úplne neznáma. Je známe, že hustota žiarivej energie klesá rozpínaním vesmíru so štvrtou mocninou jeho priemeru a látková energia len s tretou mocninou, preto je celkom logické, že sa vo vesmíre objavil bod, v ktorom hustota látkovej energie prevzala dominanciu od žiarivej energie. Vie sa, že to nastalo asi po 200 tisíc rokoch po Big bangu. Tak sa začala éra látky, ktorá trvala približne 11 miliárd rokov a v ktorej sa uskutočnili prakticky všetky procesy, ktoré dali tvárnosť súčasnému vesmíru.

¹ Prednáška bola plánovaná a pripravená na slávnostnú konferenciu ÚSKI pri príležitosti 100. výročia založenia. Prof. Krempeký sa žiaľ zo zdravotných dôvodov nemohol zúčastniť a poslal aspoň rozšírený abstrakt s hlavnými myšlienkami prednášky. [Poznámka redakcie]

Pred asi dvoma miliardami rokov sa svojou hustotou presadila do-
nedávna neznáma vákuová energia, ktorá rovnomerne vyplňa celý
vesmír a spôsobuje, že tento náš svet sa rozpína nie spomalene, ani
rovnomerne, ale dokonca zrýchlene. Tvorí až asi 73 % celkovej ve-
smírnej energie a definuje tretiu (a poslednú) éru vesmíru. Vďaka nej
sa totiž náš vesmír v ďalekej budúcnosti rozplynie tak, že nič z ne-
ho sa navzájom nebude môcť vidieť. Najzaujímavejšie na tom však je
to, že absolútne nevieme nič o tom, čo tvorí jej podstatu. Pre samotnú
vedu je však nesmierne zaujímavé to, že sa jej existencia spája so
slávnou Einsteinovou konštantou, ktorú tento slávny vedec zakom-
ponoval do svojich rovníc, aby ich riešeniam zabezpečil stacionár-
nosť vesmíru. Tento počín označil sám Einstein neskôr za najväčší
blud, ktorého sa v živote dopustil a paradoxne, keby žil, tak by dnes
za tento blud získal Nobelovu cenu.

Prečo tak pomerne detailne komentujeme obsah sekulárneho mo-
delu nášho vesmíru? Hlbšie zamyslenie nad jeho obsahom nás cel-
kom prirodzene privedie na myšlienku, že je to takmer dokonalá ana-
lógia scenára, s ktorým pracuje kresťanská teológia. Aj tá v súlade
so svojím modelom Najsvätejšej Trojice a jej aktivitou v histórii po-
zná práve tri éry: éru Boha Otca, éru Boha Syna a éru Sv. Ducha. Na
samom počiatku zvolal podľa biblických prameňov Boh Otec: Buď
svetlo a bolo svetlo. Svetlo je, ako vieme, elektromagnetické žiare-
nie, čiže práve tá entita, ktorá v našom svete vznikla na samom je-
ho počiatku, preto je aj z teologického hľadiska logické označiť túto
prvú éru vesmíru ako „éra žiarenia“. V tejto ére sa udialo všetko to,
o čom sa podrobne píše v Biblii, t. j. vznik vesmírnych štruktúr, ži-
vota i človeka. Tento človek však zlyhal a bola potrebná jeho spása,
preto Boh Otec poslal na Zem svojho vlastného Syna, ten vstúpil do
ľudského tela, teda do látky, a tým determinoval počiatok druhej teo-
logickej éry, éry Bohočloveka, čo veľmi dobre koreluje so sekulárnou
„érou látky“. Keď Kristus skončil svoje poslanie, prisľúbil ľudstvu prí-
chod Svätého Ducha, čiže začiatok tretej teologickej éry analogic-
kej vákuovej ére v sekulárnom scenáre. Vidíme, že obsah sekulárne-
ho a kresťanského scenára sú prakticky totožné a líšia sa len slovným
opisom používajúcim náboženský alebo sekulárny jazyk.

Je samozrejmé, že uvedenú analógiu nemôžeme považovať za dô-
kaz existencie Najsvätejšej Trojice. Môžeme si však klásť zvedavé
otázky, prečo práve tri druhy energií sú dominantami nášho vesmíru
a prečo sú definované práve tak, že vytvárajú krásnu po sebe idú-
cu triádu stavov, tvoriacu doslova zrkadlový obraz pravdy kresťan-
skej viery. Je to v súlade so starou Platónovou filozofiou, podľa ktorej
existujú „večné pravdy“ a náš svet je ich zrkadlovým obrazom.

Žiada sa pripomenúť, že podobný zrkadlový obraz nachádzame aj na nižších úrovniach nášho vesmíru, Spomenúť možno známy problém samotných základných entít nášho vesmíru. Sú tri: elektróny, kvarky a gluóny. Zaujímavejšie je však ešte to, prečo existujú práve tri rodiny kvarkov, keď pre celú realitu stačí len jedna rodina. Nad tým sa pozastavuje aj jeden z najznámejších súčasných fyzikov S. Weinberg, ktorý tento problém komentoval slovami, že „nikto nevie, prečo je to tak“ a že napokon sa asi budeme musieť oprieť o tzv. antropický princíp, podľa ktorého je celý náš vesmír cieľený produkt „inteligentného dizajnéra“.

Spomenúť môžeme ešte aj problém samotného človeka. Aj tu nachádzame triádu: najprv matéria (telo), potom život (duša) a nakoniec sebareflexia a vedomie (duch).

Záverom by sme mohli konštatovať, že sekulárna veda nám síce neposkytuje dôkaz platnosti kresťanských právd, ale v každom prípade nám naznačuje, že konštatovanie uvedené v Katechizme Katolíckej cirkvi „Boh určite nechal stopy o svojej trojjedinosti vo svojom stvorenom diele“ je pravdivé.

Prof. RNDr. Július Krempaský, DrSc.

Prof. J. Krempaský je v súčasnosti na dôchodku; pracoval v oblasti experimentálnej fyziky orientovanej na fyziku tuhých látok, najmä polovodičov, a to tak v pedagogickej, ako aj výskumnej oblasti a systematicky sa venoval aj problematike vzájomných vzťahov medzi vedou a vierou. Je prvým nositeľom ocenenia „Fides et ratio“.

ÚSTREDIE SLOVENSKEJ KRESŤANSKEJ INTELIGENCIE – POKRAČOVATEĽ ÚSTREDIA SLOVENSKEHO KATOLÍCKEHO ŠTUDENTSTVA¹

Začali to študenti

Lubomír Viliam Prikrýl

Abstrakt. Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie je ustanovené, ktorá nesie toto pomenovanie v podstate len štvrt storočia. Jej počiatky však siahajú až do čias po prvej svetovej vojne. V roku 1919 vzniklo v Ružomberku Sociálne združenie slovenského študentstva (SSSŠ), ktoré však Ministerstvo školstva zakázalo. Napriek tomu toto spoločenstvo pracovalo a v roku 1921 zasa v Žiline založilo Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ), ktoré zastrešovalo spolky katolíckych študentov v jednotlivých stredných, ale aj vysokých školách.

Abstract. *Federation of Slovak Christian Intellectuals – Continuator of the Federation of Slovak Catholic Students.* Federation of Slovak Christian Intellectuals is the organization bearing this name in principle, only for one quarter of a century. Anyway, its origins date back to the times after the WWII. In 1919, the Social Association of Slovak Students (Slovak abbreviation SSSŠ) was established, but was banned by the Ministry of Education. Event thus, this organization worked and it established the Federation of Slovak Catholic Students (abbrev. ÚSKŠ) in Žilina in 1921, which roofed the associations of Catholic students in individual secondary schools and also universities.

Počiatky vývoja hnutia slovenského študentstva spadajú do doby slovenského národného obrodzenia a osamostatnenia spisovnej slovenčiny. Slovenské študentstvo sa už koncom 18. storočia organizovalo v smere národnom, politickom a spoločenskom, a hlásalo potrebu intenzívnej kultúrnej práce.

Vtedajším podmienkam rozvoja slovenského študentstva pomohli cirkevné semináre, kde boli vlastne počiatky samotného slovenského študentského života. Práca tejto cirkevnej inteligencie viedla postupne aj k ľudu do dedín a pomáhala riešiť jeho nemalé problémy.

Neskoršie, počiatkom 19. storočia a najmä v rokoch revolučných, pod vplyvom francúzskej revolúcie vznikala na Slovensku národné

---

¹ Prednáška prednesená na slávnostnej konferencii k 100. výročiu ÚSKI, Trnava 22. – 23. 6. 2019 Mgr. P. Prikrýlom, ktorý ju predniesol namiesto svojho otca Ľ. V. Prikrýla, pretože ten sa zo zdravotných dôvodov nemohol konferencii zúčastniť. Záujemcov o podrobnejšie informácie odkazujeme na článok Ľ. V. Prikrýla v časopise RAN, roč. 19 (2016), s. 59.

sebauvedomovací politicko-spoločenský prúd tvoriaci sa hlavne zo zástupcov študentstva. Táto generácia, inak nazývaná aj „štúrovská“, hlásala medzi ľuďom potrebu drobnej práce na poli kultúrnom, sociálnom a hospodárskom. To malo za následok zvýšený záujem o štúdium v cirkevných seminároch, ale aj na univerzitách v neďalekej Viedni a Budapešti. V otázke sebauvedomovania Slovákov zohrala Viedeň mnoho. Tu sa študenti pod vedením evanjelika Ľudovíta Štúra sebavzdelávali, a potom odchádzali domov viesť a učiť nevzdelaný ľud.

Počas prvej svetovej vojny sa spolu z prebúdzaním národného povedomia prebúdzalo aj študentské hnutie. Slovenskí vysokoškóľáci v univerzitných strediskách mali svoje vlastné združenia a na stredných školách sa zakladali tajné spolky. Na stretnutiach týchto združení sa okrem iného učili pravopis, čítali slovenské knihy a recitovali básne. Uverejňovaním článkov v tlači sa dával podnet k bližšiemu zoznámeniu sa národne cítiacich študentov a k systematickej organizačnej práci.

Táto práca bola prerušená už októbrovým prevratom. Pohyb slovenského študentstva tým dostáva novú formu a voľnejšie ovzdušie. Ide do obcí medzi ľud, hlavne na východ, agituje za štátnu jednotu československú a začína rozvíjať svoju organizačnú sieť po stredoškolských ústavoch. Strediskom študentského hnutia v tej dobe bol Ružomberok. Slovenské študentstvo tvorilo jednotný front bez ohľadu na náboženské presvedčenie. Tu je nutné poznamenať, že všetci prední organizátori boli neskoršie z ružomerského gymnázia vyhodení.

V marci 1919 žiadali študenti riaditeľa gymnázia v Ružomberku o povolenie založiť v škole spolok s názvom Sociálne združenie slovenského študentstva (SSSS). Súhlas však nedostali. Nedostal ho neskôr ani ďalší študent, ba ani skupina žiakov zo štyroch nižších tried. Ministerstvo školstva nechcelo rozumieť takýmto záujmom študentov, a preto výnosom číslo 18613 z 27. mája 1920 „so zreteľom na mimoriadne pomery na slovenských stredných školách“ tieto združenia zakázalo. Napriek zákazu vznikol 29. júna 1919 dočasný ústredný výbor katolíckeho študentstva pod predsedníctvom Karola Sidora.

Dňa 8. augusta 1920 sa v Ružomberku konal zjazd katolíckych študentov. z obavy z vylúčenia zo školy bola malá účasť. Na tomto zjazde sa definitívne ustanovilo Sociálne združenie slovenského študentstva, čo sa neskôr považovalo za založenie tejto ustanovizne.

Na slávnom treťom zjazde slovenských katolíckych študentov 14. a 15. augusta 1921 v Žiline bolo definitívne založené Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ). Bola to strešná organizácia všetkých slovenských katolíckych spolkov a združení stredoškool-

ských a vysokoškolských študentov. Predsedom ustanovizne sa stal Július Stano. Zjazd predstavoval normovú reorganizáciu a vytvoril centrálu so sídlom v Brne.

Pod založením Ústredia slovenského katolíckeho študentstva vznikali pod jeho zastrešením ďalšie študentské spolky - spolok slovenských akademikov „Rod“ v Ružomberku, „Spolok katolíckych študentov“ v Rajci, spolok kysuckých akademikov „Kysučan“ v Kysuckom Novom Meste, „Samovzdelávajúci krúžok Jána Hollého“ pri rímskokatolíckom učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule, „Mariánska družina“ v Trnave, akcia katolíckej mládeže „J.A.S.“ v Košiciach, „Spolok Klerikov Jána Hollého“ v Nitre, „Samovzdelávajúci krúžok Martina Čulena“ v Kláštore pod Znievom, „Literárny krúžok sv. Jána Zlatoustého“ v Košiciach, či „Radlinského samovzdelávajúci krúžok“ v Trnave. Ústredie slovenského katolíckeho študentstva takto združovalo viac ako tisíc slovenských katolíckych študentov a akademikov. Dňa 2. októbra 1921 založili v Bratislave spolok slovenských katolíckych akademikov „Moyses“. Bol to jeden z najagilnejších spolkov organizovaných v ÚSKŠ.

Predsedovia ÚSKŠ sa ustanovovali na školské roky. V roku 1926 organizovalo ÚSKŠ 11 spolkov a jednotlivé spolky mali úhrnom 650 členov (436 činných, 133 zakladajúcich, 53 prispievajúcich a 28 čestných). Členovia spolkov pracovali okrem iného v orolských jednotách a v niektorých iných spolkoch, v ktorých sa zveľaďovali v literárnych, hudobných, apologických a dramatických odboroch.

V roku 1933 sa členovia ÚSKŠ v hojnom počte zúčastnili Pribinových osláv v Nitre, v rámci ktorých sa konal aj X. zjazd tejto organizácie. Na tomto zjazde bola aj početná účasť českých katolíckych študentov. Andrej Hlinka pri tejto príležitosti posvätil vlajku tejto organizácie. Po tomto zjazde a oslavách sa začala perzekúcia slovenskej katolíckej mládeže.

Už v novembri 1918 začali slovenskí študenti realizovať myšlienku vydávať študentský časopis. Časopis vydávali v Ružomberku a Karol Sidor mu dal názov *Vatra*. Okolo tohto časopisu sa vytvoril aj študentský spolok s rovnakým názvom - *Vatra*. V roku 1923 nahradili v ÚSKŠ časopis *Vatra* svojím časopisom *Rozvoj*.

Ústredie vydávalo aj knižné publikácie. V edícii Prameň vychádzali prvotiny neskorších významných slovenských básnikov a spisovateľov, ako boli Andrej Žarnov, Milo Urban, Valentín Beniak, Tido J. Gašpar, Pavol G. Hlbina, či Svetoslav Veigl.

V septembri 1924 pri príležitosti 60. narodenín Andreja Hlinku dalo Ústredie slovenského katolíckeho školstva vyhotoviť strieborný pokál. Vrchol pokála tvorila soška oslávenca. Odovzdali mu ho na bankete, ktorý usporiadali na jeho počesť. Oslávenec vrátil pokál

Ústrediu so želaním, aby ho každý rok udelili osobe, ktorá sa v uplynulom roku najväčšmi zaslúžila o slovenský národ a o slovenské katolícke študentstvo. Ako prvý ho dostal práve on. Do roku 1940 boli pokáľom poctení spišský sídelný biskup Ján Vojtaššák, zakladateľ a riaditeľ Svoradova prelát Eugen Filkorn, senátor Ján Kovalík, prelát Pavol Blaho, riaditeľ Matej Murín, prelát Ľudovít Okánik, minister Jozef Tiso, univerzitný profesor Josef Babor, znova Andrej Hlinka, rektor prelát Ján Ferenčík, poslanec Jozef Sivák, poslanec Karol Sidor, provinciál jezuitov Rudolf Mikuš, ministerský predseda a rektor Slovenskej univerzity Vojtech Tuka a napokon prezident Slovenskej republiky Jozef Tiso.

Od roku 1944 opatroval Hlinkov pokál Jozef M. Kirschbaum, ktorý v roku 1950 mene seniorátu ÚSKŠ oživil tradíciu odovzdávania Hlinkovho pokála v USA.

Pax Romana

V roku 1920 švajčiarski katolícki študenti prehľadli svoje kontakty s ostatnými študentmi, najmä s holandskými a španielskymi. Zvolali kongres, ktorý sa konal 19. júla 1921 vo švajčiarskom Fribourgu. Zúčastnili sa ho vedúce osobnosti študentov z dvadsiatich troch krajín z Európy, ale aj z iných kontinentov. Tu založili združenie s názvom Pax Romana s predstavou, že študenti budú pracovať v znamení hesla „Pax Christi in Regno Christi“.

V Pešťbudíne (Budapešť) sa konal kongres Pax Romana 19. až 25. augusta 1924. ÚSKŠ tam prezentoval jeho predseda Martin Sokol. Žiadosť slovenských katolíckych študentov z Československa o prijatie ÚSKŠ za člena Pax Romana prečítal čestný predseda kongresu, čanádsky sídelný biskup Gyula Glattfelder. Ústredie Slovenského katolíckeho študentstva sa vtedy stalo riadnym členom tejto medzinárodnej organizácie. Na kongresoch Pax Romana sa potom pravidelne zúčastňovala aj slovenská delegácia.

V roku 1929 – 31. augusta až 13. septembra – sa konal jeden z ďalších kongresov, vtedy v španielskej Seville. Slovenskú delegáciu, ktorá mala 29 členov, viedol duchovný vodca ÚSKŠ Eugen Filkorn. Plénum kongresu poctilo ÚSKŠ dôverou a pozvali túto našu inštitúciu za riadneho člena Comité Directeur, kde ju zastupoval Dr. M. J. Zvrškovec.

V Luxemburgu sa konal od 5. augusta 1933 XIII. kongres Pax Romana. Pre nasledujúci rok tam zvolili za podpredsedu tejto ustanovizne Jozefa Ciekra. 14. kongres Pax Romana v roku 1935 organizovalo ÚSKŠ spolu s Čechmi a konal sa v septembri 1935 v Prahe a v Olomouci so zájazdmi do Zlína a Bratislavy, a s výletom do Tatie a do Dobšinej. Na kongrese sa zúčastnilo viac ako 300 zahranič-

ných účastníkov. Tu zvolili Štefana Horvátha, ktorý bol funkcionárom spolku Tatra v Prahe, za viceprezidenta Pax Romana.

V júli 1936 sa konal kongres Pax Romana v Rakúsku – v mestách Klagenfurt, Soľnohrad a Viedeň. ÚSKŠ zastupoval Jozef Kosorin. Na ďalší kongres – v roku 1937 v Paríži – prišla slovenská delegácia priamo zo zjazdu ÚSKŠ v Banskej Štiavnici. Viedol ju predseda ÚSKŠ Jozef Kirschbaum, ktorého zvolili za viceprezidenta tejto významnej svetovej študentskej organizácie.

V niektorých rokoch využila slovenská delegácia na kongresoch Pax Romana aj zájazdy. V roku 1925 odišli z Bologne do Ríma, kde vzdali hold Svätému Otcovi. Po skončení kongresu v španielskej Seville v roku 1929 mala slovenská delegácia zájazd do Švajčiarska, Francúzska, Monaka a Talianska. Najvýznamnejšie boli návštevy Lúrd a Ríma, kde ju prijal Svätý Otec.

V ten deň čakalo na audienciu viacero významných osobností – vysokí úradníci a funkcionári z rozličných štátov –, Svätý Otec však dal prednosť našim študentom, ktorých prijal v osobitej miestnosti blízko svojej kaplnky. Pri tejto príležitosti prijali členovia delegácie Oltárnu sviatosť z rúk P. Vendelína Javorku, SJ, zakladateľa a vtedajšieho riaditeľa Collegia Russica.

Druhý raz prijal Svätý Otec delegáciu ÚSKŠ v auguste 1931, keď sa vracala zo švajčiarskeho Fribourgu. Aj pri tejto návšteve sa našim študentom ušlo cti – pápež ich prijal na audiencii v zvláštnej miestnosti.

Pápež Pius XI. po tretí raz prijal delegáciu ÚSKŠ na Veľkú noc v roku 1934. Mnohočlennú delegáciu viedol riaditeľ Svoradova a duchovný vodca organizácie Eugen Filkorn.

Keď po komunistickom prevrate roku 1948 bolo Ústredie slovenského katolíckeho študentstva totalitnou mocou zakázané a mnohí členovia uväznení, prenieslo svoje aktivity do exilu. Tam pracovali pod názvom Združenie slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí. Vydávali časopis *Rozvoj* a jeho sídlo bolo v Belgicku, neskôr v Španielsku.

Prvý slovenský spolok, Združenie slovenských katolíckych študentov v Madride, založili študenti roku 1950. Od roku 1952 sa tu presídlilo z Paríža aj ústredie Združenia slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí. Pobyť študentov bol z väčšej časti prechodný a obmedzený na dĺžku štúdia, čo neumožňovalo vybudovať trvalejšie stredisko pre migrantov alebo spolok s dlhšou životnosťou.

Niekdajší študenti však už zväčša boli hotovými absolventmi vysokých škôl. V jubilejnom cyrilo-metodskom roku 1963 vzniklo v exile Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov ako právny nástupca niekdajšieho Združenia slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí.

Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov v zahraničí od svojho založenia pravidelne udeľovalo Veľkú Zlatú cyrilo-metodskú medailu s reťazou, ktorú ako prvý dostal pápež Pavol VI. Laureátmi tohto prestížneho vyznamenania boli aj básnici Rudolf Alfonz Dilong a Gorazd Zvonický, historici Milan Ďurica, Michal Lacko, František Vnuk, politológ Jozef Mikuš, kardinál Jozef Tomko, prelát Jozef Vavrovič.

V Ríme sa 7. augusta 1962 konalo prvé Generálne zhromaždenie Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov. Na ňom došlo k zlúčeniu sekcie študentov – Združenie katolíckeho študentstva v zahraničí (ZKŠvZ) a akademikov do spoločnej organizácie – vtedajšieho ÚSKI. V ÚSKI sa združili študenti i absolventi.

Ďalšie generálne zhromaždenia sa konali – zasa v Ríme – 12. septembra 1963, 3. júla 1966 a 4. júla 1971. Piate sa uskutočnilo 30. júla 1977 v nemeckom Känigsteine. Vo švajčiarskom Dullikene sa 6. júna 1981 konalo šieste Generálne zhromaždenie Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov. Všeobecne možno činnosť ÚSKI od roku 1962 charakterizovať vo forme troch vývojových fáz. Obdobie 1962 až 1971 predstavuje fázu zachovania prítomnosti mena slovenskej organizácie na medzinárodnom fóre Pax Romana. Počas rokov 1971 až 1977 išlo o fázu oživovania činnosti na úzkej báze niekoľkých jednotlivcov, najmä funkcionárov. Roky 1977 až 1981 možno právom nazvať fázou pracovného štartu na širšej báze.

Exilové ÚSKI obnovilo svoju činnosť na Slovensku Ustanovujúcim zhromaždením 30. 6. 1990 v Bratislave, kde prijalo názov Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie. Generálne zhromaždenie Pax Romana v roku 1992 v Bilbao oficiálne uznalo súčasné ÚSKI za právneho pokračovateľa exilového ÚSKI.

Rok 1990 znamenal znovuoživenie ÚSKI. Pod vedením predsedu Jána Gunčagu sa začali organizovať prednáškové a konferenčné aktivity s týmto zameraním:

- angažovanosť kresťana v Cirkvi a vo svete,
- kresťan v politike,
- živý prameň kresťanskej rodiny,
- kristianizácia svetských povolání,
- kristianizácia sekularizovanej spoločnosti,
- problémy cirkevných škôl v posttotalitnom období.

V roku 1998 sa konalo Generálne zhromaždenie ÚSKI, na ktorom bol za predsedu ÚSKI zvolený A. Hajduk. Začalo sa obdobie, v ktorom sa ÚSKI zameralo na mládež a jej formovateľov. Takto vznikli projekty:

- Ďalšie vzdelávanie učiteľov I (DVU I). Grant získaný od nemeckej katolíckej nadácie Renovabis. V 12 trojdňových seminároch sa

učitelia základných a stredných škôl oboznamovali s najnovšími výsledkami rôznych vedeckých oblastí a ich vzťahu k viere (fyzika, biológia, psychológia, pedagogika, katechetika, etika, filozofia) s rozsiahlou diskusiou k predneseným témam. Prednášky boli uverejnené v zborníku, ktorý dostali všetci účastníci seminárov.

- Po DVU I nasledovalo DVU II s podporou nadácie Renovabis. Tieto semináre s podobnou štruktúrou ako DVU I boli určené pre učiteľov štátnych škôl. Nestretlo sa to s pochopením vedení týchto škôl, takže až na niektoré výnimky najväčšie zastúpenie mali aj tu školy cirkevné.
- Pre univerzitných študentov, vrátane študentov na teologických fakultách, boli určené dva projekty: Záhady vesmíru, života a človeka I v r. 2002 v nadácii Templeton a druhý v nadácii Renovabis v roku 2006. V rámci týchto projektov bolo zorganizovaných 11 seminárov. V každom z nich odznelo 8 prednášok z oblastí: fyzika, biológia, teológia a filozofia. Po každej prednáške bol priestor na diskusiu a na konci každého seminára sa uskutočnila panelová diskusia.
- Významnou činnosťou ÚSKI bola účasť pri zakladaní Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru pri Konferencii biskupov Slovenska, ktorej predsedom je Mons. František Rábek. ÚSKI naďalej úzko spolupracuje s Radou pri organizovaní pravidelných diskusných stretnutí. Stretnutia pod názvom Interdisciplinárny dialóg sa organizujú pravidelne trikrát ročne. Diskutuje sa na vopred zvolené témy súvisiace so vzťahom medzi vedou a vierou.
- ÚSKI organizuje prednášky pre verejnosť v Bratislave aj mimo Bratislavu. V Bratislave sa uskutočňovali prednášky v rámci sekcie ÚSKI pre vzťah medzi vedou a vierou, a Lekárskou sekciou ÚSKI. V priemere odznelo päť prednášok ročne. Mimo Bratislavu sa organizovali prednášky v týchto mestách: Banská Bystrica, Bardejov, Košice, Modra, Prešov, Vranov nad Topľou, Stará Ľubovňa a Šaľa.
- Sekcia pre vzťah medzi vedou a vierou ÚSKI organizuje diskusné stretnutia raz mesačne (okrem prázdnin a januára) na témy súvisiace so vzťahom viery a vedy.
- Netreba zabúdať na edičnú činnosť časopisu *RAN*.
- V rámci medzinárodnej spolupráce ÚSKI aktívne spolupracuje s týmito organizáciami:
  - Pax Romana (PR) - ÚSKI je jedným zo zakladajúcich členov Pax Romana. Zúčastňuje sa na mnohých aktivitách PR - Varšava (2002), Varšava (2004), Luxembursko (2003), Francúzsko (2009). Okrem toho ÚSKI spoluorganizovalo medzinárodné podujatie PR v Bratislave (2005);
  - Christophorus - nemecká kresťanská organizácia. S ňou už

10 rokov trvá neformálna, ale veľmi živá spolupráca - výmena delegácií na podujatiach, delegácia Chrisophora (priemerne 25 členov) každé dva roky navštevuje Slovensko pod patronátom ÚSKI, výmena členských časopisov a osobné kontakty;

- Moravsko-sliezska akadémia, neformálne kontakty s vedením akadémie a výmena členských časopisov;
- Katolícky akademický zväz, Viedeň - táto spolupráca je spojená hlavne so spoluorganizovaním každoročných stretnutí stredo- a východoeurópskych krajín. Stretnutia sa organizujú začiatkom mája striedavo v jednotlivých účastníckych krajinách. Na Slovensku sa uskutočnili tri stretnutia.

*RNDr. Lubomír Viliam Prikryl, CSc.
dôchodca, Žilina
e-mail: lubomir.prikryl@gmail.com*

CYRILOMETODSKÁ MEDAILA ÚSKI

Lubomír Viliam Prikryl – život vo viere, s vedou, hudbou a láskou k Slovensku¹

Život nášho dnešného laureáta RNDr. Ľubomíra Viliama Prikryla, CSc., je pozoruhodnou kombináciou zdanlivo nezlučiteľných situácií, z nich jedna časť je chaotická zmes potácania sa medzi mantinelmi veľkého nadania na hudbu, ale aj schopnosti úspešne pracovať v exaktných vedách, ale prísne kontrolovaná – aspoň do „Zamotovej revolúcie“ okrajovými podmienkami nastavenými systémom a jeho služobníkmi (nie vždy plne súhlasiacimi s doktrínami, ktoré mali uplatňovať). Pri bližšom pohľade ale bola jeho životná cesta cieľavedomým vodítkom, riadená vierou v Boha a dôverou v dobrú podstatu väčšiny ľudí.

Dr. Prikryl pracoval ako geomorfológ, historik, prekladateľ, farský kronikár, vedel hrať na hoboji, husliach, mandolíne, na organe, vystupoval ako spevák a tanečník, bol členom viacerých vedeckých spoločností pri SAV, resp. ČSAV, aktívnym funkcionárom Matice slovenskej, členom orchestra súboru Technik a jeho zbormajstrom, dlhoročným členom Predsedníctva ÚSKI atď. atď. Okrem toho je autorom viacerých kníh, často orientovaných na slovenskú prírodu, históriu, kostoly a aktivity katolíckej cirkvi na Slovensku.

S Dr. Prikrylom som sa zoznámil na zasadnutiach Predsedníctva ÚSKI pred necelými desiatimi rokmi. Aj napriek pokročilému veku (pred týždňom oslávil svoje 85. narodeniny) sa snažil prísť na zasadnutia, a jedno z nich ma nečakane oslovilo, keď ako blahoželanie jednému z prítomných k narodeninám zaspieval krásnym školeným hlasom dlhšiu opernú áriu a premenil tak inak bežné zasadnutie na naozajskú slávnosť.

Za svoj pevný kresťanský postoj spojený s nepríjemnosťami, ako komplikovaná možnosť vysokoškolského štúdia (umožneného iba vďaka „diere“ vo vtedajších zákonoch), nútené opustenie vedeckého pracoviska (a to v čase perestrojky(!)) a starostlivosť o uchovanie kultúrno-spoločenského dedičstva Slovenska v duchu cyrilometodských tradícií, mu Predsedníctvo ÚSKI dnes, štyri mesiace po udelení ceny Fra Angelica (Konferencie biskupov Slovenska), prepožičiava svoje najvyššie vyznamenanie, putovnú cyrilometodskú medailu. Žiaľ, kvô-

---

¹ Laudácia pri udelení putovnej cyrilometodskej medaily ÚSKI RNDr. Ľ. V. Prikrylovi na slávnostnej konferencii k 100 rokom od založenia ÚSKI, Trnava 22. júna 2019. Pri príprave laudácia boli okrem iného použité časti z rozhovoru Jána Blahovca s Ľubomírom Viliamom Prikrylom, uverejneného v Žilinskom večerníku 4. júla 2006.

li zhoršenému zdravotnému stavu nemohol laureát prísť dnes osobne a medailu preto preberie jeho syn Mgr. Pavol Prikryl - mimochodom, vedúci redaktor kresťanského internetového časopisu VOX, redaktor v niektorých iných médiách a básnik, ktorý v kresťanskom a literárnom duchu kráča v šlapajach svojho otca. Dr. Prikrylovi spolu s medailou prajeme, aby bol s nami ešte dlhý čas.

Doc. RNDr. Emil Běťák, DrSc.

SPRÁVA O ČINNOSTI ÚSKI MEDZI VII. A VIII. GENERÁLNYM ZHROMAŽDENÍM¹

Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie (ÚSKI) bolo pôvodne založené r. 1919 ako študentská katolícka organizácia, ktorá v priebehu rokov prešla vývojom, v období 1962 - 1990 pôsobila v exile, kde tiež došlo k zmene názvu na Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov (Rím 1962). Po návrate na Slovensko bola znovu založená (1990) ako Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie (ÚSKI) a následne uznaná medzinárodným spoločenstvom ako právoplatný nástupca pôvodnej slovenskej organizácie, ktorá 14 rokov pracovala v exile. Po návrate do vlasti sa ÚSKI sústredilo najmä na osvetové a vzdelávacie aktivity s dôrazom na nekonfliktnosť voči záujmom kresťanstva. V prvých dvadsiatich rokoch po návrate do vlasti sme organizovali stovky prednášok v najrôznejších miestach Slovenska a tiež viacero niekoľkodňových seminárov, smerujúcich najmä na osvetu učiteľov.

V tom čase bolo cítenie väčšiny národa priaznivé kresťanskému životu, čo sa prejavovalo na mnohých skutočnostiach: návštevnosť kostolov, volebné výsledky, granty a dary kresťanským organizáciám a aktivitám. Po rokoch sa situácia schladila - návštevnosť omší poklesla a ustálila sa niekde medzi situáciou 80. rokov a tou krátko po návrate ÚSKI z exilu, volebné preferencie KDĽK poklesli, ÚSKI sa premiestnilo do skromného sekretariátu na Dúbravskej ceste, granty sme už nezískavali tak ľahko a niektorí darcovia smerovali svoje príspevky iným príjmom. Kvôli nedostatku prostriedkov sa postupne utlmila činnosť viacerých sekcií ÚSKI a reálne ostala iba sekcia pre vedu a vieru, ktorá sa zamerala na prednášky v Bratislave (spravidla v Dome Quo vadis) aj mimo ňu a na vydávanie úspešného členského časopisu Radosť a nádej (RAN). Nové granty sa nám nejaký čas nepodarilo získať a finančná situácia sa stávala kritickou. Museli sme vypratať sekretariát v areáli SAV, prostriedky na prenájom vhodnej miestnosti v Bratislave sme nemali, a tak sme museli núdzovo aspoň niekde umiestniť dovtedy tam umiestnené veci a dokumenty ÚSKI (tie boli čiastočne prevezené do rozpadajúcej sa budovy dielni Fyzikálneho ústavu SAV a zvyšok rozdelený členom ÚSKI na dočasnú úschovu). Finančné a niektoré administratívne dokumenty boli uložené u (vtedajšej výkonnej tajomníčky ÚSKI) RNDr. Magdalény Kucherovej a hospodárky RNDr. Jozefíny Križanovej v ich bydlisku.

¹ Túto správu dopĺňa „Činnosť pobočky ÚSKI v Bardejove“ (s. 89).

Ekonomická situácia ústavov SAV nás na prelome rokov 2017 a 2018 prinútila k ďalším úsporným opatreniam – bolo nutné uvoľniť ďalšie priestory, kde sme mali – dočasne uložené veci. Po diskusiách na Predsedníctve ÚSKI sme sa rozhodli zlikvidovať nefunkčnú a morálne zastaranú časť techniky (najmä tlačiarne a počítače – tie až po tom, čo sme dôležité informácie prehrali na USB kľúč), vyhodit prevažnú časť písomných materiálov, časopisov a naozaj starých účtovných dokladov, a ostatné uložiť – zatiaľ v Kňazskom seminári sv. Cyrila a Metoda v Bratislave, kde sa nám podarilo dohodnúť použiteľné priestory.

Pravidelne sme aj naďalej organizovali prednášky – od predchádzajúceho, VII. generálneho zhromaždenia (Bratislava 2015) takmer 40 kvalitných prednášok v Dome Quo vadis, resp. na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity na aktuálne témy z oblastí prírodných a spoločenských vied a ich vzťah k teologickým otázkam, a cca 10 prednášok na iných miestach Slovenska. Úspešne sme splnili ciele grantu, ktorý sme získali r. 2015; pravidelne vychádza časopis RAN, ktorý je v ostatných rokoch posielaný aj na všetky biskupské úrady na Slovensku, za čo nám viacerí biskupi neraz poďakovali. Podporili sme viaceré podujatia (najčastejšie petičné akcie) organizované Fórom kresťanských inštitúcií (FKI). Počas štyroch rokov od ostatného generálneho zhromaždenia štyria členovia ÚSKI získali prestížne ocenenie Fides et ratio, vrátane súčasného člena Predsedníctva Mons. Gašpara Fronca, a jeden z členov Predsedníctva získal tento rok rovnako prestížne ocenenie Fra Angelico (aj Fides et ratio, aj Fra Angelico sú udeľované Konferenciou biskupov Slovenska). Pravidelne vysielame mladých (členstvo v ÚSKI nie je podmienkou) na týždňové Salzburger Hochschul-Woche, kde prijímajúca Salzburšká univerzita udeľuje časti vyslaných záujemcov štipendium na ich účasť.

V neoficiálnej diskusii niektorí členovia Predsedníctva otvorili otázku nášho duchovného správcu. Biskup Andrej Imrich pre pokročilý vek už nebol tak aktívny ako v prvých rokoch po návrate ÚSKI z exilu, a zhodli sa na tom, že jeho vhodným nástupcom v tejto funkcii by mohol byť biskup František Rábek, ordinár OS a OZ SR, už aj z toho dôvodu, že je predsedom Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru KBS, ktorá má ciele (aj keď na inej úrovni a inými prostriedkami) podobné ako ÚSKI. Na najbližšom zasadnutí Predsedníctva ÚSKI prítomní jednomyselne schválili tento návrh, predseda ÚSKI ho tlmočil biskupovi Rábekovi, a ten ho prijal.

Snažíme sa, aby naša organizácia žila aj naďalej a získala mladých záujemcov. V tom nám pomáhajú niektorí starší kolegovia vyššieho veku, ale mladého ducha. Tak napr. prof. Eduard Bublinec získal krátko po predchádzajúcom generálnom zhromaždení hneď se-

dem nových mladých členov. Skupina okolo RNDr. Jozefa Kollára, Dr.h.c., prejavila záujem o vytvorenie novej pobočky v Šali.

V členskej základni nová výkonná tajomníčka ÚSKI Ing. Blažena Orešková urobila roky zanedbávanú evidenciu členov. Mali sme evidovaných veľa členov s nulovou aktivitou, ktorí často počas viacerých rokov ani neplatili členské príspevky. Dôvodom bol často vyšší vek a zdravotné problémy, prípadne úmrtie. Tým, ktorí sa neozvali tri roky alebo dlhšie a cez naše výzvy neplatili členské príspevky, sme museli v súlade so štatútom ÚSKI zrušiť členstvo. Takto sa počet našich členov žiaľ znížil o 45 %. Záverom predseda ÚSKI poďakoval členom predsedníctva za prácu vykonanú počas 4-ročného funkčného obdobia, najmä prvej podpredsedníčke Mgr. Márii Spišiakovskej, PhD., za aktivitu pri príprave generálneho zhromaždenia a zastupovaní v obdobiach predsedovej neprítomnosti, výkonnej tajomníčke Ing. Oreškovej za uvedenie evidencie členov do použiteľného stavu, RNDr. Jozefíne Križanovej za aktivitu vynaloženú na získanie grantov a doc. Miroslavovi Karabovi za promptné a úspešné získanie náhradných priestorov na prednášky koncom r. 2018 a začiatkom r. 2019. Vďaka patrí aj tým, ktorí sa starali o našu webovú stránku a „služobnú“ e-mailovú adresu RAN-u, Ing. Rudolfovi Gunčagovi a doc. Ľubošovi Rojkovi, Mons. Gašparovi Froncovi za vybavenie priestoru na dočasné uloženie materiálu a dokumentov ÚSKI, a predsedníčke Revíznej komisie prof. Zlatici Plašienkovej za vedenie komisie počas celých 4 rokov. Poďakovanie si ale zaslúžia aj ďalší členovia Predsedníctva a ostatní, ktorí často pracovali pre ÚSKI aj na úkor času, ktorý mohli venovať svojej rodine a/alebo vlastnému naberaniu síl.

Dúfame ale, že počet mladých medzi nami sa bude zvyšovať, a tiež sa budeme snažiť o aktívnejšie kontakty s decíznou a finančnou sférou, aby naša organizácia mala zaistené vhodné podmienky a mohla pracovať úspešne aj naďalej.

Doc. RNDr. Emil Běták, DrSc.

ČINNOSŤ POBOČKY ÚSKI V BARDEJOVE

O činnosti pobočky ÚSKI v Bardejove informoval jej predseda Dr. Ján Maník, PhD., ktorý zdôraznil, že činnosť ÚSKI to nie je len činnosť ÚSKI v Bratislave, ale aj aktivity jednotlivých pobočiek na Slovensku.

Úvodom svojho príhovoru podčiarkoval skutočnosť, že nielen ÚSKI oslavuje 100. výročie, ale aj pobočka ÚSKI v Bardejove oslavu-

je 10. výročie svojho obnovenia. Totiž do roku 2008 boli v Bardejove len štyria členovia ÚSKI a pobočka bola úplne nefunkčná. V marci 2009 zavítal do Bardejova prof. Július Krempaský, ktorý za účasti vyše stovky poslucháčov predniesol prednášku na tému Veda a viera. Práve touto prednáškou sa podarilo obnoviť bardejovskú pobočku, rozbehnúť jej aktívnu činnosť a získať nových členov.

Za tých desať rokov pobočka ÚSKI v Bardejove v zmysle Stanov ÚSKI realizovala vzdelávaciu, kultúrnu a sociálnu činnosť. V rámci vzdelávacej činnosti sa jej podarilo zorganizovať prednášku prof. Júliusa Krempaského, prof. Ladislava Csontos SJ, prof. Tadeusza Zasepu, prof. Vladimíra Krčméryho, prof. Jozefa Tiňa, RNDr. Igora Túnyiho, DrSc., akademického sochára Martina Kutného, jezuitského pátra Františka Sočuvku, dominikánskeho kňaza otca Hilara, Františka Neupauera z OZ Nenápadní hrdinovia, europoslanca Miroslava Mikolášika a ďalších. Hodnotným podujatím bolo aj sympózium na tému Kresťanský personalizmus, na ktorom aktívne vystúpila aj prof. Zlatica Plašienková. V rámci kultúrnej činnosti pobočka zorganizovala zájazd do Talianska (Floencia - Rím - Padova), výlet do Wadowíc a Krakova, výlet do Sárospataku a Tokaja, výlet do Ľutiny, výlet na Litmanovú a Pieniny. Zo sociálnej oblasti treba spomenúť pôstne zbierky šatstva, obuvi a potravín pre zariadenie o. Mariána Kuffu v Žakovciach a o. Petra Gombitu pri Košiciach.

V rokoch 2015 - 2019, čiže od konania ostatného generálneho zhromaždenia doposiaľ, pobočka ÚSKI v Bardejove okrem už spomenutých aktivít zrealizovala niekoľko podujatí: prednášku prorektora VSMP Mariána Ambrózyho na tému Trinity model, vernisáž publikačnej činnosti gréckokatolíckeho kňaza PaedDr. Františka Dancáka a výlet na Litmanovú a Pieniny. Pobočka sa ďalej spolupodieľala pri organizovaní spomienkového stretnutia na Dr. Emila Korbu, Memoríálu prof. Alexandra Spesza a prezentácií nových publikácií člena ÚSKI o. PaedDr. Františka Dancáka v Šašovej, Matysovej, Hrabskom a Kružlove.

Dr. Maník ďalej informoval, že v rámci bardejovskej pobočky sa konajú pravidelné stretnutia členov, na ktorých sa diskutuje o aktuálnych náboženských, spoločenských či miestnych témach s cieľom, že ÚSKI nemá byť len formálny spolok, ale aj neformálne spoločenstvo, kde sa členovia stretávajú, diskutujú a obohacujú.

*PhDr. PaedDr. Ján Maník, PhD.
predseda pobočky v Bardejove*

ROZDELENIE FUNKCIÍ PO VIII. GENERÁLNOH ZHROMAŽDENÍ

a) Volené funkcie:

Predseda ÚSKI:	Mons. Mgr. Gašpar Fronc
Podpreds. pre záp. Slovensko:	(neobsadené)
Podpreds. pre stredné Slovensko:	Mgr. et Mgr. Iveta Gallová
Podpreds. pre vých. Slovensko:	PhDr. PaedDr. Ján Maník, PhD.

Ostatní členovia Predsedníctva ÚSKI:

Ing. Milan Barna, PhD.
Dr.h.c. RNDr. Jozef Kollár
RNDr. Jozefína Križanová

Revízna komisia:

prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.
doc. PhDr. Miroslav Karaba, PhD.
Bc. Anna Ondrušíková

b) Funkcie menovaním:

Vedúci redaktor časopisu RAN:	doc. RNDr. Emil Běták, DrSc.
Výkonná tajomníčka ÚSKI:	Ing. Blažena Orešková

c) Špeciálna funkcia (nespadá pod právomoc Preds. ÚSKI):

Duchovný správca:	Mons. biskup František Rábek
-------------------	------------------------------